Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראָשען — היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 26 | Łódź, Piątek, 30 stycznia 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י״ב שבט תרצ״א | № 26

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

„אגודת ישראל״
לאדז, נאָרוטאָוויטשא 11

ב״ה

תנו כבוד לתורה!

זאל פילהארמאניע
20 נאָרוטאָוויטשא 20

מאנטאג, ד׳ יתרו, חמשה־עשר בשבט תרצ״א (2 פעברואר 1931) 4 אזייגער נאָכמיטאג קומט סאר אין זאל פ להארמאניע, נאָרוטאָוויטשא 20

א גראנדיעזע תורה־מאניפעסטאציע

לכבוד דעם סיום־השס העולמי פון דף־היומי

מיט הדרן׳ס און רעפעראטען מענינא דיומא וועלען ארויסטרעטען:

הרב משה חיים לויא (שאצער רב), הרב פראפ. חיים העלער (בערליז), הרב שמואל דוד לאסקי (סאמפאלנע), הרב ישראל לעוו (לאדז), ראש־הכולל דעפ. ל. מינצבערג, ראטמאן פ. ליבערמאן, ד. ה. זילבערשטיין, רעד. א. ג. פרידענזאן, יעקב בערלינער און אנדערע.

אין פראגראם: בעג־יסוד־נען פון ראבינאט, קהלה און אנד. נעזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס.

כאר בראש מיט׳ז שטאָט־חזן ה׳ ווינאגראד און דריגענט י. רובין

די גאלעריע איז ספעציעל רעזערווירט פאר פרויען.

ב לעטען צום פרייז פון 50 גראשען ביז 2 זל. שוין צו בעקומען:

„אגודת ישראל״ נאָרוטאָוויטשא 11, „בנות אגודת ישראל״ זאכאדניא 66, מקוה גדאנסקא 75, מ. מ. זאמערפעלד קילינסקי 48 אין אין טאָג פון דער פייערונג ביי דער קאסע פון זאל.

די הכנסה איז בעשטימט פאר „ישיבת חכמי לובליץ״

אונזער תשובען מיטארבייטער
ה׳ משה פיינקינד
צוליב׳ן טויט פון זיין פאטער
פנחם אריהו בן רוב הכהן ז״ל
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען בייליד
רעדאקציע „נייער פאלקסבלאט״

בעקאנטמאכונג.

צו דער בעקוועמליכקייט פון דער געהרטער קונדשאפט, ערעפנען מיר פון 1 פעברואר ד. י.

א לאגער־אפטיילונג

(פון אונזער צענטראל לאגער וואולטשאנסקא 73, טעל. 220-07)

אויף פיעטריקאווער 43

אין הויף ליבסס, טעלעפאן 193-78

פאר זעמסליכע צו עקספעדיציע איבערגעגעבענע סחורות, גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט, אז מיר גיבען ארויס פארשוסען (זאליטשקעס) אויף סחורות אויף וויטע בעריינינגען. געגויס אינפארמאציעס אין צענטראל ביורא פיעטריקאווער 62, טעל.: 224-69, 102-07.

האנאנטונגספאל
Dom Transportowo-Ekspedycyjny
S. JELIN i I. RUDOMIN
Spółka Akcyjna. 936

אשיין מעבלידט צימער מיט בעקוועמליכקייטען פאר 2 אנשטענדיגע יונגע־לייט איז פון זאמארט אי־בערצונעבען צו עיסאה־רען ביי אוערבאך הילינסקי 41

קליינהענדלער

מיר מאכען בעקאנט אונזערע מיטגלידער, דאס מאנטאג דעם 2 פעברואר ד. י. 7 אזייגער אין אוועגד אין ערשטען טערמין, 8 אזייגער אין צווייטען טערמין אין איינעם לאקאל, פאמארסקא 15, קומט פאר

די אלגעמיינע יעהרליכע
גענעראל־פערזאמלונג

מיט פאלגענדען טאג־אָרדנונג: 1) ערעפנונג, 2) סעטינקייט אין קאסע בעריכט, 3) וואהלען פון אַ פערוואלטונג און רעוויזיאָנס קאמיסיע, 4) ענדערונגען פון די סטאטוטען, 5) פרייע פארשלאגען.

צענטראלער קליינהענדלער־פעראיין
פאמארסקא 15

אל. קאשזששקי 21 „הזמיר״ אל. קאשזששקי 21

זונטאג, דעם 1. פעברואר 1931, 8.30 אוועגד

גרויסער קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון ה׳ יאבלאן

עס בעטייליגען זיך דער ארקעסטער און די סאליסטען: פרל. ב. רודשטאט, פרל. ב. מארסאן, פרל. פיטעל א. א. אקאמפאניאמענט — פרל. ראזענצווייג.

אין פראגראם: שאפ נגען פון פראקאפיעף. וויוואלדי, פראנאלעוע, הענדעל, באך, ווערדי א״א־בילעטן פון 50 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען ביי דער קאסע.

זונטאג, דעם 1. פעברואר, 4 נאכמיטאג

קאנצערט פאר דער יוגענד

מיט אַ פרעלעקציע פון ה׳ יאבלאן. פראגראם פון אוועגד־קאנצערט. בילעטען צום פרייז פון 30 גר. ביי דער קאסע פון „הומיר״.

נאך קורצע און שווערע ליידען איז געשטארבען אונזער לאנגיעה־יגער סעראיינס־מיטגליד

נ״ע אהרן בן״ר צבי ז״ל סראקא

צו דער לויה, וועלכע קומט סאר היינט פ״ייטאג, ד. 30.1 12 אזייגער בייסאָג פון טרויער־הויז דרעזינאָווסקא 16, ווערען געבעטען אלע מיטגלידער צו קומען אָנגעבען דעם פערשטאָרבע־נעם זיין לעצטען כבוד.

די פערוואלטונג פון שעכטער הורטאון.־פעראיין, פארשעמטשנא 10

ארב. גען. פאר פ״ישע דערציהונג
„מארגענשטערן״
אפטייליונג איז לאדזש.

היינט, פרייטאג, ד. 30. יאנואר, 7.30 אוי. קומט סאר אין זאל פילהארמאניע, נאָרוטאָוויטש 20

זאל פילהארמאניע
נאָרוטאָוויטש 20.

אגרויסער טורן־און ספארט־פעסט

פראגראם: פריי־איבונגען, איבונגען לויט בוק־סיסטעם, איבונגען אויף בארען, שפרינגען איבער פערד אין באק, ספאָרט־טענץ, פרייליכע גימנאזטיק, אויסדרוק־גימנאסטיק, „בורלאקי״, פיראמידן א.ז.וו. אין פראגראם נעהמען אויסזיל עלף גימנאסטישע גרופען אינטער דער אָנפיהרונג פון אינ־סטרוקטארען־קאמיסיע ביים „מארגענשטערן״. מוזיק בעגלייטונג אָרקעסטער פון „קילטור־ליגע״ אונטער דער לייטונג פון ה׳ זילבערבערג. קלאוויר־בעגלייטונג: ע. רוזשאנסקא.

בילעטען פון 75 גר.אָן צו בעקומען יעדן אָוו. אין קאנצ.פון „מארגענשטערן״ (בושטזשינער 23) און אין טאָג פון פעסט ביי דער קאסע

דאנקזאגונג

דערמיט דריק איך אויס מיין הארציגסטען דאנק דעם ה׳ דאקטאר ז. ראקאווסקי קאנסטאנטינער 9 פאר זיין פולשטענדיגן אויסקוירען מיין קינד פון אַ שווערער קראנקהייט און ווינש איהם ווייטערדיגען ערפולג אויפ׳ן מע־דיצינישען געביט מיט אכטונג

פאמיליע קאלינסקי קאנסטאנטינער 11.

האוניברסיטה העממית

ע״י ההסתדרות הציונית בלודז.

מחר בשבת, 31/1, בשעה 6.30 בערב באולם ההסתדרות הציונית (ציגלנינה 4)

הרצאה עברית

מוקדשת ליהודה לייב גורדון

לחג יובל המאה להולדתו.

המרצה: ד״ר י. פרנקל. הכניסה חנם!

צו אלע היטעל־מאכער־מייסטער אין לאדז!

מיר לאדען אייך איין זונטאג, דעם 1. פעברואר 1931, 6 אין אוועגד קומט סאר אין לאקאל פון צענטר. האנדוו.־פערבאנד, פאלוגניאווא 4

די פייערליכע
ערעפנונג פון היטעל־מאכער־צעך
און די ענטהילונג פון א צעך־פאהן.

גלייכצייטיג ווערען בעבעטען די אלע צעכען, וואס האבען ערהאלטען די איינלאדונגען פון אינז, צו שיקען זייערע דעלעגאטען מיט די פעהנער צו אונזער פייערונג. מיר לאדענען אויך איין דעלעגאטען פון דער פראווינץ.

מיט אכטונג די אָרגאניזיר־קאמיסיע. 917

ערקלערונג

אין צוזאמענהאנג מיט דעם נעכטיגען אונפאל פון א געוויסן טאוב־עס ערקלער איך, אז, נישט וועלענדיג זיך אריינלאזען אין קיין פאלעמיק, האב איך דעם גאנצען ענין איבערגעגעבען דעם אויספארשונגס־אמט, וועלכער וועט די שולדיגע צוציהען צו פערגאנטווארטליכקייט.

י. שור

דער ביי-ערעפעגטער כשר'ער

באר "LUNCH"

לאדז, נאָרוטאָוויטשא 40, טעל. 185-97

אינהאבער י. רייכמאַן

עמפעהלט צו די צוגענגליכסטע פרייזע — גאַסטראָנאָמישע אויסאַרבייטונגען — פון ערשטקלאַסיגער קוואַליטעט.

דער ביזעט אין שטענדיג ריך פערזעה — מיט די פריסטע מאכלים — פון ווארימע אין קאַלטע צובייסען.

מאַנטומצ'ע אויפ'ן ארט.

Umeblowany

Pokój

z niekrępującem wejściem od zaraz do wynajęcia. Mann Piotrkowska 10

צו דער חתונה פון

ה' יאקוב צוקערמאן

מיט פרל. בראניא פרענק

ווינשט א הארציגען מזל-טוב.

פערלאג „נייער פאלקסבלאט"

מזל-טוב

אונזער חשובען פערוואלטונגס-מיטגליד חבר

מאניעק בלימבוים

צו זיין חתונה מיט פרל.

אנדזשא טאראנטשיק

ווינשען מיר פיל גליק, אויף זייער נייעם לעבענס-וועג

מיט אכטונג די פערוואלטונג פון פוינזענער מארק-פאהרער

צו די תואים פון מיין פריינד

שמואל כעלעמער

(א'עקסאנדער)

מיט פרל. סאלא שטערז

(קאלי)

ווינשט א גליקליכען צוזאמענבונד.

חיים גראסמאן.

אונזער פריינד ה'

יאקוב צוקערמאן

צו זיין חתונה מיט פרל.

בראניא פרענק

שיקען מיר אינזערע הארציגסטע וואונשען.

רוזשא אין פינקוס זויינטרויב
מ. רייך אין פרוי
ח. ראזענבלום
אנדזשעיעווסקי
א. וו. יאסני
ב. זילבערבערג
א. דאווידאוויטש
ה. דאבזשינסקי
ש. הערשקאווימש
י. ראזענבערג

פאלקסטישע ארגאניזאצ'ע, לאדז.

מארגען, שבת, דעם 31 טען יאנואר 1931, 9 א זייגער אוועגס קומט פאר אין אייגענעם לאקאל זשעלאנא 10 a

א פייערליכע אקאדעמיע

לכבוד אונזער ח' חבר און איינער פון די גרינדער פון דער ארטיגער פרד.

רעד. לאזאר קאהאן

צ'ליב דעם 25-יעה'יגען יובילאום פון זיין זשורנאליסטישער טעטיגקייט

מיר האָבען דעם כבוד אלע חברים צו פערבעטען.

Z intencji zaręczyn naszego ukochanego brata i szwagra

p. Jakóba Webera

z p. Helą Brajnbartówną

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

Sala Weberówna, Kuba Lerer

Z intencji zaręczyn p.

HELI I USTYGŻANKI

z p. MOŃKIEM GOLDBERGIEM

życzymy wiele szczęścia i świetnej przyszłości.

Sala Weberówna, Kuba Lerer

דאנקזאגונג.

מיר דריקען אויס אונזער ווארימסטען דאנק דעם מיזיקער

א. קאכאנאווסקי

און אנסאמבל

פאר דעם גייסטיגען פערגעניגען, וואס ער האט אונז פערשאפט מיט זיין שפילען אויף דער חתונה פון ה' צוקערמאן, מאנטאג, דעם 26-טען ד. ח. אין זאל פון ה' פרידוואלד, פאלידניאווא 10.

אייגלאדונג

פריינד און סימפאטיקער!

מיר האָבען דעם כבוד אייך איינצילדען אויף דער

התחלת-הספר-תורה-פייערונג

וועלכע קומט פאר אי"ה מאנטאג, ז' יתרו חמשה-עשר בשבט דעם 2 טען לוטי 1931 6 א זייגער אוועגד אין **ביעם קאנצערט-זאל, פיראמאוויטש 3.** אין דער פייערונג נעמען אנטייל דער בעל-בטער חזן פון דער אלטשטאטישער שול ה' **ווינאגראד** מיט א גוט איינשטודירט כאר פון 40 פערזאן אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען דיריג. אין קומזאזיטאר ה' ז. רובין ווי אויך א פערשטא-קטער ארקעסטער פון 18 פערזאן.

מיט אכטונג

חברה דאנשי כמעלניק, לאדז פיעטרקאווער 18

אויסשטעלונג

— פון —

מ. ד. גאטליב

בילעטן 50 גר. און 25 גר. אסתן טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אוו.

אכטונג!

זונטאג, דעם 1-טען פעברואר ד. י. 11 אויגער פארמיטאג קומט פאר אין לאקאל פון לאדזער פיש-סוחרים-פעראיין פאמארסקא 18

אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג

אויף דער טאג-אָרדנונג שטעהט די פראגע וועגען שטייער-אויסמעס-מונג. אָבראָטאָווי אין דאָכאָדאָיוי, ווי אויך אנדערע שטייער פראגען.

אלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאדערט אין זייערע אייגענע אינטע-רעסען צו קומען פינקטליך, ווייל נאָך דער דאזיגער פערזאמלונג נעהמען מיר אראָב פון זיך די גאנצע פעראנטוואָרטליכקייט.

מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון פיש-סוחרים פעראיין, לאדז, פאמארסקא 18

כ'איז געווען „ט.א.ז." אנדזשעיא 1

פון זונטאג, דעם 1. פעברואר ביז'ן 1. מערץ ד.י.

ביל דער-

אויסשטעלונג

— פון —

מ. ד. גאטליב

בילעטן 50 גר. און 25 גר. אסתן טעגליך פון 10 פריה ביז 10 אוו.

נור א קורצע צייט

וויכטיג נייעס פאר דאמען-קאנפעקציאנערען!

איך מאך בעקאנט, אז איך קום פון ווייטן און האָב מיטגעבראכט די לעצטע נייעסטע קאלעקציעס פון אלערליי צייכנונגען אין פעדים. געגויע אינפאָרמאציעס ערטיילט ה' **פינדער** אויף גדאנסקא 63

בעמערקונג: אויף וואונש בעזוך איך אליין מיט די קאָלעקציעס

מאשין-מצות

ווערט געבעקען אלע טאָג פרישע און דינע

ווי אויך מצה-מזהל, אייער-פערפעל און סוכארקעס לויט קארלסבאדער סיסטעם

מיר עמפעהלען צו יעדער צייט אונזע" גוט-בע-קאנטע אין פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראל בעוואוסטער צוקערגיע

נ. ווייגבערג

38 פיעטריקאווער 38

:-: טעל 143-82 :-:

כ'איז

בעקאנטמאכונג.

דערמיט טייל איך מיט דעם ג. פובליקום, אז עס איז ערעפענט געווארען אנ'ערשטקלאסיגע

ביר-האלע

ווי אויך **קאוויאַרביע**, וואו מ'וועט בעקומען צו יעדער צייט אלערליי ווארימע און קאלטע צובייסען.

מיט אכטונג **מ. ווייסוואהל**

16 בושעזשינער 16. 922

טעלעגראם!!!

וויכטיג נייעס! וויכטיג נייעס!

פרייטאג, דעם 6-טען לוטי קומט פאר

די פייערליכע ערעפנונג

פון דעם נייעם יורישען

פאלקס-טעאטער

אויף זגערזשער 17

אונט. דער לייט. פון א בעזמאן אין זנאמיראווסקי געגנו'ערעם אין דו ווייטערדיגע אנאנ'ען.

יעדער איינציגער

האט זיך אי-בערצייגט, אז פאר

מעבעל

דיוואנעס, פוילצען, נייה מאשי ען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקזוויטש 23

טעלעפאָן 00-191.

ביי מיר איז שטענדיג פערשיען געגנוצט מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

יונגלעד

צו פערקויפען די צייטונג די גוטע וואך ווערט געזוכט, זיך באלד מעלדען אין צייטונגס קאנטאר פון נ. ווינאגראד, פיעטרקאווער 60.

„הזמיר" אלעי קאשטשיסקי 21.

יודישע טעאטער - סטודיע פון „הזמיר"

היינט, פרייטאג, דעם 30-טען, שבת, דעם 31 טען יאנואר 1931, 9 א זייגער אויענד צם 16-טען איי 17-טען מאל

„אין פאליש דער קייט"

דראמע אין 3 אקטען פון י. ל. פרץ.

בילעטען פון 50 גר. ביז 2 זל.

שבת דעם 31/1 10.30 פריה — **פייערליכע אט-אקאדעמיע**

געווידמעט דעם 50 יעהריגן יובילאום פון גרויסען דיכטער שלום אש.

אין פראגראם: 1) רעפעראט וועגען יובילאר רעד. לאזאר פוקס; 2) מוזיקאלישער טייל אויסגעפיהרט דורך די ה"ה: אינזש. ל. ליבערמאן (קלאווי'ר), ה' ק. זשעלאזא (פידעל). 3) „יורישע טעאטער-סטודיע" — דעציטאציעס.

בילעטען פון 50 גר. אן צו בעקומען ביי דער קאסע פון „הזמיר".

כ'איז צוליב דעם יעצטיגען קריזיס!

איך מאך בעקאנט דאס געהרטע פובליקום, דאס מיין לאנג-יעהריגער

רעסטאראן וסכאדניא 21

טעלעפאן 188 04

גיט אלס טעגליך געשמאקע און נאהרהאפטע

מיטאגעז פון 1 זל. אן

ווי אויך פערשידענע זופען צו ביליגע פרייזען. —

גלייכצייטיג פון היינט אן, דעם 27. ווערט אויסגעגעבע אווענדברויט פון 50 גראָשען ביז 1 זלאָטי.

בעמ.: ראדיא-קאנצערט פון דער גאנצער וועלט.

מיט אכטונג איזיק קויפמאן.

פראצעס וועגען אטענטאט
אויפ'ן מארשאל פילסודסקי

וואַרשאַ, 29 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) נעכטן פריה האָט זיך אין וואַרשאַ, ווער קרייז-בעריכט אָנגעהויבן דער פּראָצעס געגן פּיאָטר יאַנאָדזינסקי, יוזעף דזשבעלעווסקי, דאָמיניק טראַכימאָוויטש, יוזעף ביאַלקאָווסקי און פראַנטשישעק מאַרקאָווסקי, וועלכע זענען בעשולדיגט געוואָרען אין צוגרייטען אַן אַטענטאַט אויפ'ן מאַרשאַל פילסודסקי. די בעשולדיגטע זענען באַיאָוועס פון פּ. פּ. ס.

אין בעשולדיגונגס-אַקט ווערן זיי פאָרגעוואָרפן: 1) אין סעפּטעמבער און אָקטאָבער 1930 האָבן זיי אָנטיילגענומען אין וואַרשאַ, אינ'ם שאַפן אַ טעראָריסטישע אָרגאַניזאַציע „פינף", וועלכע האָט זיך געשטעלט אַלס ציל אויסציפיהרען אַטענטאַטן אויף פּערזאָנען, וועלכע שטעהען ביי דער מאַכט. די אַטענטאַטן אויסצופיהרען מיט דער הילף פון אויפריס-מאַטעריאַלען; 2) אין דער זעלבער צייט האָט דאָס „פינפטל" זיך אָפּגערעט אויסצופיהרען אַנ'אַטענטאַט אויפ'ן מיניסטער-פּרעזידענט און קריגס-מיניסטער מאַרשאַל פילסודסקי. אַז דעם צוועק האָבן זיי צוגעגרייט באָמבעס און געוואָלווערן. לויט'ן פלאַן האָט יאַנאָדזינסקי געזאָלט וואַרטן די באָמבע אויפ'ן אויטאָ אין וועלכען עס פאָהרט מאַרשאַל פילסודסקי אין די אויאָודאָוועער אַלעען אין די אַנדערע וועלן שיסען מיט רעוואָלווערן, כדי מעגליך צו מאַכען דאָס ענטלויפן.

דער פּלאַן איז אָבער נישט אויסגעפיהרט געוואָרען, ווייל מען האָט זיך בעצייטענס דערוואוסט וועגען דעם.

נאָכ'ן פאַרלעזען דעם בעשולדיגונגס-אַקט, זענען אויסגעהערט געוואָרען די בעשולדיגטע, וועלכע לייקענען אַפּ די גאַנצע בעשולדיגונג.

זיי ערקלערען, אַז די גאַנצע נעשיכטע איז אַ פּראָוואָקאַציע און אַז דער הויפּט-עדות פון דער בעשולדיגונג פאַזשיצקי האָט פּראָוואָצירט דעם גאַנצען ענין.

דער בעשולדיגטער יאַנאָזשינסקי ערקלערט, אַז דער פּלומרשטער אַטענטאַט איז צוגעגרייט געוואָרען כדי צו ענטדעקען דעם פּראָוואָקאַטאָר.

די בעשולדיגטע ערקלערען ווייטער, אַז די פ. פּ. ס. שטעהען אויפ'ן לעגאַלען שטאַנדפּונקט, האַלט נישט פון קיין טעראָריסטישע מיכלען, אפילו די פ.פ.ס.ישע מיליץ איז נישט בעוואָפנט, פ. פּ. ס.

שטעהט אויפ'ן שטאַנדפּונקט פון געזעץ און קאָנסטיטוציע.

דער ערשטער עדות ווערט אויסגעהערט דער קאָנפידענט פאַזשיצקי, וועלכער שטיצט שטאַרק די בעש לדיגונג ער שטעלט פעסט מיט דער גאַנצער זיכערקייט, אַז יאַנאָדזינסקי האָט אָרגאַניזירט אַן אַטענטאַט מיט'ן ציל אומצוברענגען דעם מאַרשאַל פילסודסקי.

דערמיט האָט זיך פערענדיגט דער ערשטער טאָג פון דער געריכט פערהאַנדלונג.

היינט פרייטאָג ווערט דער פּראָצעס ווייטער געפיהרט אין דער איר טייל — שנת.

האנדעלס-מיניסטער זאגט צו דעם דעפּ. ווישליצקי
איינצופיהרען שטייערען-פערלייכטערונגען

וואַרשאַ, 29. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דעפּ. ווישליצקי האָט קאָנפידירט אין אַ יודישע כוחים אין האַנדווערקער און איהם פאַרגעשלאָגן, אַז דער מיניסטער פון האַנדעלס-מיניסטער פריסטאָר אין איהם בעקענט מיט דער קאַטאַסטראָפאַלער לאַגע פון די גיטלייגג פערשידענע שטייערען-פערלייכטערונגען.

דער מיניסטער האָט געגעבען גוטע הבטחות.

בול־גאַרישער געזאַנדטער איז וואַרשאַ
בעשטעטיגט, אַז די בולגאַרישע רעגירונג וויל אַ יודישע איינוואַנדערונג קיין בולגאַריען

וואַרשאַ, 29 (י.ט.א. טעלעגראַפיש) אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אינטערוויאָו וועלכען ס'האָט פערעפענטליכט דער געוועזענער בולגאַרישער מיניסטער דעפּוטאַט אַמאַרכעווסקי, האָט דער י.ט.א. פאַרשטעהער זיך געווענדעט נאָך אינפאָרמאַציעס צום בולגאַרישען געזאַנדטען אין וואַרשאַ מיניסטער כאַרעוו.

דער געזאַנדטער האָט בעשטעטיגט אַלץ, וואָס דעם. אַמאַרכעווסקי האָט געזאָגט וועגען דער מעגליכקייט פאַר יודען זיך איינצואָרדנען אין בולגאַריען.

אין בולגאַריען זענען פערהאַן גרויסע מעגליכקייטען איינצואָרדנען אַן'אינדוסטריי, בעזונדער גיטע מעגליכקייטען זענען דאָרט פערהאַן פאַר דער קליינער אינדוסטריי.

דער קריזיס וואָס בעהערשט די גאַנצע וועלט, האָט אויך נישט אויסגעמיטען בולגאַריע. אין דער פאַר קען איצט די שמיגראַציע קיין בולגאַריען בעגרעניצט ווערען מיט קאַפּיטאַל שטאַרקע אַלע מענטען. אַרבייטער, אפילו קוואַליפיצירטע קענען איצט נישט רעכענען אויף אַרבייט.

אינ'ם ווייטערדיגען גשפּרעך האָט דער געזאַנדטער ראַבאָוו בעשטעטיגט, אַז די בולגאַרישע רעגירונג וועט זיך זעהר פריינדליך בעציהען צו די יודישע איינוואַנדערער און זיי מאַכען פערשידענע פערלייכטערונגען.

פערשידענע קלאַגען
וועגען דירה-געלד

וואַרשאַ, 29 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אין ציזאַמענהאַנג מיט'ן פּראָיעקט צו העכערען דעם לאָקאַל-שטייער, קורסירען קלאַגען, אַז דאָס האָט נישט קיין שייכות צום פּראָיעקט צו העכערען ס'דירה געלד. דאָס זאָלען זיין צוויי אַזונדערע פּראָיעקטען, וואָס זאָלען ציזאַמען איינגעפיהרט ווערען. דאַנעבען פון אַנדערע קרייזען ניט מען איבער, אַז מיט'ן העכערען דעם לאָקאַל-שטייער, זאָל מען שוין זיין אָנגעקומען צו העכערען ס'דירה-געלד.

פערמשפּט דעם דעפּ. סמאָלא

לובלין 29 (טעלעפאָניש) דאָ איז פאָרגעקומען דער פּראָצעס געגען דעפּ. סמאָלא, וועלכער איז פערמשפּט געוואָרען אויף 3 חדשים תפיסה.

זאָל יעדער וויסען!

אַז אין מיין

מעבעל-געשעפט

בעקומט מען מעבעל צו קאָנקורענץ-פּרייזען מיט 25 פּראָצ. ביליגער אין מיר טוישען אויס אַלט מעבעל אויף ניי צו ציגענעליכע פּרייזען.

וואולטשאַנסקאַ 11

ווייגנאַלד און ווייגבלום.

געדענקט דעם אַדרעס! קומט איבערצייגן אייך!

צו דער עפענטליכקייט! קאַמוביקאַט.
פון מענער-מאַגאַזין-שניידער-מייסטער אין לאָדז, אל. 1-טער מאַי 2.

צוליב דער לעצטער טאַקטיק פון די גאַדעל-אַ-בייטער אין לאָדז מענער-מאַגאַזין, וועלכע האָבען זיך גענומען פאַר אַ ציל צו דערלויבען זיך אַוועקצונעהמען אונזער רעכט אַלס מייסטער: 1) פון איבערטו שען אַרבייטער אַהן הככם מיט נישט קיין פּאַסיגע אויסס הרליכקייט צו דער אַרבייט. 2) די אַרבייטער האָבען זיך גענומען פאַר אַ ציל צו קלאָגען אונזערע מייסטערס אינגעעכטליך אין סאָנד-פּראָצי פאַר איבערשעה'ן, פאַר וועלכע זיי בעקומען בעצאָהלט, דעריבער זענען מיר געווען נעזוואונגען אָבצושטעלען די אַרבייטער פון דער אַרבייט אויפ'לאַנג, ביז זיי וועלען נישט ענדערען זייער שטעלונג פאַר דער אייסיהליכקייט פון דער אַרבייט.

בעמ: מיר ריזען אַלע שניידער-מייסטער פון מאַרינאַ-קעס אין פאַרלעך צו קומען **שבת**, דעם 31-טען ד. ח. 6 אַ זייגער אָוועגד אויף **אַ פערזאַמלונג** ביי איז אין לאָקאַל, אל. 1. מאַי 2.

מיט אַכטונג פאַך-קאָמיטעט מענער-מאַגאַזין

ביים שניידער-מייסטער-פעראַיין, אל. 1. מאַי 2.

וויכטיג פאַר לאָדזער לעבענס-מיטעל- און פּרוכטען-הענדלער!
לויט דער איניציאַטיוו פון לאָדזער פּרוכטען- און געמיזע-הענדלער-פעראַיין זגערזשער 28,

איז זונטאָג, דעם 25 יאַנואַר ד. י. פאָרגעקומען אַ אַלגעמיינע קאָנפערענץ אין אייגענעם לאָקאַל מיט דער בעטייליגונג פון דעלעגאַטען פון די אונטען אָנגעוויזענע פעראַיינען, און ס'איז אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס:

פון 1-טען פעברואַר ד. י. דאַרף אינלענדישע פּרוכטען געקויפט ווערען אהנע קויבערס ווי אויך אהנע קיסענס ד'ה נעטאַ וואָג.

מיר ווענדען זיך דאָרום צו אַלע העודלער פון דער בראַנזשע מיט'ן רוף: שניצט דעם בעשלוס, וועלכער האָט פאַר אַלעמען אַ לעבענס-וויכטיגע בעדייטונג! **קויפט פּרוכטען נאָר נעטאַ וואָג!**

1) דאָרזער פּרוכטען אין געמיזע-הענדל-פעראַיין זגערזשער 28
2) קאָנאַיאַל-הענדלער-פעראַיין צעגעלנע אַ. אַ 15
3) צעגער-פעראַיין, פּאַמאַרסקאַ 15
4) קליינהענדלער פון פּרוכטען און געמיזע, בושעווישער 19

אַנ'אַרט
צו שלאָפען
פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט איז אָפּצוגעבען
צו ערפאָהרען
פּיעטריקאָווער 33.
אין 2-טען הויף, פאָרטער,

Uczenica VII kl.
udziela lekcyj, tanio.
Dowiedzieć się:
E. KAUFMAN, Narutowicza 25, poprz. of., I p.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען
זאָוואָדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטן.
אין מענער-שוועכע אַנצליען פון בלוט און אויסשלאָג אויף סיפיליס און טריפּער.
קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאַגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט קאַסמעטיק.
-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכם.
נעמט אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
- זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
- בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען. -
וויזיט 3 זל.

צו פערקויפען
אַ פּאָר בעטען (זונקעלע) מיט מאַטראַצען און נאָכט-טישלעך. צו ערפאָהרען קיליגסקיעגאַ 87 ביי ווינדבערג, אויפ'ן הויף, פאָרטער.

א פראַנט געשעפט
מיט אַגרוים שויפענסטער
אויף דער נאָוואָמיעסקאַ ביי פּלאַץ וואָלנאָשטשי איז פון זאַפאַרט צו פערמיטען, עוועגטועל אַ האַלבס אַוועקצוגעבען, אָפּצוטען אינטער „פראַנט-געשעפט"

וועכנעריז כירורגישע קליניק „SANATO"
אגראַראָווא 10, טעל. 57-213
1-טע און 2טע קלאַס
טרצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלע
200 זל.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַיש
עמפּפאַנגס שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. פאַנטאַר
עמפּפאַנגס שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

זאָלען אַלע
טריקאָטאַזיש-סוחרים
וויסען!
צוליב ענדע סעזאָן פערקויף איך מיט 25% ביליגער, ווי איבעראַל אויף קלאָ אַלע סאָרטען טריקאָטאַזשען.
מיטוואָך אין דאָנערשטאָג יעדע וואָך קומט פאַר אַ ספּעציעלער ענצע, פערקויף.
מיט אַכטונג **ה. סקאַסאָווסקי**
29 נאָוואָמיעסקאַ 29
געדענקט דעם אַדרעס טעל. 41-220.

לעטשניצע
צאָהן-ערצטליכער גאַבינעט און רענטגען-אינסטיטוט
(דיאַגנאָסטיק, אויסערליכע און לייכט-טיפע טעראַפּיע)
זגערזשער 17 טעל. 33-116
ווענעראַלאָגישער גאַבינעט
טעגליך מענטיג פון 1 — 2 נאָכמיטאָג.

ווייר אויף כידוש
60 גראַשען אַ פּלאַש פון אַ 1/4 ליטער
1.60 זל. אַ באַטשינקע
בעקומט איהר נאָר אין דער עלטסטער ווייַן-און מעהר פאַבריק פון
ש. ווישליצקי, 10 פּיעטריקאָווער 10 אין הויף

וויכטיג נייעס!
פערקויף פון פערשיד. בוים- וואָלענע רעשטלעך
פאַפּעלין, באַטיסט, לייוועגד, מושלין, נאַנסוג א. אַז. וו.
אויף מעטער און אויף וואָג
צו קאָנקורענץ-פּרייזען
מ. לאַנדסבערג
לאָדז, ציגעל-גאַס 59, פראָנט, 1. שט.

Nauka buchalterji
amerykańskiej i włoskiej gruntownie metodą praktyczną 30 zł. kurs przez jeden miesiąc. Nauka pisania na maszynie 10 zł.
Zapisy codziennie.
Biuro „KODEKSPOL"
Cegielniana 61
Załatwia się sprawy: skarbowe, komunalne, wojskowe, handlowe, sądowe, klauzule zabezpieczenia i t. p.

שטאַט־ראַט אַלס געריכטס־זאַל

נעכטען האָט דער שטאַט־ראַט געמשפּט די ראַטמענער גראָשקאָווסקי און וואָלטשינסקי פאַר צונעהמען 106 מוזענד זלאָטים, וואָס געהערען דער שטאַט

די נעכטיגע זיצונג פון שטאַט־ראַט איז געווען דער געריכטס־טריבונאַל פאַר די ראַטמענער: וואָלטשינסקי יאַן גראָשקאָווסקי, דאָס איז געווען אַ געריכטס־זיצונג מיט בעשולדיגער, פעלשווידיגער און 75 געשוואָרענע ריכטער — ד.ה. די ראַטמענער פון שטאַט־ראַט. די ה״ה: וואָלטשינסקי און גראָשקאָווסקי זענען צו דער זיצונג נישט געקומען. אַלע אַיבריגע ראַטמענער זענען געווען אין פולן קאָמפּלעט. 3

דאָס ערשטע וואָרט האָט בעקומען לאַווניק קוק, וועלכער איז דורך דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע וועגן דעם ענין אויסגעוועהלט געוואָרען אַלס רעפערענט אין דעם ענין, לאַווניק קוק איז געווען דער אייגענטליכער פּראָקוראָר אין דעם דאָזיגען העכסט־סענסאַציאָנעלען פּראָצעס. די בעשולדיגונגס־רעדע פון לאַווניק קוק דויערט איבער צוויי שעה, ה׳ קוק האָט געלייענט פון אַ גרויסען באַנד מאַשין־דרוק און אָהן רחמנות געגעבען די בעשולדיגטע איין קלאַפּ נאָכ׳ן אַנדערן שטיצנדיג זיך אויף געגוויסע פאַקטען אויז דאָקומענטען, וועלכע ער האָט געהאַט מיט זיך, בקיצור האָט לאַווניק קוק געזאָגט: די אויספאָרשונגס־קאָמיסיע האָט אָפּגעהאַלטען פינף זיצונגען, ס׳זענען בעטראַכט געוואָרען 4 פראַגען: א) פעסטשטעלען די סומעס, וועלכע די ראַטמענער וואָלטשינסקי און גראָשקאָווסקי האָבען אָפּגענומען פון דער עלעקטראָווניע און דער טראַמוואַי־געזעלשאַפט, אַלס מיטגלידער אין די אויפזיכטס־ראַטען אין די דערמאָהנטע געזעלשאַפטען, דעלע גירט דורכ׳ן שטאַט־ראַט און האָבען זיי נישט אַריינגעגען אין דער שטאַטישער קאַסע; ב) די יסודות אויף וועלכע דער מאַגיסטראַט האָט פעסטגעשטעלט די סומען; ג) מעגליך מאַכען די ראַטמענער וואָלטשינסקי און גראָשקאָווסקי צו פעשטיידיגען זיך פאַר דעם פלענום פון שטאַט־ראַט און ד) וואָס פאַרא בעשלוס פאָרצולעגען דעם שטאַט־ראַט אין דער גאַנצער פראַגע. דאַן איז די קאָמיסיע צוגעטרעטען צו דער אַרבייט. קודם כל איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אַז דער שטאַט־ראַט האָט דעם 26 יאַנואַר 1927 און 23 פעברואַר 1928 אָנגענומען בפירושע בעשלוסען אַז אַלע סומען וואָס די דעלעגירטע ראַטמענער אין ד יאויפזיכטס־ראַטען פון דער עלעקטראָווניע און טראַמוואַי־געזעלשאַפט וועהרען דער שטאַט און מוזען אַריינגעטראָגען ווערען אין דער שטאַטישער קאַסע.

ראַטמאַן גראָשקאָווסקי איז געווען אין די דערמאָהנטע אויפזיכטס־ראַטען ביז מאַי 1928 און אין דער דאָזיגער צייט האָט ער אָפּגענומען פון דער עלעקטראָווניע 38,884 זל. מיט 34 גראָשען, און פון דער טראַמוואַי־געזעלשאַפט 19.557 זל. מיט 32 גראָשען, צוזאַמען אַלזאָ הייסט עס אַ סומע 58,445 זלאָטעס מיט 66 גראָשען. ראַטמאַן וואָלטשינסקי איז דעלעגירט געוואָרען אין דער עלעקטראָווניע און טראַמוואַי־געזעלשאַפט נאָך די דערמאָהנטע בעשלוסען פון שטאַט־ראַט און האָט געגומען פון דער עלעקטראָווניע 23.251 זל. מיט 34 גר. און פון דער טראַמוואַי־געזעלשאַפט 21202 אַלזאָ צוזאַמען 44.543 זל. מיט 34 גראָשען. דערביי וועט זיין אַמאַינטערעסאַנטסטען זיך צו דערוויסען אַז פאַר די בעשלוסען פון שטאַט־ראַטען האָבען די דערמאָהנטע בעשולדיגטע גענומען גאַנץ לעגאַל: ראַטמאַן גראָשקאָווסקי 29.250 זל. און ראַטמאַן וואָלטשינסקי 25.752 זל.

דאַן האָט די קאָמיסיע אויסגעהערט דעם וויצע־פּרעזידענט ראַפּאַלסקי און דעם פּרעזעס פון שטאַט־ראַט האָלצגרעפער, וועלכע האָבען אָפּגעגעבען גוטע בעריכטען פון זייערע אונטערהאַנדלונגען מיט די יבעשולדיגטע אַז זיי זאָלען אָפּגעבען די סומעס וועלכע זיי האָבען זיך גענומען, ס׳האָט אָבער גאָר נישט געהאָלפען. ערשט דאַן, ווען מ׳האָט זיי גערעדט, אַז זייערע מעשים וועלען דורכ׳ן שטאַט־ראַט געשטעמפּעלט ווערען אַלס נישט עטישע און שעדלעכע און זיי וועלען אויסגעשלאָסען ווערען פון שטאַט־ראַט זענען געוואָרען נייע פאַקטען אויפגעגעבען מיט די יבעשולדיגטע אַז זיי זאָלען אָפּגעבען די סומעס וועלכע זיי האָבען זיך גענומען, ס׳האָט אָבער גאָר נישט געהאָלפען. ערשט דאַן, ווען מ׳האָט זיי גערעדט, אַז זייערע מעשים וועלען דורכ׳ן שטאַט־ראַט געשטעמפּעלט ווערען אַלס נישט עטישע און שעדלעכע און זיי וועלען אויסגעשלאָסען ווערען פון שטאַט־ראַט, האָט דער ראַטמאַן גראָשקאָווסקי אויפגעגעבען אַ נייע פאַקטע צו דער קאָמיסיע, אַז ער האָט אַ גרויסע סומע געגעבען אַ שענקונג אויף דער אַרבייט פון שטאַט־ראַט. ער האָט אויך אויפגעגעבען אַ נייע פאַקטע, אַז ער האָט אַ גרויסע סומע געגעבען אַ שענקונג אויף דער אַרבייט פון שטאַט־ראַט. ווי אַזוי ער האָט דאָס געקענט מיטן אַלע דאָס אַלס אַ ראַטמאַן פון שטאַט־ראַט, דאָס האָט ער נישט אויפגעגעבען. ער האָט אויך אויפגעגעבען אַ נייע פאַקטע, אַז ער האָט אַ גרויסע סומע געגעבען אַ שענקונג אויף דער אַרבייט פון שטאַט־ראַט, אַלס אַ ראַטמאַן פון שטאַט־ראַט. ווי אַזוי ער האָט דאָס געקענט מיטן אַלע דאָס אַלס אַ ראַטמאַן פון שטאַט־ראַט, דאָס האָט ער נישט אויפגעגעבען.

אויף אַ פראַגע פון אַ ראַטמאַן ערקלערט דער רעפערענט, אַז די איצטיגע מיטגלידער פון שטאַט־ראַט אין די יאויפזיכטס־ראַטען האָבען די אָפּגענומען סומען אַריינגעטראָגען אין דער שטאַטישער קאַסע. אַזוי האָט וויצע־פּרעזידענט ראַפּאַלסקי אָפּגענומען און אָפּגעזען 94.341 זל. ראַטמ. פאַגראָווסקי — 59.732 זל., לאַווניק קוק — 59.732 זל. אינזש. לעזענהאַפט — 346.93 זל. און אַז. וו.

דער רעכט־ענט לייענט צום סוף דעם בעשלוס פון דער מעהרהייט פון דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע. עס וועט בעשלאָסען:

1) ביידע בעשולדיגטע האָבען געבראָכען דעם איינשטימיגען בעשלוס פון שטאַט־ראַט וועגען נישט נעהמען קיין בעלויכונג פאַר די אַרבייט אין די אויפזיכטס־ראַטען פון דער עלעקטראָווניע און טראַמוואַי־געזעלשאַפט.

2) ביידע בעשולדיגטע האָבען שאַדען געבראָכט דער שטאַט אַ סומע פון 106 טויזענד זל. 3) בנוגע דעם ה׳ גראָשקאָווסקי שטעלט די קאָמיסיע פעסט, אַז ער איז בעגאַנגען אַ נישט־ערלעכן אָפּטע און שענדליכע טאַט. דער ה׳ גראָשקאָווסקי איז עטלאָפען פאַר דער שטראָף, אָפּזאָגענדיג זיך ערב דעם בעטראַכטען דעם ענין, אַלס ראַטמאַן פון שטאַט־ראַט. די קאָמיסיע ערקלערט אָבער, אַז אויב גראָשקאָווסקי וואָלט נאָך געזען אין שטאַט ראַט וואָלט ער, אַלס נישט עהרענהאַפטער מענש, אויסגעשלאָסען געוואָרען פון שטאַט־ראַט.

2) וואָס שייך דעם וויצע־פּרעזעס פון שטאַט־ראַט וואָלטשינסקי וועט אויך זיין האַנדלונג בעטראַכט אַלס נישט עהרלעך און שענדליך און ווערט אויסגעשלאָסען פון שטאַט־ראַט.

3) דער מאַגיסטראַט ווערט אויפגעפאָדערט אין פעלויף פון דריי חדשים זיך בעמיהען צוריקצובעקומען דאָס געלד פון די בעשולדיגטע און אָפּגעבען וועגען דעם אַ בעריכט דעם שטאַט־ראַט.

דאַן בעקומט דאָס וואָרט דער רעפערענט פון דער מינדערהייט אין דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע, דער געווען. לאַווניק קולעשעוויטש, ער האָלט אַ געבעכדיגע פערטיידיגונגס־רעדע קודם כל איז ער מודה אַז די בעשלוסען פון שטאַט־ראַט מוזען אויסגעהערט ווערען, וואָס שייך דעם עצם ענין, האָלט ער, אַז די בעשלוסען וועגען צוריקגעבען דאָס אָפּגענומענע געלד דער שטאַטישער קאַסע זענען געווען נישט קלאָר און מ׳האָט געקענט מיינען, אַז פאַרן יאָהר 1927 מע: מען יאָ געהמען דאָס געלד פאַר זיך, אַזוי אַרום וואָלט פון ראַטמ. וואָלטשינסק יגעקומען אַ סומע פון 30.958 זל. און פון ה׳ גראָשקאָווסקי 30.036 זל. ווייטער האָלט דער כע־טיידיגער, אַז מיט צוויי רוטען קען מען נישט שמייסען, אָדער מ׳הייסט זיך צוריקגעבען דאָס געלד, אָדער מ׳בעטראַכט די טאַט פאַר נישט עטישע און מ׳שליסט אויס פון שטאַט־ראַט. (אויף דעם מאַכט פּרעזידענט זשעמיענצקי אַ צווישען־רוף אַז צוריקגעבען געקומען געלד איז נישט קיין שטראָף). ראַטמ. קולאַמאָוויטש ע״דיגט אַז היות ווי די בעשולדיגטע האָבען זיך פעלליכטעט אָפּצוגעבען דאָס געלד אין וועקסלען זאָל מען האַלטען דעם ענין פאַר ערלעדיגט.

דאָ פלאַצט די אמת׳ע באָמבע.

ראַטמ. עוואַלד פרעגט צי האָט נישט אַמאָל נאָך אימיצער אין לעצטען יאָהר אָפּגענומען געלד אין דער עלעקטראָווניע און טראַמוואַי־געזעלשאַפט און דאָס נישט אַריינגעטראָגען אין דער שטאַטישער קאַסע?

לאַווניק קוק ענטפערט דערויף, אַז לויט די לעצטע צונויפשטעלונג פון דער פינאַנץ־אָפּטיילונג האָט ראַטמ. קולאַמאָוויטש (דער זעלבער) וואָס האָט כע־טיידיגט וואָלטשינסקין און גראָשקאָווסקין) האָט אָפּגענומען 6267 זל. און אָפּגעגעבען נאָר 3000 זלאָטעס.

די דאָזיגע ערקלערונג רופט אַרויס אַ געוואַלדיגע סענסאַציע. דער פאָרזיצער אינזש. האָלצגרעבער־ רייסט איבער די זיצונג און רופט דאָס פרעזידיום פון שטאַט־ראַט אויף אַ בעראַטונג.

נאָך דער הפסקה האָט דער פרעזעס האָלצגרעבער אָפּגעגעבען אַ ערקלערונג אין נאָמען פון פרעזידיום פון שטאַט־ראַט אַז היות איצט זענען בעקאַנט געוואָרען נייע פאַקטען וועגען דער האַנדלונג פון די בעשולדיגטע. ציהט דאָס פרעזידיום צוריק איהר ערשטען פאָרשלאָג און זאָגט זיך אַרויס פאַרן פאָרשלאָג פון דער מעהרהייט פון דער קאָמיסיע.

אויפן פאָרשלאָג פון ראַטמאַן פראַשקע״ ווערט בעשלאָסען צו שליסען די דיסקוסיע, די אָפּשטימונג איז אַ געהיימע, פאַרן פאָרשלאָג צו שטעמפּלען די האַנדלונג פון די בעשולדיגטע אַלס נישט־עטישע און שעדליכע זאָגען זיך אַרויס 44 ראַטמענער, געזען 22, לעדיגע צעטלען זענען געווען 5.

פאַר זפאָרשלאָג אויסצושליסען דעם וויצע־פּרעזידענט וואָלטשינסקי פון שטאַט־ראַט האָבען געשטימט 40 ראַטמענער, געגען 31 ראַטמענער.

אַזוי ווי אויסצושליסען אַ ראַטמאַן דאַרף מען האָבען אַ קוואַליפיצירטע מעהרהייט, בלייבט ה׳ וואָלטשינסקי ווייטער אין שטאַט־ראַט, הגם אַ גרויסע מעהרהייט האָבען זיך אַרויסגעזאָגט פאַר דעם.

* * *

די בונדישע פראַקציע טראָגט אַריין פאָלגענדען דרינגענדען פאָרשלאָג: היות ווי ס׳האָבען זיך בעוויזען ידיעות, אַז די רעגירונג פלאַנט צו הערען דעם דירה־שטייער האַלט דער שטאַט־ראַט אַז די נייע בעשטייערונג וועט ווידער אַמאָל בעלאַסטען די ברייטע, אַרימע מאַסען, וועלכע לעבען אין הונגער און נויט.

דער שטאַט־ראַט האַלט, אַז דער בוי־פאָנד דאַרף געשאַפען ווערען דורך בעשטייערען די קאַפּיטאַליסטען, דער שטאַט־ראַט פּראָטעסטירט געגען העכערען דעם דירות שטייער און האַלט, אַז דאָס איז ווידער אַמאָל אַ בעוויז ווי די איצטיגע רעגירונג בעציהט זיך צו די אָרימע מאַסען.

* * *

בשעתו האָט ראַטמ. מילמאַן אָנגעפרעגט דעם מאַגיסטראַט פאַרוואָס ער אינטערווענירט נישט, אַז אין די קאָנצעסיאָנירטע שטאָטישע אונטערנעמונגען זאָלען אויך אָנגענומען ווערען יידישע אַרבייטער און אָנגעשטעלטע.

אויף דער נעכטיגער זיצונג פון שטאַט־ראַט האָט דער מאַגיסטראַט געענטפערט, אַז די פאַרשטעהער פון מאַגיסטראַט און די קאָנצעסיאָנירטע אינטערנעמונגען (עלעקטראָווניע, טראַמוואַיען א.א.וו.) האָבען די דאָזיגע פראַגע דאָרט בעריכט, זיי זענען אָבער אַזוי קליין אין דער צאָהל, אַז זיי האָבען דאָרט נישט קיין שום איינפלוס. דאָס שייך דער וואַוואוניע, וועלכע געפינט זיך אין שטאַטישע הענד, איז דאָרט זיטן יאָהר 1928 נישט צוגענומען געוואָרען בכלל קיין איין בעאַמטער.

רעכטס פּובליציסט

י. איינפעלד

31 פיעטריקאָווער 31

נעהמט אויף אינטערעסאַנטען אין אַלע געביטן

טעגלעך פון 5 ביז 8 אָוועד.

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

און דענטיסטישער קאַבינעט.

בושעזשינער 11, טעלעפאָן 3763

אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוועד.

ד״ר אימיר נאָ. האַלז, אויערן א׳ 3½—4½

ד״ר הערשנער מונדער־מיטנאַכט. 11—4½

ד״ר שוואַרצמאַן מוזערליכע פרענקהייטן 9—12

ד״ר ביבערנאַר הייס אויס הענער, אויס 11½—12½

ד״ר שמירנסקי נערוועז און זייסטיג אויס. 1—2

ד״ר נאַדרבלאַט אויגען־פרעמדיגקייט. 12½—1½

ד״ר זאַלצוואַסער מיזוגיגשע פרענקהייטן 2—3

ד״ר שמערלאַווסקי פרויען־און קינדער־קרענקהייטן 11½—12½

וו׳כ׳ט־ד׳רעזיע שפּראַך־, שטימען־, הויט־ און מאַגלעך א. וו׳ פאַקס־שטעלן הייסקליכע ביר־, זון־, בעשיראַ־ אייגן־ יינגע מאַסאַזשען, עד־קטריזע ע. אַפּאַראַט. שיין פעטל־ נג הויזן־ען אין שטאַט. אין דאָזיגאַשטאַרים ווערען אָנגענומען אַלע אַרט אויאַליען, יוזר פּרייזע אַז בל ק

אימזונגען גענען שאַרלאַטין.

בײַ דער לעטשניצע אין געשפּנס געוואָרען

א רענטגען־אינסטיטוט.

ד״ר לאַוושי נסקי־טאַראַפאַרסקי

צאַהן־שרצט 10—1, 3—6

סינסקליכע צייטן, קאַראַנען, מאַסטען א.א.ה.

די לעטשניצע אין מעטיג אויך זונטאָג

Dr. med. Ignacy MARGOLIS

okulista

האָט זיך אַיבערגעצויגען אויף

אַל. קאַשטשושקי 9, טעל: 165-17

נעמט אָן פון 1—2 אין פון 5—7 אָוועד

לאָדז׳יער. קעמער־טעאַטער

„אַרדט״

איז ווייטער זאָל

מאַנסייפעל זאַכאַדניאַ 43

קינסטלעריש לייטער: משה בראַדערזאָן.

לייטער: א. בעזמאַן

היינט פריי אַנ 2 פאַרשטעלונגען

אויהיים 7.45 און 9.45 אין אָוועד

מאָרגען שבת — 3 פאַרשטעלונגען

4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אָוועד

פּראָוראַם נומער 4 א. נ.

סרעדעל דרייטזך

אין 2 טיילען, 12 נייע שלאַגערס

פּראָגראַם: 1) יראַלאָ. 2) בויטע חסידים, 3) בכיר 4) אין זאַכאַדניאַ, 5) אַרבי־שטלאַזער, 6) פאַר חשבון־קרישיי, 7) בעלי־עיות, 8) אויף אַ שטיקעל ראַדיאָ 9) דער שדי־ע״, 10) אויפן מאַל, 11) מאַנטעל אַרע בי־ ניקאַי דעם עריסטאָ, 12) אַרשבעסקע, 13) צ׳אַמ—די—קי מ׳אַט—די—מ׳.

אַנסאַמבל לויט א. ב. מרוזיע: זיסעלע גירל, נירים דזלסקע. יאָלאַ זילבערמאַן, שינע מרים. מאַשע פעטזרמאַן. מענער: ח. אַלטמאַן, שמואל גאַלדשטיין, שמזון דזשיגאַן, מאָטל קאַן, יעקב רייזגראַס, ישראל שימאַכער, יוסף שפּער

מעקסמען: ס. בראַזראָוואָ, דער טאַנקעלער און שוואַרטשענקאָ.

מוזיק: ה. רובין, א. בייגעלמאַן.

דעקאָראַציעס און מאַסטיומען: י. ברוינער,

מענין און פלאַסטיק: ז. קרוזשבינאַ איזן ס. אַלפּטרן.

רעזיס — זשאַנאַ שומאַכער. מוזיק־לייטער — ה. רובין, ליבס־פעמטען — יעראַ. בינע־אינזשענער — ט. קאַ,

בילעטען זיי בעקומען אין מאַסע פון 11 — 2 בײַטאָג און פון 5 אָוועד. שבת אַז יום־טובים אַ נאָכמיטאָג

לאַנגיעריגער געריכטס־סעקרעטאַר

ערטיילט און ערלעדיגט אַלערליי

ביטעס, אַנקלאַגעס און קלאַוזולעס

ספּעציאַליסט אין אַלע מיליטער־ענינים, ווי אויך

אין שרייבען ביטעס פאַר איינציגע שטיזערס.

שנעלער אויסקויף פון פאַזענען אין רעגיסטראַציע־קאַרטען אויפן יאָהר 1931

ב. מאַז, 10 פיעטריקאָווער 10

די בעוואַוסטע מעכאַנישע שאַסעריי

J. REDER

קאַנסטאַנטינער 11/13 (רוג זאַכאַדניאַ)

נעהמט אָן אַלע־לייי שלאָסער־אַרבייטן,

ווי אויך אויטאָמאָבילן שוויסונגען געגען

דויער־נדער גאַראַנטיע און צו מעזיגע פרייזען.

בעמערקונג: פאַר האַנדווערקער — ראַבאַט.

DZIŚ W RADJO

Godz. 20.15

ST. FRENKEL (skrzypce)

G. FITELBERG (dyrekcja)

אומגעקומען 33 ארבייטער

ביי אנ'אויפרייס פון 15 קאסטען דינאמיט

לאָנדאָן, 29 (טאו) ביי אַנ'אויפרייס פון 15 קאַסטענס דינאַמיט אין די בעטי־קויהלענגרובענס אין אינדיאנא (פעראייניגטע שטאַטען) זענען אומגעקומען אַלע 33 אַרבייטער, וועלכע האָבען זיך בשעת מעשה געפונען אין גרובען. שאַרפע גאַזען, נאָס געהען אַרויס פון גרובען, שטערען דער רעטונגס־אַקציע. ס'איז נישטאָ קיין האָפנונג, אַז עס זאָל געלונגען צו ראַטעווען. וועמען פון די פערשאָטענע אַרבייטער.

כ יודישע פרויען דערטרונקען אין נאַרוו

ביאַליסטאָק. ווי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט איז אויפ'ן נאַרעוו פאַרגעקומען אַ שווערע קאַטאַסטראָפע, איצט דערוויסען מיר זיך פאָלגענדע פרטים. דער בעל־עגלה אברהם מילער איז געפאָרען אויפ'ן אייז פון טייך נארעוו מיט אַ שליטען, וואו ס'זענען געווען 9 פאַסאַזשירען.

אינמיטען וועג האָט זיך דאָס אייז פלוצים איינגעבראָכען און דער שליטען מיט די פאַסאַזשירען זענען אריינגעפאַלען אין וואַסער.

נאָך גרויס מאַטע־ניש איז געלונגען 6 פון די פאַסאַזשירען מיט'ן בעל־עגלה אַרויסצוראַטעווען פון וואַסער, 3 פרויען זענען דערטרונקען געוואָרען.

די דערטרונקענע זענען פון דלוגא־סאַדלא, די 34־יאָהריגע פרוי ברייגדל מילער, 22־יאָהריגע פרוי ליין עלקע פיש און 23־יאָהריגע סאָניא בערגהאַלץ.

דער אומגליק־פאַל האָט געמאַכט אַ שטאַרקען רושם אין יענער געגענט.

ג. דעפ. וואַרסקי זאָל פערשיקט ווערען קייז סיביר

וואַרשא, 29. (טעלעפאָניש).

„ע. פ." איז מודיע, אַז דער געוועזענער קאָמוניסטישער סיים־דעפוטאַט וואַרסקי, וועלכער געפינט זיך איצט אין רוסלאַנד, ווערט בעשולדיגט אין געהערען צו דער געהיימער אָפּאָזיציע, וואָס בעקעמפט סטאַליגען. וואַרסקי'ן דראָהט פערשיקט צו ווערען קיין סיביר.

אויסערגעוועהנליכע שניי־שטורמען אין פראנקרייך

שטורעם שטעלט אָפּ די באַהנען, רייסט אַרויס טעלעגראַפען־סלופּעס

פאַריז, 29. (טאו) זייט 24 שעה הערשט אין די דרום־מזרח'דיגע פּראָווינצען פון פראַנקרייך אַנ'אויסערגעוועהנליכער שניי־שטורעם, דער שטורעם איז בעזונדערס שטאַרק אין דער געגענד פון שאַמבערי אַנעסי און מיטויר. יעטוועדער פערקעהר האָט זיך אָפּגעשטעלט. אויף ווייטע שטרעקען זענען אַרויסגעריסען אַלע טעלעגראַפישע סלופּעס. זייט צוויי טאָג זענען נישט אָפּגעגאַנגען קיין שום צוגען. איין פאַסאַזשיר־צוג האָט די שטרעקע פון 28 קילאָמעטער צווישען סען זשאַן און מאַרסיי געמאַכט אין 29 שעה.

געהיימנישפולער דעפיציט פון די קרופּ־פאַבריקען

בערלין, 29. (ספּ. טעל.) אַנ'אויסערגעוועהנליכע אויפרעגונג האָט אַרויסגערופען אין די פּעליטישע און ווירטשאַפטליכע קרייזען די ידיעה וועגען מצב פון די גרויסע קרופּ־ווערק אין עסען. לויט'ן בילאַנס פאַר'ן יאָהר 1929—1930 האָט די פירמע געהאַט אַ דעפיציט פון פיר מיט אַ האַלבען מיליאָן מאַרק, בעת מיט אַ יאָהר פריהער האָט די פירמע געהאַט ריוח 7 מיליאָן מאַרק.

„פאַסישע צייטונג" מיינט, אַז דאָס זיין אַ בכיוונדיגער מאַנעווער פון בעהאַלטען די ריוחים אין צוזאַמענהאַנג מיט די צאָהלונגען פון ריפּאַראַציעס לאַנד לויט דעם יאָנג־פּלאַן.

„די אומגעהרטע ראַלע"

סאַנאַציע־בלאַט וועגען דער רעדע פון פרעמיער סלאַוועק

אין אַנ'אַרטיקעל א. נ. „אומגעקעהרטע ראַלען" שרייבט די סאַנאַציע־ציטונגען „נאַוועזאַ פאַלסקאַ" וועגען דער רעדע פון פרעמיער סלאַוועק אין סיים מכוח דער מעשה בריסק:

„אָבער דאָ האָבען זיך פלוצים די ראָלען געביטען. פרעמיער סלאַוועק איז נישט נאָר נישט מסכים געווען אויף דער ראָלע פון אַ בעשולדיגטען וואָס ווערט צוגעצויגען צו עפּעס אַ פערגאַנטוואָרטליכקייט דורך געשוואירענע היטער פון גוטע זיטען, ער האָט נישט נאָר נישט בעפרידיגט זייער דורשט צו הערען פון איהם לכל הפחות אַ פּאָליטישע ענטשולדיגונג, נאָר ער 'איז אַליין אַרויסגעטראָטן; אַלס עפעגטליכער בעשולדיגער. 'און איבער די קעפּ פון די רעשטלעך פון דער אַמאָל טריאומפירענדער וואַרכולסטווע האָט זיך פלוצים פערהאַנגען אַ שווער וואָלקען און באַלד האָבען זיך דערהערט רונערען.

„די ווערטער פון פרעמיער סלאַוועק זענען אונז שוין בעקאַנט, אַ קראַפט איז אין זיי געווען אַ קאַלאָסאַלע, אַ קראַפט פון איבערצייגונג, די, וועלכע פרובען הייבט צו היסטעריזירען די עפענטליכקייט, שפּילענדיג אויף איהרע נערוון־אָדער אונבעוואוסטזיניגקייט, האָט דער פרעזעס פון מיניסטאָרען ראַט געזאָגט אַלצדינג, וואָס איז זיי פון לאַנג געקומען, ער האָט זיי בעהאַנדעלט אַלס שעדי גער און פערשפּרייטער פון אַנאַרכיע און האָט זיי ענטגילטיג דעמאַסקירט פאַר גאַנץ פּוילען. זאָל איינמאָל די געזעלשאַפט געוואויר ווערען, ווער עס האָט די דרייסטקייט צו שפּילען די ראָלע פון פאַלקסגעוויסען, ווע־ עס וויל מאַכען אַ פערבריכען פון קאַמף געגען אַנאַרכיע און זאַמלען יענען דעם קאַמף לצנישע פראַטעסטען"...

וואָס איז פאַרגעקומען אין כאַדזשיעזש?

11 אַרבייטער פערוואונדעט

„ראַבאָטניק" ברענגט פאָלגענדע ידיעה פון כאַדזשיעזש:

דעם 26־טען יאַנואַר האָבען זיך עטליכע הונדערט אַרבייטסלאָזע פע"וואַמעלט פאַר'ן מאַגיסטראַט פאָדערענדיג אונטערשטיצונג, גלייכצייטיג זענען די פרויען און קינדער פון די אַרבייטסלאָזע אונדעק צום סטאַראָסטע, כדי איהם פאָרצושטעלען די שרעקליכע בויט, אין וועלכע זייערע פאַמיליעס לעבען.

די דעלעגאַציע האָט מען צום סטאַראָסטע נישט צוגעלאָזט. פון בוין פון דער סטאַראָסטווע זענען אַרויס פאָליציאַנטען, וועלכע האָבען מיט די שווערדען צוטריבען די פרויען און די קינדער. עס זענען דע־ביי אָנגעווענדעט געוואָרען אויף טרעהרען באַמבעס.

דערוויסענדיג זיך וועגען דעם, וואָס עס קומט פאָר פאַר דער סטאַראָסטווע, זענען געקומען אַנצולויפען די אַרבייטער. פאָליציי האָט זיך אויף זיי געוואָרפען און 11 אַרבייטער זענען פערוואונדעט געוואָרען. 8 פערזאָן האָט מען אַרעסטירט.

הלא חכמה תקרא
ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן ביח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
אויבער דעם זאלסט נאר קומען אין ביורא
פון ד. מאַנעלא
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פיעטריקאָווע 17, לינקס אָפיצינע
פאָרטער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינק־ס'יך און געזיכערהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אָפעלאַציעס, אַדוואָלאַטניעס, רלויזולעס, זאַבזיפּיטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, ווענען דירות אין אוזשאַנד ראַזיעמטשע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזוליעס אין זאַבזעזיעזשעניעס הויזען בײַ מיר ערלעדיגט בטשך פון 24 שעה
מיט אַכטונג ד. מאַנעלא,
פיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף

פראַצעס פון א 16־יעהריג מיידעל

וועלכע האָט אינאיינעם מיט איהרע 2 חברים ערמאָרדעט איהר געליבטען

בערלין, 29. (ספּ. טעל.) דאָ האָט זיך אָנגעהויבען אַ העכסט סענסאַציאָנעלער פּראָצעס, וועלכער רופט אַרויס אַ געוואַלדיגע פעראינטערעסירונג.

די העלדין פון פּראָצעס איז די 16־יעהריגע ליזע גומאַן, וועלכע ווערט בעשולדיגט, אַז זי האָט אָנגערעדט צוויי 20־יעהריגע בחורים, שטאָלפע און בענזינגער, זיי זאָלען ערמאָרדען איהר עטליכע און פופציגען יעהריגען געליבטען, דעם זייגער־מייסטער אולבריג.

דאָס מיידעל האָט שוין זייט עטליכע יאָהר געפיהרט אַ דאָפּעלט לעבען. אַלס טאָכטער פון מיטעלפערמעגליכע בירגערליכע עלטערן איז זי געוואַנדערט אין שולע, האָט געלערנט שפּראַכען און פלעגט זיך אַ גאַנצען טאָג אויפפיהרען ווי אַ גוט ערצויגען פריילין. ערשט ווען ס'פלעגט קומען די נאַכט, פלעגט זי פערלאָזען די היים און פערברענגען גאַנצע נעכט אין געזעלשאַפט פון די פערדעכטיגסטע פערזאָנען אין נאַכט־לאָקאַלע און האָטעלען.

אַזאַ לעבען האָט זי געפיהרט אין משך פון צוויי יאָהר ביז זי האָט זיך דערקענט מיט דעם זייגער מאַכער אולבריג און איז געוואָרען זיין געליבטע.

מיט שאַפען די רייזע־הוצאות, מחמת זי האָט שוין אַליין איינגעשפּאָרט געלד, אַזוי, אַז ער דאַרף נאָר בעשטימען דעם טערמין, ווען זי זאָל פאָהרען, נישט קוקענדיג אָבער אויף דעם, האָט זי קיין שום ענטפער נישט בעקומען.

אין איין שעהנעם טאָג איז צו דער פרוי געקומען אַנ'אומבעקאַטער און האָט זיך פאָרגעשטעלט אַלס פרייגד פון איהר מאַן, מיט וועמען ער האָט צוזאַמען געאַרבייט אין ריאַ־דע־ושאַנייראַ. איהר מאַן זהאָט, לויט די רייד פון אומבעקאַנטען, זיך אויסגעלערנט שפּאַניש און האָט מיט דער הילף פון אַ אַרגענטינער ווייבעל געעפענט אַ געשעפט. פון וועלכען ער פערדיינט זעהר גוט און פיהלט זיך מיט איהר גליקלעך.

די פערלאָזענע פרוי האָט דאַן אוועקגעשריבען איהר מאַן אַ בריף, אַז זי האָט געוואוינען אין לאָטעריע 40.000 זל. און דערפאַר זאָל ער צוריקקומען אַהיים, וואו מען קען מיט דער סומע זעהר אַ סך אויפטון. באַלד האָט זי טאַקע בעקומען אַנ־ענטפער פון מאַן, אין וועלכען ער האָט זיך בעקלאָגט, אַז ער איז מיט זיין לעבען אין אַרגענטינע אומצופרידען און אַז ער וועט באַלד צוריקקומען. בשעת ער איז צוריקגעקומען צו זיין פרוי, האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז זי האָט גאַרנישט נישט געוואוינען, נאָר זי האָט אויף אַזאַ אופן געוואָלט צוריקבעקומען צו זיך איהר מאַן, וועל־גוט געקאָנט דעם כאַראַקטער פון איהר מאַן, וועל־כער איז אַ גרויסער מאַטעריאַליסט, און איז געווען איבערצייגט, אַז די מיליאָנען וועלען איהם נישט לאָזען רוהען און ער וועט קומען צוריק צו זיין ווייב.

ווי אזוי אפערלאזענע פרוי

האט צוריקבעקומען איהר מאן פון ארגענטינע

ווי לבע, מיט אַנ'ערך דריי יאָהר צוריק, האָט ער סוחר אַדאָלף ר., צוליב שלעכטע געשעפטען ליקווידירט זיין קראַם, וואָס האָט זיך געפונען אויף אַ פאָרשטאָט. דאָס געלד האָט ער פערטיילט אויף העלפט צווישען זיך און דעם ווייב, אַליין איז ער אַוועקגעפאָהרען קיין אַרגענטינע זוכען גליק און די פרוי איז געבליבען דאָ ביז איהר מאַן וועט געלינגען צו געפינען אַ בעשעפטיגונג. אין דער צייט האָט דער מאַן אָפט געשריבען דער ווייב בריף און דערמאָנט איהר, זי זאָל זיך צוגרייטען צו דער נסיעה, מחמת ער וועט איהר אינגיכען אַרויסשיקען געלד פאַר אַ שיפסקאַרטע. שפּעטער האָט ער אָבער אויפגעהערט צו שרייבען. די פרוי פון איהר ווייב האָט געשריבען כמעט יעדע וואָך און געבעטן דעם מאַן, ער זאָל זיך נישט אַזוי אָנשטרענגען

גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

(1) ספּאָרטסמאַן אויסליבע

(2) „די נאַסע היהן"

היינט און פאָלגענדע טעג!

Buster Keaton

מיט'ן אונפערגלייכליכען

Douglas Fairbanks

אין דער הויפּט־ראָלע.

נעכסטער פּראָגראַם: „איז טייוועל'ס בעגעל" אין די הויפּט־ראָלען: EURICO BEUFER i JENNY JUGO

Kino-Teatr
Spółdzielnia
40 Sienkiewicza 40
איהויב פון די סעאַנסען אין געוו. טעג 4 נאַכט. שבת. זונ־טאָג און יום־טוב 2 נאַכט. לעצטער סעאַנס 10 אָוועגד
פון אַלע פיפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פרייזען פון פלעצער צו 60 גראַשען.

היינט און פאָלגענדע טעג!
אַלעלבעס איז נאָך נישט געווען
קלו פון אַלע שלאַגער־רעוויעס!
עס נעהמט אָנטייל דער גאַנצער קינסטלער־אַנסאַמבל.
קינסטלערישע לייטונג: K. Brzeski רעזשי: M. Dąbrowski קאַפּעלמייסטער: St. Sternblic דעקאָרעציעס: St Frasiak
טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 אוו 9.30 אָוועגד. שב'ז, זונטאָג און י"ט־טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אָוועגד.
צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פּובליקום וועט דער פאַרפערקויף פון בילעטען פאָרקומען אין „Reklama Polska" פּיעטריקאָווער 101

רעווי־טעאַטער
„Dobry Wieczór"
אין אייגענעם נייעם לאָקאַל אויף
קאַפּערניקא 16, טעלעפאָן 184-66
צופאָר מיט די פּראָגראַמען: 5, 6, 7, 9, 16.

די טאקטיק
פון די יודישע סיים-פארשטעהער

נישט ווי אזוי מיר, יודען, זעהען אויס מיט אונ־זער פארשטעהע־שאפט אין פערטען פוילישען סיים וויל איך שרייבען; וועגען דעם ווייסען שוין אלע, אויך נישט וועגען די סיבות און בעדינגונגען, ביי וועלכע מיר זענען געקומען צו אזעלכע טרויעריגע רעזולטאטען; וועגען דעם האט מען שוין פיל געשריבען.

אונז אינטערעסירט אבער זעהר און זעהר, ווי אזוי וועט ארבייטען די יודישע „קאלא" אין סיים מיט איהר מינדער־ווערטיגער צאהל דעפוטאטען ביי דער איבערוויגענדער סאנאציע־מעהרהייט און ביי די הערשענדע בעציהונגען אין לאנד, ווי אזוי און דער עיקר, מיט וואס פארא מעטאדען האבען בדעה אונזערע דעפוטאטען צו דערגרייכען עפעס ממשות'דיגעס פאר די געפלאגטע און רואינירטע יודישע מאסען אין דער מדינה?

א קורצע צייט האבען די מאסגעבענדע יודישע אינסטאנצען געשוויגען, גארנישט גערעדט וועגען דעם פראגראם פון דער „קאלא" אין סיים. און דאס איז לכל הדעות נישט גוט געווען, ווייל א שטיל שווייגען שאפט כמעט שטענדיג א גינסטיגען באָ־דען פאר פערשידענארטיגע קלאנגען פון אנ'אומגע־לומפע־טען כאראקטער.

ערשט די טעג האט דער ביי־געוועהלטער פרע־זעס פון דער יודישער „קאלא" ד״ר טהאן פערעפענט־ליכט זיין פראגראם פון ארבייט אין סיים.

מיט'ן פרינציפיעלען ענדציל פון ד״ר טהאן'ס פראגראם, וועלכעס דארף זיך אויסלאזען צו דער פולשטענדיגער דערגרייכונג פון פולע בייגערליכע און נאציאנאלע רעכט פון יודען אין פוילען — האבען מיר אלע מסכים.

ריכטיג איז אויך דער געדאנק אז דער ציוניזם האט קלאר און שארף דעפינירט און אנגעפיהרט א קאמף פאר א פולער נאציאנאל־קולטורעל־פער־סאנאלער אויטאנאמיע ביי מעגליכע עקאנאמישע לעבענס־בעדינגונגען.

דאגעגען איז נישט אזוי לייכט מסכים צו זיין איינצואנצען מיט זיינע מעטאדען פונ'ם קאמף.

שתדלנות — איז אפשר א מעטאד אויף א קור־צער ווייל, אויף איין אינדיווידועלען פאל, ווען איין יוד געפינט זיך אין א גרויס אומגליק, און פער־זענליכע השפעה און אינטערווענץ קען וואס איז העלפען. אבער שתדלנות איינגלידערען אלס א פערמאנענטען מיטעל צו לינדערען שארפע נויט פון זעריאוזעסטע מאסען — איז ריזיקאליש און זעהר, זעהר פראבלעמאטיש.

נאטירליך, זענען „באמבעס פון פאפיר מיט געלעמטע ארטיקלען, אדער נודנע אויסגעמוטשע־טע רעדעס מיט אומגעלומפערטע ווערטער" נישט קיין שטארקער געוועהר אין האנד דאן, ווען אין שפיל זענען דאמינירענד אנדערע פאקטארען, עס איז קלאר, אויך, אז יודען פון ווארשעווער געגנשע, צ ימיר וועלען זאגען פון אונזער נאוואמיעיסקא, ווי־לען נישט מאכען קיין „רעוואלוציעס".

פערשטעהט זיך, אז דא האנדעלט זיך נישט וועגען קיינע „רעוואלוציעס" ס'געהט בלויז אין אויסקעמפען פאר זיך רעכט אויף עקזיסטענץ און פרייען אפציהען דעם אטעם.

אלץ איז גוט, אבער מיר יודען פערמאגען דאך נישט לעת־עתה קיין אנדער געוועהר אין אונזער רשות, ווי טאקע די פאפירענע באמבעס און נודנע אויסגעמוטשעטע רעדעס, פונקט ווי נודנע און פער־מאטערט עס איז אונזער טאג־טעגליכער לעבען.

עס איז דעריבער צו מיינען, אז די אפיקורסות פון חשובען קאלא־פרעזעס וועגען א פרוב פון אונ־טערהאנדלען מיט דער רעגירונג ביז צו א „אוגאדע" איז צו פריהצייטיג, אפילו אנווענדענדיג שוין דעו־ ביי דעם שטארקסטען ארגומענט וועגען דער ברע־נענדער ווירטשאפטליכער נויט פון פוילישען יו־דענטום, און בדרך־כלל גענומען איז בעוואוסט אז בירגער פון א מלוכה אונטערהאנדלען נישט מיט איהר רעגירונג וועגען רעכט.

עס איז די פליכט פון יעדער רעגירונג צו זארגען פאר'ן וואוילשטאנד פון איהרע בירגער און עס איז דאס עלעמענטארע רעכט פון די בירגער צו פאדערען פאר זיך רעכט, אויב זיי פעהלט עס. קיין צוויי מיינונגען קענען דא נישט זיין.

וואס אנ'אמת, איז שווערליך היינט צו טאג א פעראנטווארטליכען יודישען פאליטיקער צו אנצייכענען קלארע און קאנטיגע ריכטליניען פון א יו־דישער פאליטיק אין פוילען, בעזונדער ביי דעם הער־שענדען מצב. אבער דער וועג פון „אונטער־האנדלונגען" איז זעהר א ספק'דיגער און שוואכט אפ בעדייטענד די פאזיציע פון די יודישע פארלא־מענטאריער אין סיים.

ביי דער געלעגענהייט דארף מען אויך נאטי־רען ד ישטארקע טענ־ער אין דעם פראגראם אין בעצוג צו אונזערע קולטורעלע פאסטולאטען — טע־נע־, נאר לאזען העדען וועגען פערציכטען אויף אונ־זערע שולען, טעאטערען, ביבליאטעקען וכדומה.

און איצט צום עיקר: צי וועט אונז ווערען בע־סער? צי קען אונז ווערען בעסער? צי קען די „קאלא" אונז עפעס געבען?

וויל מען זיין אפענהערציג דארף דער ענטפער אויף די אלע הארבע קשיות זיין כמעט ווי א נעגא־טיווער; ס'זענען אפשר מעגליך קלייניגקע הנחה'לעך ווי צ.ב. א 75.000 גילדען פאר א „גמילת חסד", צי א קלענערע אויסמעסטונג פון א שטייער פון איין סוחר, אבער — דאס איז גאר.

אזוי זעהט אויס אונזער פאטאלע ווירקליכקייט.

אונזער דלות און נויט דארפען דיקטירען אונ־זערע פארלאמענטאריער א פראגראם פון א אפע־נעם און דרייסטען קאמף אין נאמען פון 3 מיליאן נפשות וועלכע ראנגלען זיך, מיט'ן דראהענדען געשפענסט פון אונטערגאנג...

נ. ס.

דער פאליטישער מאמענט
פוילען און די סעסיע פון פעלקערבונד-ראט. — רעזולטאט פון דער קאנפערענץ פון „רונדיגען טיש"

אין די אויגען פון דער פוילישער רעגירונגס-פרעסע געהט פוילען תמיד ארויס זיגרייך פון די שלאכטען אין גענף. מען זאגט אן פון פאראויס דעם נצחון פון זאלעסקי'ן און נאך דער סעסיע בע-שטעטיגט מען נאר דאס. וואס מען האט געוואלט זעהן.

אזוי איז עס אויך געווען מיט דער לעצטער סעסיע אין גענף. וואו אויף דער טאג-ארדנונג איז געשטאנען די פראגע פון די דייטשע אנקלאגעס געגען פוילען און וואו עס איז פארגעקומען דאס ווארט - געפעכט צווישען דייטשען אויסערן-מיניסטער קורציוס און דעם פוילישען מיניסטער זאלעסקי.

אין דער אמת'ן אבער איז שווער צו רעדען וועגען א זיג פון פוילען אויף דער סעסיע. פון פאקט, וואס הענדערסאן און בריאן האבען קאנ-פערירט צוגלייך מיט קורציוס'ן, ווי מיט זאלעסקי'ן, וויל מען מאכען דעם אויספיהר, אז פוילען האט געזיגט אין גענף. אבער דער בעווייז איז נאטיר-ליך א גאנץ שוואכער.

דער קאנסערוואטיוו סאנאטארישער קראקא-ווער „טשאס" שטעלט פעסט, אז צו טריומפירען איז נישטא קיין גרונד און בעגנוגענט זיך דערמיט. וואס דער אנגריף פון דייטשלאנד אויף פוילען איז אפגעשלאגען געווארען. אבער גלייכצייטיג ווייזט אן די צייטונג אויף פיל פעהלערן, וועלכע האבען געבראכט צום שטרייט פאר'ן פארום פון גענף און טרייסט זיך בלויז דערמיט, וואס פוילען איז דארט נישט דערנידריגט געווארען. וועגען עפעס אנ'ערפאלג, וועגען א געווינס איז נאטירליך קיין רייד נישטא.

דער שטרייט צווישען דייטשלאנד און פוי-לען איז געשטאנען אין צענטער פון די דעבאטען אויף דער פערגאנגענער סעסיע. און צום ערשטען מאל איז דער פעלקערבונד מיט אזא ענערגיע ארויסגעטראטען אין שוץ פון די מינדערהייטס-טראקטאטען. די, וועלכע זעהען אין די דאזי-גע טראקטאטען עפעס דערנידריגענדעס (און אזעל-כע מענשען איז נאך פאראן אין פוילען זעהר פיל) שאצען אפ דעם פאראווארף, וועלכען די ליגע האט געמאכט אויפ'ן אדרעס פון פוילען, אלס א שווערע מפלה. מען קאן אבער בעהויפטען, אז די רעזאלו-ציע פון ראט וועט האבען פאר פוילען א גינסטי-גע בעדייטונג. זי וועט מוזען ארויסרופען א נייע אריענטאציע פון דער פוילישער פאליטיק אין דער פראגע פון די מינדערהייטען. פון דער צווייטער זייט וועט זי צונעהמען ביי די דייטשען די מעג-ליכקייט צו מאכען פאראווארפען דער פעלקער-ליגע, אז זי אינטערעסירט זיך נישט מיט דעם גורל פון די מינדערהייטען און וועט פאר זיי אונמעגליך מאכען צו ענטוויקלען די אגיטאציע פאר די רע-וויזיע פון די גרעניצען.

עס קלינגט אפשר ווי א פאראדאקס, אבער עס איז דאך אמת: דער ראט פון פעלקערבונד האט נישט געקענט בעסער פערטיידיגען פוילען ווי דערמיט, וואס עס איז פאר פוילען ארויסגעטראגען געווארען א שווערער פאראווארף.

* * *

נאך חדשים-לאנגע אינטערהאנדלונגען איז אין לאנדאן געשלאסען געווארען די קאנפערענץ פון „רונדיגען טיש" צווישען די פארשטעהער פון דער ענגלישער רעגירונג און די אינדוסען.

די קאנפערענץ האט אויסגעארבייט א זעהר קאמפליצירטען פראיעקט פון א קאנסטיטוציע פאר אינדיען. דער פראיעקט איז שוין בעשטעטיגט געהא־ען דורך מאקדאנאלד'ן און האט פיל שאנסען אנגענומען צו ווערען דורך דעם ענגלישען פאר-לאמענט.

לויט דעם דאזיגען פראיעקט ווערט אינדיען פערוואנדעלט אין א פעדעראטיווער מלוכה, וואס בעשטעהט פון אזוי גערופענע „אונאפהענגיגע פירשטענטומס", וואס ווערען רעגירט דורך די אינדישע מאהאראדושאס און אין אויטאנאמע פראווינצען, וועלכע ווערען איצט פערוואלטעט דורך די ענגלענדער. דער רעזשים איז אין די פירשטענטומס, זעהר א פרימיטיווער, בלייבט אונפעראנדערט, די פראווינצען בעקומען זייערע פארלאמענטען. די ענגלישע גובערנאטארען בעשטי-מען פון די דעפוטאטען, מיניסטארען, וועלכע זענען פעראנטווארטליך פאר די פארלאמענטען. אין פאל פון א נויטווענדיגקייט האנדלען די גובערנאטארען אויך אונאפהענגיג פון די פארלא-מענטען און פון די מיניסטארען.

אין שפיץ פון גאנץ אינדיען וועט שטעהן א גענעראל-גובערנאטאר אנשטאט דעם איצטיגען וויצע-קעניג און א פעדעראלער פארלאמענט מיט צוויי קאמערען. די מיטגלידער פון דער אויבער-שטער קאמער ווערען בעשטימט דורך דעם גענע-ראל-גובערנאטאר און די מאהאראדושאס און טייל-ווייז ווערען זיי אויסגעוועהלט דורך די פראווינ-ציעלע פארלאמענטען. די מיטגלידער פון דער אונטערשטער קאמער ווערען געוועהלט דורך דער בעפעלקערונג פון בריטיש-אינדיען און ווערען אויך בעשטימט דורך די מאהאראדושאס (די בעפעלקערונג פון די פירשטענטומס האט אזוי ארום נישט קיין וואהל-רעכט). די רעגירונג ווערט בעשטימט דורך דעם גענעראל-גובערנאטאר, זי איז פעראנטווארטליך פאר דעם פארלאמענט, אבער כדי אויסצודריקען דער רעגירונג אונציטרוי, איז נויטיג א מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען.

אין די הענד פון גענעראל-גובערנאטאר, וועלכער ווערט פונקט אזוי ווי די גובערנאטארען בעשטימט דורך דעם קעניג, בלייבט די ארמעי און די אויסערליכע פאליטיק, ווי אויך די בעגענזייטיגע בעציהונגען צווישען בריטיש-אינדיען און די פירשטענטומס.

דער פראיעקט איז א רעזולטאט פון א קאמ-פראמיס צווישען די ארבייטער, ליבעראלען און די מיטיגע פארשטעהער פון אינדיען. די ענגלישע קאנסערוואטארען זענען נישט צופרידען מיט דעם פראיעקט, און די אינדישע נאציאנאליסטען ווילען איהם אפילו נישט בעטראכטען און זיי האבען שוין געמאלדען, אז זיי וועלען ווייטער פיהרען דעם קאמף פאר דער פולער אונאפהענגיגקייט פון אינדיען.

פ. ב.

אז מיר וועלן נישט געבן קיין געלד, וועט קיין מלחמה נישט זיין!
א סענסאציאנעלע פיעסע וועגען דער פאמיליע ראטשילד

קארעספאנדענץ פון וויען

דער עסטרייכישער דראמאטורג זאסמאן האט אנגעשריבען א דראמע מיט'ן נאמען „דאס הויז ראטשילד". נאך איידער די דראמע איז אויפגע־פיהרט געווארען זענען ארומגעגאנגען וועגען איהר פערשידענע קלאנגען. מען האט געשמועסט, אז דער מחבר שטעלט פאר די ראטשילדס אין זעהר א סימ־פאטישען שיין, אז זיי ווערען געשילדערט שיער נישט אלס די רעטערס פון עסטרייך, אז א דאנק זיי ווערט עסטרייך נישט אריינגעצויגען אין אנ'־אומגעלומפערטען קריג א. אז. וו. מ'האט דעריבער מורא געהאט, אז די דראמע וועט ארויסרופען א טומעל אין לאגער פון די עסטרייכישע האקענקרייי־צלער. מען האט זיך געדיכט אויף דעמאנסטרא־ציעס לויט דעם מוסטער פון די, וואס זענען איצט פארגעקומען אין בערלין און וויען צוליב דער אויפפיהרונג פון רעמארק־פילם.

און זאסמאן האט ווירקליך מורא געקריגען, דערצו האט זיך איהם זעהר שטארק געוואלט, אז זיין פיעסע זאל אויפגעפיהרט ווערען אין בורג־טעאטער און דאס דאזיגע טעאטער האט דווקא זעהר מורא, פאר וועלכע עס איז סקאנדאלען און זעהט זיי מיט אלע מיטלען אויסצומיידען. זאסמאן האט דעריבער ארומגעשוירען און ארומגעפוצט זיי־נע ראטשילדס, ער האט ביי זיי צוגענומען זייערע טיפיש־יודישע שטריכען און האט זיי געמאכט פאר קאסמאפאליטישע פארשטעהער פון קאפיטאל, וואס איז צו יעדער צייט ערשט ארויף אויף דער היסטא־רישער ארענע. דערמיט האט זיך דער מחבר פער־ווארעט געגען די ארויסטריטען פון די פאטענ־טירטע פאטריאטען און זייער געוועהר, די שטינק־באמבעס און ווילדע העצעס און סקאנדאלען.

די האנדלונג פון דער פיעסע קומט פאר מיט הונדערט יאהר צוריק. זאסמאן שטעלט פאר דאס דעמאלטיגע עסטרייך אלס א גליקליך לאנד, וואס בליהט אונטער דער זעענסרייכער הערשאפט פון די האבסבורגער. אבער איינגיכען טרעט ארויף אויף דער סצענע דער קאפיטאל מיט זיין ריקזיכטסלאזען רעאליזם, מיט זיין פעראכטונג צו יעטוועדער טרא־דיציע און מיט זיין אבסאלוטער אונפעהיגקייט צו בעגעהמען דעם אמת־עסטרייכישען גייסט. די ראַ־טשילדס זענען די בולט'סטע פערטרעטער פון דעם דאזיגען נייעם גייסט, וועלכער רייסט זיך אריין אין די אלטע טראדיציעס. די היטער פון די טרא־דיציעס בעגע־ענען פיינדליך די אויפגעקומענע גבירים, וועלכע שטאמען פון דעם פראנקפורטער געטא, אבער די „פינף פראנקפורטער" ווארפען אויף דעם וואגשאל פון סאציאלען לעבען אויך זעהר א וואגיגען ארגומענט, דאס איז זייער רייכטום, וואס וועגט אריבער סיי די טראדיציעס, סיי די טיטולען, סיי אלע אנדערע הייליגקייטען פון דער פעאדאלער וועלט.

אין פראנקרייך ברעכט אויס די רעוואלוציע, די יולי־טעג פון יאהר 1830. די ארדנונג, וואס איז איינגעשטעלט אין איירפא, דורך „גאט אליין", ווערט צושטערט, דער קייזער פראנץ און זיין אומ־געבונג האלטען פאר זייער הייליגען חוב זיך אריינ־צומישען און צוריקצושטעלען די ארדנונג אין איי־ראפא, אפילו ווען דאס זאל קאסטען צעהנדליגער און הונדערטער טויזענדטער מענשליכע קרבנות, שוין אפגערעדט וועגען פאלקס־פערמעגען, וואס אזא מין אינטערווענץ דארף פערשלינגען. דער אלטער פוקס מעטערניך האט אויך גארנישט ג'געגן א שטראף־עקספעדיציע קיין פראנקרייך, אבער דאך אינפארמירט ער זיך וועגען מצב פון דער מלוכה־קאסע, און ער איבערצייגט זיך, אז קיין געלד אויף דער אונטערנעהמונג איז נישטא: זיין פאליטיק און די הע־שאפט פון קייזער פראנץ האבען איינ־גאנצען רואינירט דאס לאנד.

מען האט געדארפט שאפען געלד אויף צוריק־צושטעלען די ארדנונג אין פראנקרייך, און מעטער־ניך האט מיט דער ברכה פון קייזער אפעלירט צום פאטריאטיזם פון די פראנקפורטער. אבער זיי אלע האבען אויסגעצייכענט געקאנט רעכענען און זיי האבען בערעכענט, אז א קריג מיט פראנקרייך איז אנ'ענין, וואס לוינט נישט, נישט פאר זיי און נישט פאר עסטרייך. ביי דער דאזיגער מיינונג האט זיך אויך געהאלטען דער ערצהערצאג קארל, וועל־כען דער קייזער פראנץ האט געוואלט אנפער־טרויען די אנפיהרונג מיט דער עסטרייכישער ארמעי אין דעם קריג געגען פראנקרייך. ער האט דעם פארגעלייגטען כבוד אפגעלעהנט, זאגענדיג צום קיי־זער: „איך בין צו אלט, אז איך זאל זיך בעטיי־ליגען אין דיינע אוואנטורעס"!

מעטערניך האט גע־ופען צו זיך דעם עלטסטען פון די ראטשילדס, סאלאמאנען און צווישען זיי האט זיך אפגעשפילט א שטארק דראמאטישע סצע־נע. דאס איז די שעהנסטע סצענע אין זאסמאנס פיעסע. געענדיגט האט זי זיך דערמיט, וואס סא־לאמאן האט געגעבען א קלאפ מיט דער פויסט אין טיש אריין און האט אויסגעשריגען:

„קיין געלד וועלען מיר נישט געבען, און אהן אונזער געלד וועט קיין קריג נישט זיין"!

א יוד מיט אזא עכט יודישען נאמען ווי סא־לאמאן, וואס זיינע אבות האבען געלעבט אין געטא און די אבות פון די אדעליגע מיניסטארען האבען זיי געשפיגען אין פנים אריין און האבען אנגערייצט אויף זיי זייערע היבד, אזא יוד קלאפט מיט דער פויסט איבער'ן טיש פון זאלמעכטיגען מיניסטער און צושטערט די פלענער פון זיין מאיעסטעט דעם קייזער צו שיקען א שטראף־עקספעדיציע קיין פראנק־רייך! ווי אזוי האבען דאס געקאנט פערטראגען די טרעגער פון דער אלט־דייטשער טראדיציע?

אבער זיי האבען דאס געמוזט אריבערטראגען, ווייל געגען די געהייליגסטע טראדיציעס האבען די ראטשילדס ארויסגעשטעלט א זאך, וואס איז געווען שטארקער פאר יעטוועדער טראדיציע, די מאכט פון זייער געלד. זיי האבען די ערשטע געמאכט פאר דעם קאפיטאל א וועג, וואס פיהרט צו דער גרויסער פאליטיק, צום איינפלוס אויף די וויכטיגסטע מלוכה ענינים. אויף דעמזעלבען וועג זענען דערנאך בע־גאנגען אויך קריסטען, פארשטעהער פון קאפיטאל. אויך זיי האבען פונקט ווי סאלאמאן גענומען קלאפען אין די טישען פון מיניסטארען און אפילו פון מלכים.

דערין ליגט דער סימבאלישער זין פון היסטא־רישען זשעסט פון סאלאמאנען, א קלאפ־טועניג אין טיש פון דעם אלמעכטיגען מיניסטער, האט ער חי אריינגעקלאפט א נאגעל אין דער טרומנע פון דער אפגעלעבטער פעאדאלער ארדנונג. דער קלו־געד מעטערניך האט פע־שטאנען דעם זין פון דאזיגען זשעסט און האלב־ערנסט, האלב־איראניש האט ער געזאגט צום פארשטעהער פון דעם הויז ראטשילד:

„מיר בלייבט נאר זיך אונטערצוגעבען אייער קראפט. איהר זייט גערעכט: ווען איהר וועט נישט געבען קיי געלד, וועט קיין קריג נישט זיין"...

געדאכט וואלט זיך, אז נאך די ביטערע ערפאה־רונגען פון וועלט־קריג וואלט יעדער גארמאלער מענ'ש זיך געדארפט פרעהען, וואס עס האט איבער־געוואויגען דער גאלדענער זאק איבער דעם אמת־דייטשען גייסט, הייליגע טראדיציעס א. אז. וו. און וואס עס איז נישט געקומען צו א קריג, וועל־כער וואלט געקאנט ווערען פאטאל קודם־כל פאר עסטרייך גופא. אבער די פאטריאטען האבען זייער אייגענ'ע לאגיק, און גראד די סצענע, וועלכע איז פריהער געווען אפגעדרוקט אין א צייטונג, האט אנגעצונדען אין זייערע הערצער א פלאם פון גארן. זיי האבען נישט געקאנט דערלאזען, אז עפעס א יוד סאלאמאן זאל טריאומפירען איבער דעם הונ־דערט־פראצענטיגען ארישער מעטערניך.

מורא־האבענדיג פאר סקאנדאלען, האט זאס־מאן שטארק געענדערט די דאזיגע סצענע. ער האט געמאכט סאלאמאן ראטשילדען ווייכע־, נאכגיבי־גער און ווייניגער אגרעסיוו. אבער דאך מאכט דער קלאפ מיט דער פויסט אין טיש א שטארקען איינדרוק.

די פיעסע ווערט פרעכטיג אויפגעפיהרט און וואונדערבאר געשפילט. די פרעמיערע איז א דורך, אהן סקאנדאלען און אהן צובראכענע שויבען.

נ. מ—ן.

לאדז, 30 יאַנואַר 1931

נייער פאַלקסבלאַט

לאדז, 30 יאַנואַר 1931

דער ראַמאַנס פון ביזנעס

פון וואָס שמועסט מען אַצינד אַממייסטען אין אַמעריקא.

ווען געוועזענע מיליאָנערען, וועגען גבירים אַדירים, וועלכע זענען פלוצלינג פעראָרימט געוואָרען. וועגען מיליאָן־דאָלאַרדיגע ביזנעסלייט און בעלי־יורדים, וועלכע האָבען זיך פלוצלונג אין אַ פריהמאָרגען אויפגעכאַפּט אוז זיך דערזעהען אין איין העמד, און האָבען זייער אָרימע באַקעטקייט בישט אויסגעהאַלטען און בעגאַנגען זעלבסטמאָרד.

אָט דאָס איז לעצטענס געוואָרען „מאָדערן" אין אַמעריקא.

באַנקראָטען און זעלבסטמאָרדען פון געוועזענע מיליאָנערען און האַלבע מיליאָנערען. ביי די קאַפּעטישלעך, אין די היימען, צווישען פריינד און צווישען שונאים הערט איהר אַצינד דעם זעלבען פזמון.

באַנקען פערמאַכען זיך און די ציטונגען מעלדען אָפט וועגען זעלבסטמאָרדען פון געוועזענע גרויסע גבירים, וועלכע קענען שוין מעהר נישט זיין באַקעט און אָרים.

שמועסט מען אַממייסטען וועגען דעם.

און אָט די שמועסען האָבען, אַזוי צו זאָגען, אַ צויבער: זיי שמעקען מיט ראַמאַנס. מיט'ן ראַמאַנס פון ביזנעס, מיט'ן ראַמאַנס פון קאַפּיטאַליזם.

ווייל אין איינוועגס דערמאָהנט מען זיך, ווי אַזוי די געוועזענע מיליאָנערען זענען רייך געוואָרען. ווי אַזוי זיי האָבען אָנגעהויבען פון גאָרנישט כמעט, און אַז זיי זענען אין דער אמת'ן נישט איבריג קלוג און בישט איבריג פעהיג געווען; גאָרנישט, ס'האָט זיי אָפּגעהאַלטען. און איצט די געוועזענע איז אָפּגעקראָכען, קענען זיי שוין מעהר נישט זיי זאָרים; זיי האָבען שוין קיין כוח בישט אַנצופאַנגען פון דאָסניי, געהען זיי אַראָפּ פון זיבען, אָדער זיי בעגעהען זעלבסטמאָרד.

און יעדער פון די אויסהערער און דערצעהלער פון די ראַמאַנטישע מעשיות האָט אַ בעזונדער אויס דרוק אין די אויגען און אַ בעזונדער טעם אין מויל, ווען ער הערט אָדער דערצעהלט די מעשיות. דער ראַמאַנס, דער גאָלדענער ראַמאַנס פון ביזנעס.

איינער סרייסט זיך מיט יענעמס גרויסע פערלוסטען: אַליין פערלוירען אַ קליינינקייט, בלויז אַ פּאָר טויזענד דאָלאַר.

איינער הערט זיך צו און שטעלט זיך פאַר ווי ער וואָלט געווען אומגליקליך, ווען ער פערלירט מיליאָנען.

אַנ'אַנדערער רעדט זיך איין, אַז ער וואָלט פון זינען נישט אַראָפּ, ווייל ער איז טאַקע אַ קבצן אָבער אויך אַ מענש מיט כאַראַקטער, וועלכער פערשטעהט, אַז געלד איז נישט אַלעס, אַז אין לעבען איז דאָ נאָך עפּעס אַנדערש אַ חוץ ריכטימער.

אַזעלכע, וואָס האָבען באַך אָדער אַמאָל געהאַט אידעאַלען — סאָציאַלע — קיהלען זיך דאָס האַרץ פון די קאַפּיטאַליסטישע אומגליקען, כאָטש זיי האָבען בישט איינמאָל גע'חלומ'ט אַליין רייך צו ווערען יעדער האָט אַביסעל „שאָדען פריידן", באַר יעדער האָט דערביי שטילערהייט פערשידענע שטילע חשבונות און שפּעקולאַציעס. און אינ'ם לאַנד פון „פּראָהיבישאָן" זענען די שמועסען אַזוי גוט ווי שטאַרקער ווין אָדער בראַנפען. זיכער בעסער פון די צוגע'מלאכה'טע און שעדליכע משקאות, וואָס יעדער סרינקט דאָ בעהאַלטענע־הייט. די אויגען ברענען מיט אַ מאָדנער פרעמדער ליידענשאַפט. גאָלדענע אומגליקען, גאָלדענע גליקען. זייפען־בלאָזען געפלאָצטע. גאָלדענע חלומות, צורונענע, וואָס קרעמפיגע פינגער זוכען נאָך אויפצוכאַפּען אין דער ליידיגער לופט, און דערביי שטילע, האַרץ־קלאָפּענדיגע חשבונות:

איז מיין באַנק זיכער.... וויפיל האָב איך פערלוירען.... אַ גאָרנישט אין פערגלייך מיט די אומגליקליכע, וואָס בעגעהען זעלבסטמאָרד אָדער ווערען משוגע.

דער ראַמאַנס פון ביזנעס. דער גאָלדענער ראַמאַנס פון ביזנעס.

איך ווייס נישט, צי נישט־יודען רעדען אויך אַזוי פיל פון די געוועזענע מיליאָנערען ווי אונזערע יודען. און ווער ווייסט צי אין דער ווייטער און „מירעל וועסט" — אין דער אמת'ער אַמעריקא — רעדט מען אויך אַזוי פיל וועגען דעם ענין. מסתמא יאָ: דער ראַמאַנס און די פּראָזע פון ביזנעס פערבשפּען יעדען איינעם, אין די פערוואָרפענסטע ווינקעלעך און בעשעפטיגונגען פון דער ערד. דעם פאַרמער און אפילו דעם פּאָעט.

נאָר אין ניו־יאָרק — און די ניו־יאָרקער יודען — נעהמען שטאַרק צום האַרצען אָט די שרעקליך שלעכטע צייט פון וועלכער אַמעריקא ליידט די לעצטע צוויי יאָהר.

אין ניו־יאָרק איז דער פאַסענדסטער אונטערגרונד, דאַכט זיך, פאַר די שמועסען, פאַר די שפּעקולאַציעס.

ווייל אין ניו־יאָרק איז די מענשהייט צוטיילט אויף צוויי קלאַסען: די, וואָס האָבען ערפאָלג (סוקסעס) און די, וואָס האָבען עס נישט.

דער „סוקסעספול מען" איז דאָ דער לאָרד און דער הערשער.

דער מאַן פון סוקסעס איז דאָ דער עגל הזהב צו וועלכען אַלע בוקען זיך.

ווען ער איז נישט קיין סוקסעס, אין אַמעריקא האָט „אין אייראָפּאַ האָט אַ מענש אַ ווערט אַפילו ווי זאָגט דער אַמעריקאַנער: ער קיין נעגער נישט, אויב ער איז נישט ערפאָלגרייך — ער איז ערשט געווען „נייער גביר" געווען.

נאָר ווי ס'זאָל נישט זיין, האָבען מענשען ליב אַ סך צו רעדען וועגען זיי, ווער שמועסט, אַז אין אַמעריקא זענען אַצינד דאָ אין די סיזענדער אָט די „נייע אָרימע לייט", וואָס זענען געמטען ערשט „נייע גבירים" געווען.

און דורך אַ מאָדנע כאָטש פערשטענדליכער געדאַנקען אַסאָציאַציע, קלער איך, הערענדיג די מעשיות וועגען די דעקלאַסירטע פעראָרימטע יודען אין רוסלאַנד. און נישט ווילענדיג פרעגט זיך: וועמען פון זיי איז ערגער, וועמענס לאַגע איז ביטערער — אָט די יודישע גבירים אין רוסלאַנד וואָס זענען דעקלאַסירט געוואָרען דורך דער רעוואָלוציע, אָדער די אַמעריקאַנער מיליאָנערען, וועלכע זענען געבליבען באַקעט אָרים דורך די שפּעקולאַציעס אין וואָל סטריט?

ס'איז נישט נאָר אַנ'אינטערעסאַנטער סאָציאַלע פראַגע, נאָר אויך ריין פּסיכאָלאָגיש איז די פראַגע געוואַלדיג אינטערעסאַנט.

וואָס מיר קענען נאָך צוגעבען: מיר זאָלען מיט ביידע נישט געפּרובט ווערען.

א בריף פון ניו־יארק

פון לעאָ כעניג

פון וואָס־זשע זאָל מען אַצינד שמועסען מיט אזא שמע'צליכען אַפּעטיט אויב נישט פון די ביזנעס ראָמאַנסען און טראַגעדיעס.

עולים, האָבען מענשען נישט ליב, אָבער דערפאַר זענען זיי פול מיט סימפּאַטיע צו יורדים, צו געפאַלענע גבירים.

דעם אויפגעקומענעם האָבען מענשען נישט ליב, אָבער דערפאַר האָבען מענשען אַ בעזונדערע סימפּאַטיע צו די „נייע אָרימע לייט". מען קען צווייפלען, צי אָט די סימפּאַטיע צו אביונים איז אינגאַנצען אַ ריינע, צי ס'שטעקט נישט אין אָט דער סימפּאַטיע אויך אָט די שטילע גיפטיגע מענשליכע רשעות.

ווער שמועסט, צו דעם „נייעם אָרימאַן", וועל־ריך, מעג ער זיין ווי קלוג, געבילדעט און סאַלאַנספול".

יעדער איינער יאָגט זיך און שטופּט זיך מיט די עלענבויגענס מיט אַלע אימפּעטען צו זיין אַ סוקסעס. און דאָ זענען פלוצלונג אַזוי פיל „סוקסעטען" צורונען געוואָרען.

און די אַמעריקאַנער צייטונגען זענען אַצינד פול מיט די ראָמאַנטישע ביזנעס טראַגעדיעס....

בענעגענישן אין היינטיגען יאָפּאַן

דער אַלטער זינגער

וואו שטעלט מען זיך אָפּ, ווען מען קומט אין בעפּו? עס פערשטעהט זיך, אַז אין קאַמענאי. דאָס איז דער שעהנסטער האָטעל, מיר האָבען זיך געהייסען פיהרען אַהין, און ווי איבערראַשט זענען מיר געוואָרען אָנקומענדיג יעדער אין זיין צימער צו געפינען אַ בוקעט בלומען, אַ קליין קעסטעלע מיט קאָנכעקטען און אַ קאַרטע, אויף וועלכער עס איז געווען אָנגעשריבען דער נאָמען פון דעם האָטעל־אייגענטימער און נאָך אַ וואָרט: „וועלקאָם".

כ'האָב זיך דערמאָהנט אַן דעם, וואָס איך האָב געזיהלט, ווען מיר איז אויסגעקומען איינמאָל זיך אָפּצושטעלען אין אַ האָטעל אין דער שטאָט פ., און יעדעס מאָל דערפיהל איך, אַז אַ קעלט געהט מיר אַריבער איבערן לייב.

גרויע ווענט, משונה'דיג גרויסע פענסטער, איינזאַמקייט און אַ מחשבה וועגען זעלבסטמאָרד, וואָס האָט זיך צוגעשטעפּט, ווי אַ בייזע פליג און געפייגיגס...

און אָט בין איך אין בעפּו. איך בין טויזענדסטער מיילען ווייט פון מיין היים, געפין זיך צווישען ווילד־פרעמדע מענשען... דער צימער, וואו איך וואוין, איז אָבער אָנגעפיהלט מיט וואַרימקייט, פון יעדען ווינקעל טראָגט זיך די וואַרימקייט. דאָ איז גוט צו לעבען, קיין אומעטיגע מחשבה דריגט בישט אַריין אין אייער מצרך.

עס הערט זיך אַ לייכטער קלאַפּ אין טיר און עס בעווייזט זיך דער ווירט. ער איז בידעריג, געבויגען; ער האַלט די בליקען געווענדעט צום באָדען. די טריט ווערען פערזונקען אין די ווייכע טעפּיכער.

(רייזע־בריף)

פון אַלטער כאָוונער

ער שטעהט געגען מיר, אַזוי ווי ער זאָל וואַרטען אויף מיין ערלויבניש צו זאָגען אַ וואָרט.

— פיהלט איהר דאָ גוט? — רעדט ער אַרויס שטיל אין אַ צו'הרג'עטען ענגליש און הויבט אויף די שמאָלע אויגען אויף מיר.

— אויסגעצייכענט, איך דאַנק אייך. איהר האָט אַ וואונדער־ליכען פּלאַץ. איך דענק, אַז אייערע ציטערען זענען שטענדיג פערנומען, — האָב איך געזאָגט, כדי איהם צו מאַכען פיהלען גוט.

ער ענטפערט מיר נישט, קוקט צום באָדען, טראַכט אַ ווײַלע, דאַן זאָגט ער:

— אויב דער מיסטער איז נישט דאַגענען, וואָלט איך איהם אייגעלאַדען אונטען. מיר וועלען האָבען מוזיק.

דער „מיסטער" קומט ביי איהם אַרויס ווי „מיסטער", דער „ט" קומט איהם אויס שווער אַרויס־צורעדען, און דאָס גיט איהם צו באָך מעהר קינדישען אויסדרוק.

— זיכער וועל איך אַרונטערקומען — פערזיכער איך איהם, — ווען פאַנגט זיך עס אָן?

— אין פופצעהן מינוטען, מיסטער.

איך בין געווען פינקטליך. דער גרויסער זאַל איז שוין געווען פול מיט געזעט און מיט אַ היפּשער צאָהל יונגע פרויען, אַלע מיט ערנסטע, ווי פער'חלש'טע פנים'ער. די פען־שוואַרצע האָר האָבען געגלאַנצט און געפינקעלט אונטער די עלעקטרישע לעמפּלעך. דער ווירט האָט מיך בעגעגענט און אָנגעצייגט אַ פּלאַץ צום זיצען. ער האָט זיך פערבייגט און איז אָפּגעטראָטען הינטערווילעכטס עס־ליכע טריט.

אַ שטילער, צאַרטער קלאַנג האָט זיך צוטראָגען דורך דער לופט. אַ גלעקעל האָט ערגעץ אַ ציטער געטון, דאַן אַ צווייטער. אַ דריטער, אָבער אַזוי זאַנפט, זיס און טרויעריג.

די יונגע פרויען האָבען זיך אַראָפּגעלאָזט אויף בידעריגע בענקעלעך. און צווישען זיי האָט זיך געפונען דער ווירט. ער איז געזעסען מיט אַנ־אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און אויף עפּעס געוואַרט.

דער קלאַנג פון די גלעקלעך האָט זיך צוזאַמענגעגאָסען און די לופט איז פול געוואָרען מיט אַ מעלאָדיע, אַזאַ פרעמדע, אַזאַ אומבעקאַנטע און איך האָב גאָר נישט בעמערקט ווען די פרויען שטימען האָבען זיך געזונגען טראָגען, נאָר דער ווירט, פון וועמען איך האָב די אויגען נישט אַראָפּגענומען, איז זיך אַלץ געזעסען מיט'ן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, מיר האָט זיך נישט געוואָלט גלויבען, אַז ער זאָל זינגען. צו אַלט האָט זיין פּנים אויסגעקוקט און צו דין דער קע־פּער.

נאָר אָט זענען די פרויען־שטימען פערשוואונדען געוואָרען, די גלעקלעך האָבען נאָך געקלונגען. אַלץ און אַלעס האָט ווי איינגעהאַלטען די אָטעמס. און אַ ברייטע, זאַפטיגע, כאָטש נישט גאַנץ קלאָרע שטימע האָט זיך דערטראָגען, אָט האָט זיך עס געשטאַרקט, געהרעפטיגט און אַט ווידער זיך אַראָפּגעלאָזט און דאָס איז געווען אַזוי פרעמד, אומבעקאַנט פאַר מיין אויער.

די יונגע פרויען זענען געזעסען אַזוי ווי פערטראַכט, כע־טיפּס, אין מחשבות און אַלע האָבען זיי געהאַלטען די בליקען אַראָפּגעלאָזט צום באָדען, דאָס האָט געשאַפען אַ מאָדנע שטימונג. עס איז מיר געוואָרען גרינג אויף דער נשמה. דער לעצטער שפּור פון בעקשאַפט איז פערשוואונדען. מיר האָט זיך געדוכט, אַז דאָ בין איך געפירט און אַז דאָ וועט זיך שוין מיין לעבען ענדיגען.

די שטימע פון דעם ווירט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט בידעריג און איז באַלד פערטרונקען געוואָרען אין דער מאַרע קולות, וואָס האָבען זיך איצט געטראָגען הויך און שטאַרק פון די יונגע הערצער. די רויהיגע האַלב פערשלעפערטע שטימונג, האָט האָט מיך בעהערשט, איז פע־שוואונדען. די לופט איז איצט פול געוואָרען מיט לעבען, מיט וואַרימקייט.

איך האָב געדריקט די הענד פון דעם ווירט און איהם וואַרים געדאַנקט פאַר דעם פע־גענינגען. ע־ האָט געקוקט צום באָדען, אָבער איך האָב געזען דעם שמייכעלע אויף זיינע ליפּען. ער איז געווען צופרידען.

— איך מוז זינגען. איך קאָן דאָס נישט אויפגעבען, מיסטער, — האָט ער געזאָגט שטיל און אָנגע־יהרט מיט די לאַנגע דאַרע פינגער דעם אַרבעל פון מיין ראָק.

און שפּעטער האָט מיר איינע פון די יונגע פרויען, וואָס האָט געריעדט אַ גוטען ענגליש, דערצעהלט:

— ער איז געווען אַנ'אָרימער אין די יונגע יאָהרען און ער האָט פע־דינט דעם ביסען ברויט דורך זינגען. מיט דער צייט איז זיין קול קרעפטיג געוואָרען און מען האָט איהם ריכטיג געהערט. אָט אַזוי האָט ע־ אָנגעקליבען אַ גרויסען פערמעגען און געקויפט דעם האָטעל.

— ע־ איז רייך. ער איז איינער פון די רייכסטע מענשען אין שטאָט. ער דאַרף שוין נישט זינגען, צוליב פע־דינסט. אָבער ער קאָן זיך פון דעם נישט אָפּזאָגען. ער מוז זינגען. יעדע וואָך רופט ער אונז צוזאַמען און מיר זינגען פאַר די געזט — האָט די יאַפּאַנעזערין געזאָגט מיט אַ שמייכעלע אויף די ליפּען.

און ווען איך האָב מיין מידען קאָפּ אָנגעשפּאַרט אָן קישען און האָב די אויגען געשלאָסען, האָבען ע־שט דאַן די קלאַנגען גענומען הילכען אין מיינע אויערען און הערער פאַר אַלץ האָט געקלונגען די נאָך זאַפטיגע, כאָטש עטוואָס ציטערנדיגע שטימע פון דעם ווירט מייגעם.

פון אַלטער זינגער

ווען שטעלט מען זיך אָפּ, ווען מען קומט אין בעפּו? עס פערשטעהט זיך, אַז אין קאַמענאי. דאָס איז דער שעהנסטער האָטעל, מיר האָבען זיך געהייסען פיהרען אַהין, און ווי איבערראַשט זענען מיר געוואָרען אָנקומענדיג יעדער אין זיין צימער צו געפינען אַ בוקעט בלומען, אַ קליין קעסטעלע מיט קאָנכעקטען און אַ קאַרטע, אויף וועלכער עס איז געווען אָנגעשריבען דער נאָמען פון דעם האָטעל־אייגענטימער און נאָך אַ וואָרט: „וועלקאָם".

כ'האָב זיך דערמאָהנט אַן דעם, וואָס איך האָב געזיהלט, ווען מיר איז אויסגעקומען איינמאָל זיך אָפּצושטעלען אין אַ האָטעל אין דער שטאָט פ., און יעדעס מאָל דערפיהל איך, אַז אַ קעלט געהט מיר אַריבער איבערן לייב.

גרויע ווענט, משונה'דיג גרויסע פענסטער, איינזאַמקייט און אַ מחשבה וועגען זעלבסטמאָרד, וואָס האָט זיך צוגעשטעפּט, ווי אַ בייזע פליג און געפייגיגס...

און אָט בין איך אין בעפּו. איך בין טויזענדסטער מיילען ווייט פון מיין היים, געפין זיך צווישען ווילד־פרעמדע מענשען... דער צימער, וואו איך וואוין, איז אָבער אָנגעפיהלט מיט וואַרימקייט, פון יעדען ווינקעל טראָגט זיך די וואַרימקייט. דאָ איז גוט צו לעבען, קיין אומעטיגע מחשבה דריגט בישט אַריין אין אייער מצרך.

עס הערט זיך אַ לייכטער קלאַפּ אין טיר און עס בעווייזט זיך דער ווירט. ער איז בידעריג, געבויגען; ער האַלט די בליקען געווענדעט צום באָדען. די טריט ווערען פערזונקען אין די ווייכע טעפּיכער.

יעדער פלוידעריי איז שלעכט.
די פלוידעריי פון דער תורה איז גוט.
יעדע שווייגען איז גוט.
דאָס שווייגען אין דער תורה איז שלעכט.
(ירוש׳ סוף ברכות).

* * *

יעדע עדה מענשען, וואָס האָבען אין זיך חניפה, ווערען פאַר עפענטליכקייט פער'מיאוסט.
(סוטה מ"ב).

* * *

פאַר טון אַנ'עבירה פון דער תורה ווערט נאָר בעשטראָפט דער טוער פון דער עבירה, אַ חוץ פאַר שווערען פאַלש, ווערט בעשטראָפט דער, וואָס שווערט מיט זיין משפחה.
(שבועות ל"ט).

* * *

אַמאָליגע צייטען פלעגט מען ביים טון אַ שידוך אויסטון די כלה און באַכזעהן, אויב איהר קערפּער האָט בישט קיין חסרונות, האָבען די חכמים מתקן געווען, אַז אַ כלה, וואָס האָט שעהנע אויגען דאַרף שוין איהר קערפּער נישט האָבען קיין בדיקה.
(תענית כ"ד).

* * *

אַ הונד דערקאָנט זיין באַלעבאָס, אַ קאַץ — נישט.
(הוריות מ"ה)

* * *

אויב ער טוט קיין פעולה נישט אין לערנען אין אַ צייט פון פינף יאָהר, וועט ער שוין נישט קאָנען. ר' יוסי זאָגט אין דרי יאָהר.
(חולין כ"ב).

* * *

אַ תלמיד חכם, אויב ער איז אינערליך נישט אַזוי, ווי ער ווייזט זיך אויסערליך — איז נישט קיין תלמיד־חכם.
(יומא ע"ב).

* * *

דער, וואָס בעזעצט זיך אין ארץ־ישראל, רעדט לשון קודש, עסט פירות פון א"י און לייענט קריאת שמע, זאָל ער וויסען, אַז ער איז אַ בן עולם־הבא.
(ירוש׳ שקלים).

* * *

דער, וואָס פיהרט געשעפטען מיט ווייבער, קריגט שלעכטע ליידענשאַפטען.
(קידושין פ"ב)

* * *

דעם גרעסטען מוט ווייזט אַרויס דער הונד, ווען ער שטעהט ביי זיין טויער.
(עירובין ס"א).

* * *

יעדע זאַך, וואָס קומט אַרויס פון אַ לעבעדיגער זאַך, איז אַ דערקוויקונג פאַר לעבעדיגע.
(ברכות מ"ד).

* * *

וואָס פאַר אַ ביטערער קרענק!
באַקעט ווי געקומען וועט ער דאָך אַוועקגעהן, טאָ פאַרוואָס האָרעוועט ער?
און פאַרוואָס יאָגט ער זיך באַך אַ ווינט? ער לעבט אָפּ אין פינסטערניש זיינע יאָהרען. כעסט זיך און קרענקט זיך און עסט זיך אָפּ ס'האַרץ.
(קהלת ה', ט"ו).

געזאַמעלט דורך **אברהם שלעזינגער**

אַכראַניץ פערל

פון תלמוד און מדרש

אריפ'ז שורעל פון דער נייער יודישער ליטעראטור

פון ש. ניגער

דער 1-טער יודישער ראמאניסט

די עלטערע יודישער ליטעראטור האט, אַ חוץ מעשיות, לידער, כראָניקעס, ביבעל־איבערזעצונגען, תחינות, מוסר־ספרים, געהאַט אויך ראָמאַנען. עס איז געווען צו דערמאָהנען דעם אַנאָנימען אַרטוי־ראָמאַן („מעשה קיניג ארטיש הוף") פון פיר־צעהנטען יאָהרהונדערט אָדער אליהו בחור'ס „בבא־בוך" (בבא מעשה) פון זעכצעהנטען יאָהרהונדערט. אָבער דאָס זענען נישט געווען קיין שילדערונגען פונ'ם יודישען לעבען. דאָס זענען געווען איבער־געאַרבייטע און נאָר צום טייל פאַריודישטע ריטער־ראָמאַנען. ערשט אין דער השכלה־צייט הויבען זיך אָן צו ווייזען ביי אונז סיי אויף העברעאיש, סיי אויף יודיש ראָמאַנען פונ'ם היינטיגען יודישען לעבען. דער שאַפער פונ'ם העברעאישען ראָמאַן איז געווען אברהם מאפו, אָבער איידער נאָך עס איז פערעפע:טליכט געוואָרען זיין „עיט צבוע" און נאָך פאַר'ן „אהבת ציון" איז געווען שוין ביי אונז איינער, וואָס האָט געשריבען דערצעהלונגען, דראַמעס און אויך ראָמאַנען פונ'ם יודישען לע־בען — אויף יודיש, דאָס איז געווען ישראל אַק־סענפעלד (געבוירען אין יאָהר 1787 אין נעמיראָוו, פּאָדאָליע; געשטאָרבען 1866 אין פּאַריז).

אין די יונגע יאָהרען איז אַקסענפעלד געווען אַ בראַסלאַווער חסיד, אַ חבר פון ר' נתן נעמיראָ־ווער, דעם טרייסטען תלמיד און גרעסטען מקורב פון ר' נחמן בראַסלאַווער, אָבער שפּעטער איז ער אַריבער צו די משכילים (ער איז געווען אַנ'אַדוואָ קאַט און אַ נאָטאַריוס אין אדעס) — און אין די חסידישע „גוטע יודען", האָט ער געזעהן דעם ערגסטען שונא פון יעדער אויפקלערונגס־אַרבייט, דעם הויפּט־קוואַל פון פינסטערניש, פון אומוויסענ־קייט, פון עקאָנאָמישער און גייסטיגער אָפּגעשטאַ־נענקייט, און כמעט אַלץ, וואָס ער האָט געשריבען, — און ער האָט זעהר פיל געשריבען — איז גע־ווען געווענדעט געגען „בעל־שם'עריי" און „חסי־דעריי".

איידער ער איז געוואָרען אַ נאָטאַריוס האָט ער זיך אָפּגעגעבען מיט געשעפט. אין דער צייט פון דעם פראַנצויזיש־רוסישען קריג (1812) האָט ער דער רוסישער אַרמיי צוגעשטעלט פּראָוויאַנט, איז איהם דאַן אויסגעקומען צו פערברענגען אַ געוויסע צייט אין דייטשלאַנד, און ער האָט געזעהן בע־שיינפערליך דעם חילוק, וואָס איז געווען צווישען די האַלב־ווילדע „רוסיש־פּוילישע שטעט" און דעם ציוויליזירטען לעבען אין אייראָפּע, אין איינעם פון זיינע ערשטע קליינע ראָמאַנען, אין „דאָס שטערנ־ווערעל, אָדער שבת־חנוכה אין מעזשביזש (פער־עפע:טליכט ע־שש שפּע:ציר אין לייפּציג 1861), האָט ער געגעבען אַ בילד פון אָט דעם שאַרפען קאָנטראַסט. „וואָס האָט מיכל" (איינער פון די הויפּט פאַרשוינען, אַ יונגערמאַן פון לאָהיהפּאָלי, וואָס איז געווען אַ באַהעלפער ביי אַ מלמד און איז דערנאָך געוואָרען, אַזוי ווי אָקסענפעלד אַליין, אַ סוחר) — „וואָס האָט מיכל געזעהן אין דער גרויסער שטאָט בע־דיטשעוו? צעהן לאָהיהפּאָלער בלאָטעס אינ־איינעם, פופצעהן מאָל אַזוי פיל פערדריפּעטע ווייר־בע־ און פערפאַטשקעטע יודען, ווי אין לאָהיהפּאָ־לי, און אַכט־און־דרייסיג מאָל אַזוי פיל קבצנים, וואָס רייסען ביי די פּאָלעס, פערציג מאָל אַזוי פיל ווע:ען מיט פערד, — אַ געשטופּעכץ, אַ געשווינד לויפעכץ, אַ יאָגעכץ איינער אויפ'ן אַנדערן, איי־נער שעלם, איינער שלאָגס, צעהן קריגען זיך, פינף שרייען: „שלום עליכם, וואָס מאַכט איהר גוטס"? אַלע האָבען נישט קיין צייט. דעם פער־בשעפעט אַ ראָד און רייסט איהם אַוועק אַ האַלבען קאַפּטען. פון דער אַנדער זייט זאָגט מען איהם: „מזל־טוב". בלעכענע פּושקעס קלאַפּען: „צדקה תציל ממות"! און דערביי: סאַנצען ווייבער צו אַ בלהי'ס רעשעטקע מיט כלי־זמר איבער דער גאַס, יודען מיט הויכע יאמשאָמינע שטעקענס מאָהנען אַ נדבה, דערביי לויפען נאָך צעהן יודען מיט אַ געשריי: „כאַפּט דעם גנב, אָט לויפט ער אַוועק"! דאָס איז דאָס בילד, וואָס מיכל — אָקסענפעלד — האָט געזעהען אין בערדיטשעוו און וואָס איז, הי דער לעזער קאָן לייכט דריינגען, אַ פּאָרבילד פון יענער קאַבצאַנסקער און גלופּסקער וועלטעל, וואָס מיט אַ דרייסיג יאָהר שפּעטער האָט עס אָנ־געהויבען אַזוי קונציג צו מאָהלען מענדעלע מוכר ספרים. אַ גאַנץ אַנדער לעבען האָט זיך אַנטפּלעקט פאַר מיכלען (און פאַר אָקסענפעלדען אַליין) אין ברעסלע: „אַ שטאָט אָהן בלאָטע, קיינער איז נישט פערדריפּעט, איטליכער געהט ווי אַ פריץ, אָנגע־פון און שעהן, זעהר ריין. אַפילו ביי די גרויסע מויערען זענען די טרעפּ פון דרויסען ריין אָפּגע־וואַשען און ביי די קראָמען שרייט מען גאָר נישט: „קומט אַהער אַריין! וואָס קויפט איהר"?

אָקסענפעלדס השכלה האָט זיך געזומען נישט אַוועק פון ביכלער, טרייפּפּאָסלען, ווי פון לעבען אַליין, דער־פאַר זענען די מעשיות, וואָס ער האָט געשריי־בען, פול מיט לעבען, די בעלייכטונגען, די דער־קלערונגען, וואָס ער גיט, און די שטיקער מוסר זע־נען, פערשטעהט זיך, טענדענציעז, אָפט שטאַרק מגושים'דיג, אָבער די פאַקטען זע:ען פאַקטען, די בילדער, וואָס ער מאָלט, זע:ען לעבענס־בילדער, די פאַרשוינען זענען יודען און יודענעס פון יענער צייט, מיט דעם הולך, מיט דער פיהרעכץ, מיט דעם לשון, מיט די קאָלירען, מיט די אַלע פאַס־דעם לשון, מיט די קאָלירען, מיט די אַלע פאַס־טע:מקעס און הנ'דלען פון דעם ערשטען פירטעל פונ'ם פאַריגען יאָהרהונדערט.

אָקסענפעלד האָט געהאַט אַ טבע אָנצוגעבען אויפ'ן שער־בלאַט אָדער אין דעם הקדמה־ליד, אָדער אין דער דערצעהלונג און אין דער דראַמע גופא דעם יאָהר, „ווען אונזער מעשה הויבט זיך אָן"... די מעשה פונ'ם „שטערנסיכעל" הויבט זיך אַ אין יאָהר 1812, אין דער צייט, ווען נאַפּאָלעאָנס אַרמיי האָט פערכאַפּט אַ טייל רוסלאַנד, די מעשה מיט דעם „ערשטען יודישען רעקרוט אָדער אַ מעשה פון כלומרשט חתן כלה" איז פאָרגעקומען „בשנת התקפ"ז" (1872), ווען עס איז אַרויס דער אוקאַז צו נעהמען רעקרוטען ביי יודען, די פאַסי־רונגען, וואָס אין „די גענאַרטע וועלט" שטאַמען פונ'ם יאָהר 1799. וועגען „קבצן עוֹבר שפיל" זאָגט דער פערפאַסער, אַז דאָס האָט זיך געטראָפען אין דער שטאָט ניביוואַלע, זומער, בשנת תקע"ה" (1818) א. אַז. וו. אָבער נישט נאָר די פאַקטען און די פאַ־סירונגען מאַכען דעם איינדרוק פון כראָניקעס, ד. ה. פון זאַכען, וואָס זענען באמת פאָרגעקומען, נישט אויסגעטראַכט, אויך די פאַרשוינען (האָט עדות־געוואָגט אַלעקסאַנדער צעדערבוים, אַ פערזענליכער פריינד און אַ פערעהרער פון אָקסענפעלדען) — אויך די פאַרשוינען זענען „געשילדערט פון מענ־שען, וואָס מען האָט זיי געקענט, נאָר, נאַטירליך, אַזוי אויסגעשטעלט עס זאָל פּאַסען, אַז יעדער זאָל דערינען געפינען אַ מוסר און דערקענען די פעה־לער" פון גאַנצע קלאַסען עהנליכע מענשען" *).

אָקסענפעלד איז געווען אַנדערש פון זיין פּוי־לישען צייט־חבר עטינגער, עטינגער האָט נישט געהאַט אין זיך אַזאַ משכיליש־קעמפערישען אימ־פּעט. ווי דער מחבר פונ'ם „שטערנטיכעל". עטינ־גער האָט אויך ליב געהאַט אָפּצושפּאָטען פון חסי־דישע רביים, ער איז אויך געווען אַ געגנער פון אַבערגלויבענס, אָבער ער איז נישט געווען אַזוי פערכאַפּט און פערשלונגען פון אָט די משכילישע קאַמפּס־מאָטיוון.

דאָס קאָן מען נישט זאָגען וועגען אָקסענפעל־דען, ווי ווייט אונז איז בעקאַנט, זיין ליטעראַריש שאַפען, (דער גרעסטער טייל פון זיינע ווערק איז קיינמאָל נישט פע:ר:פע:נטליכט געוואָרען). אָקסענ־פעלד איז פריהער ווי אַלץ געווען אַ משכיל, אַ קע:מפער — און דערנאָך ערשט אַ דיכטער. און זיין בעציהונג צו יודיש איז אויך, געווען אַ מעהר מש־כילישע, ווי ביי עטינגערען.

דאָס צילבערעס פון זיינע סאַטירישע פיילען איז געווען חסידות, — האָט ער געהאַלטען פאַר נויטיג צו בענוצען דעם זעלבען לשון, אויף וועלכען די חסידים האָבען גערעדט און אויף וועלכען זיי האָ־בען אָפט געדרוקט זייערע „פאַנאַטישע שריפטען" ער האָט פערשטאַנען, אַז אויב מען וויל אָפּשוואַ־כען די ווירקונג פון די חסידישע רביים, מוז מען טון דאָס אייגענע, וואָס זיי האָבען געטון, כדי צו פע־שטאַרקען זייער השפעה אויפ'ן פאָלקס־מענ־שען, זיי האָבען בענוצט צוליב דעם די פאָלקס־שפּראַך, מוזען זיך ווענדען צו איהר אויך זייערע געגנער, די משכילים.... „אַ סך יודישע שריפט־שטעלער", האָט ער געשריבען אין אַ מעמאָראַנדום צום רוסישען בילדונגס־מיניסטער אין יאָהר 1841, „אַ סך יודישע שריפטשטעלער האָבען זיך בעמיהט צו בעפרייען זייערע ברידער פון די טעות'ן, אין וועלכע יענע לעבען, בעוויזען זיי די ווילדקייט פון זייערע אַבערגלויבענס א. אַז. וו., א. אַז. וו. אָבער אָהן ערפאָלג — — — זיי פלעגען זייערע ווערק שרייבען אויף העברעאיש אָדער דייטש. צי האָ־בען אָבער זייערע ווערק געקאָנט האָבען אַ וואָסער ס'איז ווירקונג. וויבאַלד דער פשוט'עד עולם, פאַר וועלכען זיי זענען געווען בעשטימט, פערשטעהט נישט קיין איינע פון די ביידע שפּראַכען? עס איז אַלזאָ נויט־ג געווען (שרייבט ער ווייטער) אַנצו־ווענדען אַנ'אַנדער מיטעל: שרייבען אויף אַזאַ „ שפּראַך, וואָס איז פערשטענדליך דעם פשוט'ען יו־דישען עולם א. אַז. וו." **). דעם אייגענעם גע־דאַנק האָט ער אַרויסגעזאָגט אין אַ ביטשריפט (ווע גען אַ דערלויבעניש צו עפענען אַ יודישע דרוקעריי אין אָדעס). „די חסידות, וואָס איז ענטשטאַנען", האָט ער געשריבען, „מיט אַ יאָהר אַכציג צוריק און זיך פערשפּרייט צווישען יודען, איז אַ מכה, געגען וועלכער עס האָבען געשטריטען אי די רעגי־רונג, אי דער בעסערער טייל יודען, אָבער אָהן ערפאָלג. האַלטענדיג, אַז ווירקען אויף אַזעלכע אַבערגלויבענס קאָן נאָר אַ לעבעדיג וואָרט, וואָס זאָל זיין פערשטענדליך דעם פשוט'ען עולם. האָב איך דערויף אָפּגעגעבען יאָהרען און געשטעלט פאַר זיך די אויפגאַבע — דורך פּאָפּולערע ראָמאַ־נען, דערצעהלונגען און דראַמעס, געשריבען אויף יודיש, געבען דעם פשוט'ען מענשען געזונדטע השגה'ס און קלאָר בעוויזען איהם די גאַנצע שעד־ליכקייט און קאָמישקייט פון חסידות און פון די צדיקים".

צוליב דעם צוועק האָט אָקסענפעלד פערפאַסט איבער צוואַנציג דערצעהלונגען און ראָמאַנען און פיר דראַמעס. די דראַמעס („דער ערשטער יודישער רעקרוט", לייפּציג, 1861; „מאַן און ווייב, שוועס־טער און ברידער", אדעס, 1867; „די גענאַרטע וועלט", אדעס, 1870; „קבצן עוֹשר שפיל", אדעס, 1870) זענען אַלע פערעפע:נטליכט געוואָרען. פון די ראָמאַנען און דערצעהלונגען איז געדרוקט גע־וואָרען נאָר „דאָס שטערנטיכעל", לייפּציג, 1861. אַלע איבעריגע זענען געבליבען אין מאַנוסקריפּט און — מען ווייסט נישט, וואו זיי זענען אַהינגעקו־מען. נאָך גוט, וואָס עס האָט זיך אויפגעהיט אַ רשימה פון די אָנגעשריבענע ווערק, נאָך גוט, וואָס איז יאָהר 1868 האָט י. י. לערנער, אַ בעקאַנטער יודישער און רוסישער שריפטשטעלער, אַרויסגע־געבען אַ ספּעציעלע בראָשור וועגען אָקסענפעלדען און זיין שאַפען אויף רוסיש (אַגב די ערשטע רו־סישע קריטיק וועגען אַ יודישען שרייבער) און וואָס אין די רוסישע מעמאָראַנדומס און בריף, וואָס עס האָבען אין פערשידענע צייטען געשריבען אָק־סענפעלד און דער ווילנער יודישער צענזאָר ה. טוגענהאָלד געפיגען זיך שילדערונגען און אָפּשאַ־צונגען פון אָקסענפעלדס ווערק, אַ נישט וואָלטען מיר נאָך ווינציגער געוואוסט וועגען דעם שאַפען פון דעם פרוכטבאַרסטען יודישען השכלה־שרייבער אין דער ערשטער העלפט פון ניינצעהנטען יאָהר־הונדערט. וואָרום סך הכל זענען אונז בעקאַנט נאָר פינף ווערק זיינע.

פאַרוואָס זענען אַלע איבעריגע זאַכען נישט פערעפע:טליכט געוואָרען? ווייל דער פערפאַסער האָט נישט געהאַט גענוג מיטלען? אָדער אפשר ווייל ער האָט נישט געהאַט קיין חשק איינצורייסען איינגאַנצען מיט די חסידים און אַרויסצוטרעטען געגען זיי עפענטליך? ניין, מיטלען וואָלטען זיך געפונען ביי איהם, און חשק צו דרוקען זיינע סאַ־טירעס און פאַמפּלעטען האָט ער אויך געהאַט. און נישט סתם חשק — עס איז איהם געגאַנגען אין לעבען צו ווייזען זיך פאַר'ן „פשוט'ן המון" מיט זיין „לעבעדיגען וואָרט". אַלזאָ, וואָס דען? עס זענען אין רוסלאַנד זינט דעם יאָהר 1836 דער־לויבט געווען נאָר צוויי יודישע דרוקעריען — אייגע אין זשיטאָמיר און די צווייטע אין ווילנע. איז די ערשטע געגרינדעט געווען פון דעם חסידישען צדיק ר' פינחס קאָריצער, און זי איז געווען בע־שטימט פאַר חסידישע ספרים, נישט פאַר ספרים געגען חסידות, און די צווייטע, די ווילנער — זי האָט אויך נישט געוואָלט קריגען זיך מיט די חסידים. און אַלע אָקסענפעלדס השתדלות'ן פאַר דער רוסישער רעגירונג האָבען נישט געהאָלפען, ער האָט, אמת, אַרויסגעקראָגען אַ דערלויבניש צו ליטאָגראַפירען זיינע כתבים; אָבער אויך דערפון איז גאָרנישט נישט אַרויסגעקומען. שפּעטער, אין יאָהר 1862, איז אָפּגעשאַפט געוואָרען דער מאָנאָ־פּאָל אויף יודישע דרוקעריען, אָבער אָקסענפעלד איז שוין דאַן געווען אַ זקן פון 75 יאָהר, און ער האָט שוין נישט געהאַט קיין כוח אָפּצוגעבען זיך מיט דרוקען זיינע ווערק. דאַן האָט אַ גרופּע אָדע־סער יודישע אינטעליגענץ געווענדעט זיך מיט אַ בקשה צו דער חברה מפיצי השכלה אין פעטער־בורג, אַז זי זאָל נעהמען אויף זיך דעם ענין פון פערעפע:טליכען אָקסענפעלדס שריפטען. דער ענט־פער איז געווען, אַז די חברה האָט רעכט אַרויסצו־געבען ביכער נאָר אויף העברעאיש אָדער רוסיש...

—

אַזוי, אַז דער ערשטער יודישער ראָמאַניסט האָט זוכה געווען צו זעהן געדרוקט ביי זיין לעבען נאָר איין קורצען ראָמאַן און איין דראַמע (נאָך זיין סוויט זענען פערעפע:נטליכט געוואָרען נאָך דריי דראַמעס). אָבער אויך אָט די געצעהלטע פערעפע:נטליכטע ווערק זיינע מאַכען איהם פאַר איינעם פון די וויכטיגסטע פּיאָנערען אין פאַרלויפער פון דער נייער יודישער ליטעראַטור.

*) ציטירט לויט ב. גאָרינס „געשיכטע פון יודישען טעאַטער", 1. ז. 102.

**) ציטירט לויט ש. גינזבורגס „נייעס וועגען ישראל אָקסענפעלד", „פילאָלאָגישע שריפטען", 2 זייט 46.

פון וואס ס'נעהמט זיך כאַפּווייטאָג

דער קאָפּ, וואָס פערנעהמט דעם אויבענען ביים מענשען, איז, ווייזט אויס, אַ גרויסער מיוחס, מ'קאָן, ווי עס איז, אויסלעבען אָהן אַ האַנד, אָהן אַ פוס, אָהן אַ שטיק פון די געדערים, אָהן אַ גאַל־בייטעל, און אַפילו אָהן אַנ'אַפּע:דיקס, אָהן אַ קאָפּ אָבער קאָן זיך קיינער נישט בעגעהן. אַפילו אַ חסר דעה־ביק קאָן אויך אָהן אַ קאָפּ נישט אויסקומען. און ווייל ער איז אַזאַ מיוחס נעהמט ער זיך שטאַרק איבער, וואָס עפּעס, טוט ער שטאַרק וועה, ווי באַר עפּעס אַנ'אַבער איז נישט מיט אַלעמען, אַזוי מישט ער זיך גלייך אַריין אין געשעפט און פיעש־טשעט זיך און קלאָגט זיך אויף די צרות זיינע. ווי ער וואָלס זיך געבעטען ביים בעל־הבית: „זעה, טו עפּעס פון מייגעט וועגען, האָב רחמנות, איך קאָן נישט אויסהאַלטען. נעהם עפּעס אַ רפואה און בע־רוהיג מיך, אַלא נישט, וועל איך פון דיר אינגאַנצען אַ תל מאַכען און אויב מ'איז אַנ'עזות פנים און מ'פאָלגט איהם נישט האָט מען טאַקע געבראָטע־נע לייד.

די אורזאַכען פון קאָפּ־שמערצען זענען אָהן אַ שיעור, זייער צאָהל בעטרעפט כמעט אַזוי פיל וויפיל די תרי"ג יודישע מצוות.

אַזוי ווי נישט אַלע קאָפּ־שמערצען זענען גלייך און נישט שטע:דיג טוט ער וועה אויף דעם זעלבען אופן, איז שוין גלייכער צו בעשרייבען די אורזאַכען לויט דעם סדר פון אָרט און כאַראַקטער וואו זיי קומען פאָר.

קאָפּ־שמערצען, וואָס זענען מיינסטענס פון פאָרענט, אין מיטען שטע־ען:

ווען מ'ליידט פון אַ כראָנישען קאַטאַר אין די פערשידענע חדרים'לעך פון דער נאָז, וואָס אַ טייל דער־גרייכען ביז צום שטע־ען: אַזאַ מין קאָפּ־וועה־טאָג קומט פאָר פון אַרום צעהן אַ זייגער אינדער־פריה ביז אַנ'ער־ך צוויי אָדער פיר נאָכמיטאָג. אויב ס'איז דאָרט פערהאַן מאַטעריע זענען די שמערצען מיינסטענס איך איין זייט און זענען שאַרפער, ווען מ'שטעהט אויף פון שלאָף, דורך דעם טאָג און נאַכט פערגעהען זיי.

זעהר אַ גרויסע צאָהל פון די, וואָס שטרענ־גען אָן די אויגען צופיל, ליידען אויף פון קאָפּ־וועהטאָג אין שטערען. אַזוינע מענשען פיהלען אַ מידקייט און כאַפּען זיך אויף פונ'ם שלאָף מיט די שמערצען.

מאָגען־פערשטאָפּונג איז אַ גאַנץ אָפטע אורזאַך פון קאָפּ־שמערצען פון פאָרענט און איז כאַראַק־טע:ריסטיש מיט אַ מין קלאַפּען אָדער פּולסירען אין שטערען און איבער די ברעמען. דאָס דרע־הען מיט'ן קאָפּ פערשאַרפט די שמע־צען.

די קאָפּ־שמע־צען, וואָס קומען פון בלוט־אָרימקייט קומט אויך פאָר אויפ'ן זעלבען אָרט, צייטע:וויז אויך אין די שליפען און אַמאָל ווידער אין היגטערשטען טייל פון קאָפּ. די שמערצען זע:ען שווער און שטומפּיג. דער אַפּעטיט איז שוואַך, מ'ליידט אַמאָל אויך פון האַרץ־קלאַפּען, בלייכקייט, און אָפּגעלאָזענקייט.

קאָפּ־שמערצען, וואָס קומען מיינסטענס פאָר אין די שליפען זענען פעראורזאַכט פון נערוועז־ניטעט. אייגנטיגע שמערצען קאָנען קומען פון אַ קראַנקען צאָהן, אַנ'ענטצינדונג אין אויער און אַנ'נע־ור־ענטצינדונג.

היגטערשטע טייל קאָפּ־שמערצען פאַסירען אויך, ביי נערוועזע מענשען, דאָס מערקווירדיגסטע פון די שמערצען איז זייער בעשטענדיגקייט; זיי מאַכען דעם איינדרוק ווי עפּעס אַ שטענדיגע פרעסונג אין קאָפּ, פיזישע אָדער גייסטיגע אָנשטרענגונג פער־גרעסערען אָט דעם געפיהל פון שווערקייט אין קאָפּ. דערביי קומט אויף פאַר שלאַפלאָזיגקייט און רו־קען־שמערצען.

אינערליכע פרויען־קראַנקהייטען זענען זעהר אָפט די סיבה פון קאָפּ־וועהטאָג אין היגטערשטען טייל פון קאָפּ. די שמע־צען זע:ען געוועהנליך דורך דער מאָנאַטליכער פעריאָדע, זיי ליידען אויף אונ־טערשטע רוקען־שמערצען.

כראָנישער רומאַטיזם קאָן אויך זיין אַנ'אור־זאַך פאַר קאָפּ־שמערצען אין דער זעלבער געגענד.

מיטעל־קאָפּ אָדער צענטראַלע קאָפּ־שמערצען געפינט מען ביי מענשען, וואָס ליידען פון הויכען בלוט־דרוק. זיי פערשווינדען ווען מ'שטעהט אויף פון געלעגער; זיי זענען אַ טעגליכע ערשיינונג, וואָס דאָס טרעפט זעלטען ביי אַנדערע קאָפּ־שמערצען, אָפט וועקען זיי אויף פון שלאָף.

עס פערשטעהט זיך, אַז דאָס צעטעל איז נאָך, ווייט נישט אויסגעשעפּט, אָבער איך, מוז דאָ שטע־לען אַ סוף פסוק.

Dr, med,

I. Wajnberg

Cegielsiana 47, tel. 126-02

צוריקגעקעהרט

אינערליכע קראַנקהייטען

ספּעציעל פאַר לונגען־און האַרץ־קראַנקהייטען

באַשטראַהלונגען און קינסליכע בערג־זון.

נעהמט אָן אין דערהיים פון 3–5.

פון ד"ר ס. קלארמאַן

לויט דעם סדר פון אָרט און כאַראַקטער וואו זיי קומען פאָר.

קאָפּ־שמערצען, וואָס זענען מיינסטענס פון פאָרענט, אין מיטען שטע־ען:

ווען מ'ליידט פון אַ כראָנישען קאַטאַר אין די פערשידענע חדרים'לעך פון דער נאָז, וואָס אַ טייל דער־גרייכען ביז צום שטע־ען: אַזאַ מין קאָפּ־וועה־טאָג קומט פאָר פון אַרום צעהן אַ זייגער אינדער־פריה ביז אַנ'ער־ך צוויי אָדער פיר נאָכמיטאָג. אויב ס'איז דאָרט פערהאַן מאַטעריע זענען די שמערצען מיינסטענס איך איין זייט און זענען שאַרפער, ווען מ'שטעהט אויף פון שלאָף, דורך דעם טאָג און נאַכט פערגעהען זיי.

זעהר אַ גרויסע צאָהל פון די, וואָס שטרענ־גען אָן די אויגען צופיל, ליידען אויף פון קאָפּ־וועהטאָג אין שטערען. אַזוינע מענשען פיהלען אַ מידקייט און כאַפּען זיך אויף פונ'ם שלאָף מיט די שמערצען.

מאָגען־פערשטאָפּונג איז אַ גאַנץ אָפטע אורזאַך פון קאָפּ־שמערצען פון פאָרענט און איז כאַראַק־טע:ריסטיש מיט אַ מין קלאַפּען אָדער פּולסירען אין שטערען און איבער די ברעמען. דאָס דרע־הען מיט'ן קאָפּ פערשאַרפט די שמע־צען.

די קאָפּ־שמע־צען, וואָס קומען פון בלוט־אָרימקייט קומט אויך פאָר אויפ'ן זעלבען אָרט, צייטע:וויז אויך אין די שליפען און אַמאָל ווידער אין היגטערשטען טייל פון קאָפּ. די שמערצען זע:ען שווער און שטומפּיג. דער אַפּעטיט איז שוואַך, מ'ליידט אַמאָל אויך פון האַרץ־קלאַפּען, בלייכקייט, און אָפּגעלאָזענקייט.

קאָפּ־שמערצען, וואָס קומען מיינסטענס פאָר אין די שליפען זענען פעראורזאַכט פון נערוועז־ניטעט. אייגנטיגע שמערצען קאָנען קומען פון אַ קראַנקען צאָהן, אַנ'ענטצינדונג אין אויער און אַנ'נע־ור־ענטצינדונג.

היגטערשטע טייל קאָפּ־שמערצען פאַסירען אויך, ביי נערוועזע מענשען, דאָס מערקווירדיגסטע פון די שמערצען איז זייער בעשטענדיגקייט; זיי מאַכען דעם איינדרוק ווי עפּעס אַ שטענדיגע פרעסונג אין קאָפּ, פיזישע אָדער גייסטיגע אָנשטרענגונג פער־גרעסערען אָט דעם געפיהל פון שווערקייט אין קאָפּ. דערביי קומט אויך פאַר שלאַפלאָזיגקייט און רו־קען־שמערצען.

אינערליכע פרויען־קראַנקהייטען זענען זעהר אָפט די סיבה פון קאָפּ־וועהטאָג אין היגטערשטען טייל פון קאָפּ. די שמע־צען זע:ען געוועהנליך דורך דער מאָנאַטליכער פעריאָדע, זיי ליידען אויף אונ־טערשטע רוקען־שמערצען.

כראָנישער רומאַטיזם קאָן אויך זיין אַנ'אור־זאַך פאַר קאָפּ־שמערצען אין דער זעלבער געגענד.

מיטעל־קאָפּ אָדער צענטראַלע קאָפּ־שמערצען געפינט מען ביי מענשען, וואָס ליידען פון הויכען בלוט־דרוק. זיי פערשווינדען ווען מ'שטעהט אויף פון געלעגער; זיי זענען אַ טעגליכע ערשיינונג, וואָס דאָס טרעפט זעלטען ביי אַנדערע קאָפּ־שמערצען, אָפט וועקען זיי אויף פון שלאָף.

עס פערשטעהט זיך, אַז דאָס צעטעל איז נאָך, ווייט נישט אויסגעשעפּט, אָבער איך, מוז דאָ שטע־לען אַ סוף פסוק.

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

צעגעלניאַנא 36, טעל. 216-90

ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט- און וועניריש קראַנקהייטען. מענער - שווערט. אַלע אַרט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג

פון קוואַרץ-שטראַהלען

נעמט אָן פון 9 – 2 נאָכמ. און פון 5 – 9 אָוועגד

פאַר דאַמען בעזונדערען וואַרטע-צימער.

צו קבלת שבת אין א מינסקער שוהל

רייזע איינדרוקען פון ראַטען־פערבאַנד

פון ראובן בריינין

איך האָב קיינעם פון מיינע בעקאַנטע אין מינסק גריהער נישט געזאָגט, אַז איך וויל בעזוכען די בתי־מדרשים. איך האָב נישט געוואָלט, אַז מען זאָל עס פריהער וויסען, כדי איך זאָל קענען זעהן און הערען אין די שוהלען זאַכען און מענשען. ווי זיי זענען דאָרט געוועהנליך, נישט ווי מען וועט זיי אפשר ווייזען פאַר אַ גאַסט פון אַמעריקא, וועל־כער איז נאָך דערצו געשטראָפט פון גאָט צו זיין אַ שרייבער.

פרייטאָג פאַרנאַכט, האָב איך זיך געלאָזען געהן צו קבלת־שבת אין דער ראַמאַילער שוהל, וואָס געפינט זיך אויף דער ניי־מאָסקווער גאַס.

די גאַס, וואו יודישע בחורים און יודישע טעכ־טער האָבען אַהין און צוריק אַרומשפּאַצירט, געלאַכט און גערעדט אויפ'ן קול אַ מינסקער יודיש, — די גאַס האָט געגענעצט גרוי־וואָכענדיג, קיין ברעקעל סימן פון ערב שבת.

פעריבייגעהענדיג איינגעהויקערטע, האַלב הרוב־ריגע יודישע הייזער האָב איך בעמערקט מזוזות אויף ד ימייסטע טירען, וואו נישט וואו האָבען שוין אַרויסגעשיינט די שבת־ליכט, שעהמעוודיג און צנועות'דיג דורך די פענסטער.

זוכענדיג דעם אַריינגאַנג אין שוהל (פאַר אַ פרעמדען איז עס געווען נישט אַזוי לייכט צו געפי־נען) בין איך על־פי טעות אַריינגעפאַלען אין דער ווייבער־שער שוהל (עזרת נשים).

איך בין דערשטוינט געוואָרען אָנצוטרעפען דאָרט אַ פאַרבעטע בעץ, אַ קאַמאַר און געשיר, און צווישען זיי איז געשטאַנען אַ מאַן אין די מיטעלע יאָהרען, מיט אַ הדרת־פּנים פון אַ תלמיד־חכם, וואָס האָט געהאַלטען אין מיטען אָנציהען זיינע שבת'די־גע בגדים.

— וואָס זוכט איהר דאָ? — האָט מיך אַ פרעג געטון דער יוד מיט אַ גמרא־ניגון און נישט אָהן אַ חשד.

— איך זוך דעם אַריינגאַנג אין שוהל.

— דאָ איז די עורת־נשים, די ווייבערשע שוהל, דער אַריינגאַנג אין דער מאַנסבילשער שוהל איז דאָ אונטען, זייט זיך מטריח...

בין איך גאָר מטושטש, צעטומעלט געוואָרען: ווי קומט אי זדער ווייבערשער שוהל אַ בעט און קוך זאַכען, און וואָס טוט דאָרט דער שבת'דיגער יוד?

ערשט נאָכדעם האָבען מיר די שוהל־יודען פער־ענטפערט מיין קשיא.

די מעשה איז אַזוי:

דער רב פון דער שוהל וואוינט דאָס אין דער עורת נשים, ער האָט נעבעך נישט קיין אַנדער ברי־רה. דריי יאָהר איז ער געווען רב אין ענגלאַנד; נאָכדעם אין אַ גרעסערער פּראָווינץ־שטאָט אין ווייס־רוסלאַנד; אי ומינסק איז ער ביי זיי רב ערשט קנאַפּע צוויי יאָהר, און היות ווי עס איז איהם אונ־מעגליך צו בעקומען אַ דירה. עס איז פאַר יעדען, אפילו פאַר אַ קאָמוניסט, וואָס די רעגירונג אַליין בערופט פון דער פּראָווינץ צו פע־רנעהמען אַ מלוכה שטעלע, — פאַר יעדען, וואָס קומט קיין מינסק פון אַנ'אַנדער שטאָט מיט זיין פאַמיליע, איז זעהר שווער צו בעקומען אַ וואוינונג, בפרט פאַר אַ רב, וואָס געהערט צו די דעקלאַסירטע און איז הילפלאָז. איז געבליבען, אַז דער רב זאָל דערוויל וואוינען אין דער ווייבערשער שוהל.

נאָר דער „דערוויל" ציהט זיך שוין באַלד צוויי יאָהר. דער רב זאָגט, אַז דינא דמלכותא דינא (דאָס געזעץ פון אַ רעגירונג איז געזעץ) און ער וואָלט אַליין בשום אופן נישט געוואָלט, אַז מען זאָל צוליב איהם אַרויסוואַרפען אַנ'אַנדער פאַמיליע. ווער און וואָס זיי זאָלען נישט זיין, פון זייער דירה.

דער רב פערהאַנדעלט די גאַנצע צייט מיט דער רעגירונג פון ווייס־רוסלאַנד צו בעשטעטיגען געזעצליך די יודישע קהלה אין מינסק.

דאָס אַלץ האָבען מיר דערצעהלט די שוהל־יודען. מיט גרויס בעגייסטערונג האָבען זיי גערעדט וועגען זייער רב, אויסער זיין לומדות און אַנדערע גרויסע מעלות, איז ער אַ וואוגדערבאַר־ער דרשן. ער „זאָגט" אַלע שבת פאַר מנחה. ממש פערל שיטען זיך פון זיין מויל. אַ גרויסער עולם, אויך פון אַנ־דערע שוהלען, קומען איהם הערען — און עס איז דאָ, וואָס צו הערען.

* * *

ווען איך בין אַריינגעקומען אין שוהל, האָט דער עולם גלייך דערקענט, אַז איך קום פון „זאַ־גראַניצע". זיי דערקענען עס נאָך די שיך, נאָך דעם הוט און נאָך דער קלידונג.

עס איז נאָך געווען אַביסעל צו פריה מקבל שבת צו זיין.

הענד האָבען זיך גענומען ציהען צו מיר מיט אַ ברידערליכען שלום־עליכם.

אַ רעדעל יודען האָט מיך אַרומגערינגעלט און אַרום דעם רעדעל אַ גרעסערע ראָד און אַרום דער ראָד — נאָך אַ גרעסערע — אַ קאַבאַליסטישער „עיגול בתוך עיגול". און דער עולם האָט זיך גע־נומען שטופּען אַלץ נעהנטער צו מיר. יעדער האָט אָנגעשטרענגט און אָנגעשפּיצט זיין אויער אום בע־סער צו הערען. וואָס דער אורח פון „זאַגראַניצע" וועט דערצעהלען עפּעס פון יענע ווייטע מקומות, וואו עס איז אַ גאַנץ אַנדער וועלט און אַנ'אַנדער לעבען.

יעדער איינער פון אָט די שוהל־יודען איז גע־ווען זעהר נייגעריג, הייס־הונגעריג אַלץ צו וויסען און צו הערען וועגען „דאָרט".

צום ערשטען מאָל, — האָבען זיי מיר פערזי־כערט, — קומט צו זיי אַ יוד פון זאַגראַניצע.

און פראַגען האָבען זיך גענומען שיטען:

— פון וואַנען אַ יוד? פון אַנטווערפען?

איך בין צופרידען געווען, וואָס קיינער פון די יודען האָט נישט געוואוסט ווער איך בין און פון וואַנען איך קום.

— און וואָס טוט דאָרטען אַזאַ יוד, ווי איהר?

פלעקט די איצטיגע מאַסען־פּסיכאָלאָגיע און די הע־שענדיגע שטימונג) און איך האָב בעטראַכט די אַרומיגע פנים'ער מיט'ן וואונש צו טרעפען דעם כאַראַקטער פון יעדען פון זיי, — אין דער זעלבי־גער צייט האָבען פיל פון די רעדנער אַרום מיר בעטאַפּט מיט זייערע האַרטע און צוקנייטשטע פינ־גער די מאַטעריע פון די קליידער, וואָס איך האָב געהאַט אויף זיך, בעטאַפּענדיג און רייבענדיג צווי־שען די געגיטע פינגער, — עס זענען געווען דאָרט שניידער פון פאַך, שניידער פון צו־הויז, — אַ לאַץ פון מיין ראָק, האָבען זיי געטשמאַקעט מיט די בלוט לאָזע ליפּען: אָט דאָס איז שוין אייגמאָל סחורה! שוין פערגעסען די יאָהרען ווען מיר האָבען אַזאַ סחורה אַליין געהאַלטען אין האַנד! — און מיט אַ קענער־מינע האָבען זיי אָפּגעשאַצט אויף די קוואַליטעט פון זדער אַרבייט.

אין מיטען דער הורזשעריי און דער שטופּעניש אַרום מיר האָט זיך דערהערט אַ פּאַטש איבערן עמוד ביים אָרון קודש:

— קבלת שבת!

אַ זקן, אָהן צייגער, אַ געוועזענער שמש, איז געווען דער חזן, מיט אַ תיזערינגער און זויערער שטים, צוכראַשצענדיג די עברי אינ'ם מויל, האָט ער מיט אַ טרייסעל און ציטער אינ'ם געבראַכענעם קערפּער אָנגעהויבען צו „זינגען":

— „לכו נרננה"!

רייזע איינדרוקען פון ראַטען־פערבאַנד

פון ראובן בריינין

די געשיכטע פון זייער שווערען לעבען. דאָס זענען אַרבייטער, שניידער, בלעכער, לאַסט־טרעגער, שיב־דלער (דאַך־דעקער) א. ד. גל־. אַרבייטער און בעלי־מלאכות (יעצט רופט מען זיי קוסטאַרעס) נאָך פון דער צאַריסטישער צייט, פון זייע־ע יוגנעלשע יאָהרען אָן. נאָר אַ זעהר קליינע צאָהל פון די שוהל־יודען זענען געווען פון די אַמאָליגע קליינע בעלי־בתים, וואָס האָבען געלעבט פון ווינט און רויך, און פון די נישט־לאַנגיגע נעפּ־לייט, וועלכע ווערען היינט צוגעצעהלט צו די דעקלאַסירטע, צו די לי־שענצעס, די רעכטלאָזע. דאָס זענען זקנים מיט פערביסענע, פערגאַלטע פנים'ער, וואָס קענען בשום אופן נישט פערגעסען זייער אַמאָליגען יחוס און איצט זענען זיי ביין, אין כעס אויף דער גאַנצער וועלט און אויך אויף זייערע קינדער, וואָס האַלטען זיי אויס, ווייל זיי זענען שוין צו אַלט און צו שוואַך צו געהן אַרבייטען גלייך מיט אַלעמען.

אין דער צייט ווען איך האָב זיך צוגעהערט צו די פראַגען, וואָס האָבען זיך געשאָטען אויף מיין קאָפּ (אין די מעהרסטע פראַגען האָט זיך ענט־

די געזעלשאַפטליכע יסודות

פון דער נייער פּעדאַגאָגיק

פון דיר. א. פערלמאַן

קיין קאַמף און אין די בעשלוסען און אַרט אַרויס־טריט פון ריכטונגען, וואָלט געהערשט אַנ'איינהייט־ליכקייט. די נויטווענדיגקייטען פון מאָמענט רעדו־צירען שטענדיג ענדער, ווי די אויסגעטראַכטע לאָ־גיק, פעלקער פיהרען צווישען זיך אַ קאַמף פאַר אידעאַלען, וועלכע ווייזען זיך אויס פאַר געמיינ־זאַמע.

צי איז פערהאַן לאָגיק אין דער מאָדערנער קונסט? אויב מען זאָל זוכען לאָגיק אין דער מאָדערנער מאַלעריי. דאַרף מען אַנערקענען פאָ־טאָגראַפיע פאַר די איינציגע בילד־קונסט. דער קינסטלער שאַפט אָבער אונטערן איינדרוק פון זיינע געפיהלען און שטימונגען. דאָס זעלבע איז נישטאָ קיין לאָגיק אין דער מאָדערנער מוזיק. אַ לאָגישע קאָמבינירטע מוזיקאַלישע שאַפונג, איז גע־שטיצט אויף אַ שאַבלאָנעם טאָן־אַרט און האַרמאָ־ניע.

אויף דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען איז נישט לאָגיש. מיר זעהען קלוגע מענשען, וועלכע האָבען געלעבט מיט פרינציפּען פון לאָגיק, האָבען גע־בויט זייער צוקונפט מיט דער הילף פון „געוונדען שכל", געהט אָבער זייער לעבען אַזוי לאַנג נאָר־מאַל און גלייך, ווי לאַנג עס מאַכען זיך נישט קיין ענדערונגען אין לעבען. עס איז גענוג די קלענסטע ענדערונג אין די לעבענס־פערהעלטנישען אַז זיי, די „קלוגע" זאָלען פערלירען זייער באָדען אונטער זיך. אויף אַזעלכע ביישפּילען, שטיצט זיך די געשיכטע פון ווירטשאַפטליכען לעבען.

אַזעלכע גרויסע ענדערונגען אין דער געזעל־שאַפט, האָבען דעצידירענדע בעדייטונגען פאַר'ן פּראָבלעם צו וועהלען אַ בעשעפטיגונג. אַמאָל פלע־גען, אין די פאַמיליעס פון האַנדווערקער, אַרבייטער און פויערים. די קינדער געהען אין די אויסגעטראָ־טענע וועגען פון די עלטערען און פאָרטזעצען זיי־ערע בעשעפטיגונגען. איצטער אָבער — אַ חוץ אויפן דאָרף — געהט זעהר זעלטען איבער צו די קינדער די בעשעפטיגונגען פון זייערע עלטערען, די קינדער געהען בעווענדערע וועגען און זוכען פאַר זיך נייע פּרנסה־קוואַלען.

עס איז אויך פאַלש די מיינונג, אַז די שולע קאָן אונטערשטרייכען די פעהיגקייט פון די שילער אַ און קאָן זיי אָנווייזען אויף געהעריגע בעשעפטיגונ־גען. אין ס'רוב פאַלען, קאָן די שולע נישט שטע־לען אַזאַ דיאַגנאָזע.

פון גרויס וויכטיגקייט איז דאָס פּראָבלעם פון אָנפיהרערשאַפט. אַמאָל איז צו דער שטעלונג פון אָנפיהרערשאַפט צוגעגרייט געוואָרען די „עליטע" פון דער געזעלשאַפט. די פריוויליגירטע שיכטען פון דער געזעלשאַפט האָבען דערצויגען זייערע קינ־דער אַזוי, אַז זיי זאָלען קאָנען, אין דער צוקונפט, פערנעהמען די אָנפיהרענדע אַמטען און פון דער „הויך" קאָנען הערשען איבער זייערע מאַסען אונ־טערשאַנען. פון אָנפיהרער האָט מען נישט פער־לאַנגט קיין אַרבייט, נאָר בעזעהלען און רעגירען.

די דאָזיגע ערציהונג האָט באַגקראַטירט אויף דער גאַנצער ליניע. אַנ'אָנפיהרער דאַרף זיין אַ מיט־אַרבייטער מיט די מענשען, מיט וועלכע ער מוז צוזאַמען טראָגען די לאַסט פון לעבען. אָנפיהרער זענען נישט די, וועלכע עמיץ האָט אַרויסגערוקט אויף העכערע אַמטען, נאָר די, וועלכע האָבען, אַ דאַנק זייערע פעהיגקייטען, אַליין זיך דערשלאָגען צו דער שטעלונג.

גלייכצייטיג האָבען פערלוירען זייער בעדייד־טונג די אַמאָליגע העכערע לעהר־אַנשטאַלטען. אַ־מאָל, האָבען זיי געהאַט אַנ'אויפגאַבע אויסצובילדען געלעהרטע און איצט — פאַך־לייט. אָהן אַ ספק אַז אויך די איצטיגע העכערע לעהר־אַנשטאַלטען קאָנען אַרויסגעבען געלעהרטע. דאָס זענען אָבער ענ צעלנע פעהיגע, וועלכע האָבען, אונאָפּהענגיג פון כאַראַקטער פון דער לעהר־אַנשטאַלט, בעוויזען זיך איבער־צוטראָגען אויפ'ן וויסענשאַפטליכען געביט, אויב זיי האָבען דערצו פעהיגקייטען און ליבע. איבריגענס, אויך דאַן, ווען מען האָט גערעכענט, אַז די חוץ־שול דאַרף נאָר אויסבילדען געלעהרטע, האָבען פערלאָזט די שולען. ס'רוב דיפּלאָמירטע, וועלכע האָבען, אַ חוץ מיט זייער פאַך־אַרבייט, קיין שום ראָלע נישט געשפּילט.

אין לעבען קומען פאַר געשעהענישען געגען דער לאָגיק.

אינטואיציע און געפיהל האָבען אַ גרויסע בע־דייטונג פאַר דער ענטוויקלונג פון דער מענשהייט און פאַר יחידים. די הייגטיגע קאָמפּליצירטע לעבענס בעדינגונגען, פאָדערען אָנצושטרענגען אַלע גייסטיגע כוחות, כדי נאָכצוגעהען דעם פאָרשריט און זיך צו קאָנען האַלטען אויפ'ן אויבערפלאַך פון די לע־בענס־כוואַליעס. דער טעמפּא פון לעבען איז גע־וואָרען בעדייטענד אַמטען אייליגער. דער מענש מוז נאָכ־לויפען, אויב נישט, ווערט ער פערפלייצט פון די כוואַליעס און די הערשער פון דער לאַגע ווערען די, וועלכע בעוויזען נאָכצוגעהען דעם גיכען ריטס פון לעבען.

צי וואָלט זיך פאַקטיש געפונען אַ מענש, וועל־כער וואָלט געקאָנט נעהמען אויף זיך די פּראַגאַנד־וואָרטליכקייט פאַר דער ערציהונג פון נייעם דור, פון שטאַנדפּונקט פון די אויסגעטראָטענע וועגען? די יוגענד דאַרף מען דערציהען פאַר שעפּפונג.

די יוגענד דאַרף קאָנען קוקען, הערען, פערשטעהן; דאַרף קאָנען פיהלען, פערפיהלען און נעהמען דאָס לעבען מיט דער הילף פון גאָר אויסבילדען געלעהרטע. דער שכל קאָן שפּילען אַ ראָלע פון אַ רע־גולאַטאָר און געהילף פון דער פּסיכיק. אָבער אויף קיין פאַל נישט פאַר'ן איינציגען פיהרער.

פון יודישן הומאָר־אוצר

אַ בשורה אנגעזאָגט

אין מיטען דער נאַכט האָט ביי עפשטיינען גע־בומען קלינגען דער טעלעפאָן.

עפשטיין איז אַ צושראָקענער אַרויסגעשפּרינגען פון בעט און צוגעלאָפען צום טעלעפאָן:

— ווער איז? הער עפשטיין?

— איך... וואָס האָט פּאַסירט?

— קיין זאַך נישט.... דאָ רעדט גרינבערג, איהר האָט אויף מאָרגען מיינעם אַ וועקסעל, וואָס איך דאַרף בעצאָהלען.

— איז וואָס?

— זאָלט איהר וויסען זיין, ה' עפשטיין, אַז איך האָב נישט צו בעצאָהלען.

— ספּו זאָלט איהר ווערען... אָט ווערען דעם האָט איהר מיר דאָס אויפגעוועקט אין מיטען דער נאַכט? צי זענט איהר משוגע געוואָרען, צי וואָס?

— זייט נישט אַזוי אין כעס, ה' עפשטיין... די גאַנצע נאַכט בין איך נישט געשלאָפען... דער וועקסעל, וואָס איך האָב אייך מאָרגען צו צאָהלען, האָט מיך נישט געלאָזט איינשלאָפען, האָב איך זיך מיישב געווען: ה' עפשטיין שלאָפט אַוודאי אַ גאַנצע נאַכט, וועל איך איהם אָנזאָגען די בשורה... איצט ווערט ער שוין נישט שלאָפען און איך — וועל איינשלאָפען....

דער פאַסיגערער נאַמען

אַ מחבר, וואָס האָט געהייסען משה האָט גע־מאַכט אַ ספר, און האָט איהם אַ נאָמען געגעבען „ידי משה".

איז ער געקומען צו ר' אייזיל חריף צו בעטען אַ הסכמה.

האָט ר' אייזיל חרוף זיך צו איהם אָנגערופען.

— דיין ספר דאַרפסטו אַ נאָמען געבען נישט „ידי משה" נאָר „פני משה"...

— פאַר וואָס עפּעס „פני משה" — האָט דער מחבר געפרעגט.

— ווייל אין פני משה קיינער נישט גע־קאָנט זיך איינקוקען...

צוויי מאָל אין יאָהר

פאַר וואָס זענען זיך נוהג די רבנים, צוויי מאָל אין יאָהר צו זאָגען דרשות, שבת תשובה און שבת הגדול.

שבת תשובה ווילען זיי ווייזען זייער שטאָט, אַז זיי האָבען אַ פאַרטיגען „גוי", ווער עס זאָל געהמען אויף זיך זייערע עבירות און שבת הגדול — אַז זיי האָבען אַ פאַרטיגען „גוי" וועמען חמץ צו פערקויפען....

געקליבען פון **שר שיל**

חסידות פון אמאל / די ראל פון ראוונע אין דער געשיכטע פון חסידיזם

פון אשר שטיל

אין דער געשיכטע פון חסידיזם, פערנעהמט ראָוונע זעהר אנ׳אָנגעזעהענעם פּלאַץ, אין ראָוונע האָ בען אַמאָל געוואוינט די גרעסטע זיילען פון קבלה, און חסידות. די אַלטע קלויז איז געווען אַ מין אַקאַ־דעמיע פאַר דער רענעסאַנס־בעוועגונג, פאַר דער נייער שיטה אין עבודת הבורא וואָס דער בעש״ט מיט׳ן גרויסען מעזשריטשער מגיד ר׳ בער זצ״ל א. אַנד. בעריהמטע גאונים פון יענער עפּאָכע האָבען פערשפּרייט צווישען זייערע אָנהענגערס, די קלויז איז נאָך ביז היינטיגען טאָג פערבליבען אַ מין מוזעאום, וואו ס׳געפינען זיך נאָך הייליגע רעליקווייעס פון יענער היסטאָרישער תקופה.

דער אַלטער ראָוונער בית־עלמין שטאָלצירט מיט די הייליגע קברים פונ׳ם גרויסען מקובל יסוד יוסף, קציר של״ה און זיין פאָטער ר׳ אברהם הלוי עפשטיין, דער מיסד פון דער ערשטער חברה קדישא אין ראָוונע.

דאָך הערט מען עפּעס נישט אפילו צווישען די זקנים פון דער דערמאָהנטער קלויז קיין מעשיות וועגען די מופתים און לענענדעס וואָס זענען אי־בערגעגאנגען פון דור צו דור פון יענע גרויסע יודען ווי מען דערצעהלט אין אנדערע שטעט און שטעט־לעך.

אין דער אָרימער אַנאַפּאַל למשל (איצט ביים סאָוויעטישען גרענץ־פּאַס פון יענער זייט) וואו עס געפינען זיך נאָך די קברים פון גרויסען מגיד ר׳ בער און זוסיע אַנאַפּאָלער זצ״ל, האָט מען געקענט הערען אַזוי פיל אינטערעסאַנטע רבישע מעשיות און מופתים אַז זיי וואָלטען פערנומען אַ היבשען בוך.

איך האָב געקענט, למשל אַ יודען ר׳ לייבענוס וואָס פלעגט לעבען נאָר דערפון, וואָס ער פלעגט דערצעהלען פערשידענע מעשיות און מופתים פאַר די יודישע געסט אין די אַנאַפּאָליער אַכסניות און סתם נייגעריגע, אָפט פלעגען די מעשיות אַריינברענגען די צוהערער אין גרעסטען עקסטאַז.

דאָס שטעטעל אַנאַפּאָל איז געווען אַזוי דורכ־געדרונגען מיט דער חסידישער מאָראַל אַז דאָס מין מסר׳ן האָט דאָרט קיינמאָל נישט עקזיסטירט. איינער האָט געמעגט זיין דעם צווייטען דער גרעסטער שונא און וויסען וועגען איהם די גרעסטע חטאים האָט ער דאָך נישט געוואָגט איהם שלעכטס טון דורך אונ־טערטראָגען אויף איהם א מסירהלע אַפילו אַנאַ־פּאַליע׳ באַטשאַלסטווע האָט זיך אויך אויסגעצייכנט געווען אַנדערע מיט דער בעציהונג צו די אר־טיגע יודען. זיי האָבען געהאַלטען פון כלל: לעבען און לאָזען לעבען! און אַז אַ קנעפּעל האָט געמאַכט אַ כוסה מיט אַ יודען אין אַ פערבאָרגען שענקעל פלעגט מען זיך ווינשען: „בני, חיי ומזונא״ א. אַנד. חסידישע ברכות...

דער רוב עלעמענט פון ראָוונער יודישען עולם המעשה, וואָס האָט מיטגעמאַכט דעם גרויסען עקאָ־נאָמישען פּראָגרעס פון דער שטאָט אין די לעצטע אָנדערטהאַלבען הונדערט יאָהר, האָט זיך, קענטיג גאָר קנאַפּ אינטערעסירט מיט׳ן לעבען פון יענעם חסידישען קרייז, פון וועלכען אַ שטיק וועלט האָט אַזוי פיל צו דערצעהלען און וועגען וועלכען ס׳זענען אַזוי פיל ווערק אָנגעשריבען געוואָרען אין פערשי־דענע שפּראַכען.

די גאַנצע יענע חברה איז אויסגעהאַלטען גע־וואָרען נאָר דורכ׳ן רב ר׳ אהרן — אַ גרויסער גביר, וואָס האָט פאַר זיין אייגען געלד אויסגעפּויט דעם מרחץ און אַ רייה געמויערטע געוועלבער, וועל כע געהערען איצט צו דער קהלה און אויך די קלויז.

ר׳ אַהרן איז געווען אַ שווער פון מקובל יסוד יוסף, ער האָט פערמאָגט בלויז איין קינד א בת־יחידה, האָט ער זיין גרויס פערמעגען פערוועגדעט אויף אויסהאַלטען די גרויסע חבריא לומדים און עוסקי תורה פון זיין קלויז וואָס פלעגען דאָרט סערברענגען טאָג און נאַכט.

אויף דער עלטער, ווי מען דערצעהלט, איז ר׳ אהרן אָרים געוואָרען, מ׳האָט איהם פערמערט סאר׳ן דוכס ליובאָמירסקי און ער האָט געמוזט צוליב דעם עוקר זיין קיין טוששין. דאָרט אויפ׳ן בית־הקברות געפינט זיך טאַקע זיין קבר.

דער גרויסער מגיד, ר׳ בער מעזריטשער, דער־צעהלט מען, איז אַראָפּגעפאָרען געוואָרען קיין ראָוו־נע נאָך אַלס יונגערמאַן דורכ׳ן יסוד יוסף, דער לעצ טער איז איינמאָל געפאָרען אין שליחות פון זיין שווער איבער דער סביבה צו מאַכען מסחר מיט די פּריצים. קומענדיג אין אַ קרעטשמע ביי טרוועוץ, (סאַרגאָוועץ) האָט ער געהערט ווי דער מגיד לערנט מיט קינדער און האָט באַלד דערקענט אַז ער האָט דאָ צו טון מיט אַ גרויסען מאַן, אַ צוקונפטיגען מנ־היג הדור, ער האָט דאָרט פערבראַכט מיט איהם אַ שטיקעל צייט און צוזאַמען מיט איהם געקומען קיין ראָוונע, וואו ר׳ בער איז טאַקע תיכף נתגלה גע־וואָרען און איבערגענומען די אָנפיהרונג מיט דער גאַנצער חבריא פון בעש״ט.

ווענען גרויסען מגיד אַליין מיט זיינע תלמידים דערצעהלט מען דווקא נישט קיין פיל מופתים, אפילו אויך נישט פון דעם בעוואוסטען הרב מלאדי שניאור סאָן, וועלכער לויט מ׳דערצעהלט, איז אין ראָוונע אום שבת אַרעסטירט געוואָרען צום ערשטען מאָל און אָפּגעפיהרט געוואָרען קיין פעטערבורג אין פעט ראָפּאַוולאָווסקין פעסטונג, וואו ער איז געזעסען ביז דער קרוינונג פון אַלעקסאַנדער דעם ערשטען.

דווקא פון די שפּעטערדיגע חסידישע גדולים דערצעהלט מען מופתים פון חוץ מדרך הטבע, אפילו מחיה מתים זיין, פערזיכערט מען איז ביי זיי געווען פון די גרינגסטע זאַכען.

מ׳דערצעהלט למשל, אַז דער לעשנאָווער, נאָכ־דער דער טכיזשער (נעסכיזשער) רב, דער שפּאַלער זיידע און דער זאַסלאַווער חזן האָבען גענומען אויף זיך צוזאַמען בע וגד זיין. אין אַ שטיק צייט אַרום זענען זיי אָנגעקומען אין אַ קרעטשמע, וואו ס׳איז פאָרגעקומען אַ חתונה, און כאָטש זיי האָבען זיך פער רוקט אַרגעזען אין אַ ווינקעל, דאָך האָט דער חזן, מאַכענדיג די מי־שברך׳ס ביים טיש אין זיי אויך בישט פערגעסען און יעדען פון זיי דערמאָהנט מיט׳ן נאָמען.

בעשערט שוין צו נתגלה ווערען — האָבען זיי געוואָגט, אָבער זיי האָבען דאָך בעשלאָסען ביי זיך נישט פראַווען ביז אַ געוויסע צייט קיין מופתים.

ויהי־היום, קומט דער שפּאַלער זיידע קיין סכיזש און זעהט ווי דעם סכיזשערס שטוב איז בעלאַנגערט פון אַ המון, וואָס קומען צו איהם ברענ־גען פדיונות און ער ווייזט מופתים אויף יעדען שריט און טריט.

— היתכן? — זאָגט איהם דער שפּאַלער — בעוויזען גאָר פאַר דער צייט אַזעלכע מופתים?

— וואָס בין איך שולדיג, האָט זיך געקומען פערענטפערען דער סכיזשער — אַז קומענדיג אין אַנ׳אַכסניה פאַר סכיזש, ווען איך בין געפאָהרען אַהער איבערגעהמען דעם כסא־הרבנות לויט דער הס כמה פון רבין ר׳ מיכעלע זלאטשעווער, האָב איך דערזעהן דאָרט די עקרת־הבית, וועלכע איז שוין געווען 18 יאָהר געליימט און געלעגען צו בעט. איך האָב איהר געגעבען מיין שטעקען זיך אָנצו־שפּאַרען און פון דענסטמאָל האָט זי אָנגעהויבען געהן געזונט. דערפון איז געוואָרען אַ פרסום און איך מוז פון דענסטמאָל פראַווען מופתים.

אויך דערצעהלט מען וועגען אַלטען סכיזשער ר׳ מרדכי׳לע אַזאַ מעשה: אַנ׳ענונה איז יאָהרען־לאַנג געזעסען און נישט געקענט חתונה האָבען נאָך איהר מאַן, וואָס איז פערשוואונדען געוואָרען. ר׳ מרדכי׳לע האָט גאַנץ גוט געוואוסט, אַז איהר מאַן איז שוין לאַנג טויט, נאָר עפ״י דין איז דאָס נאָך נישט קיין בעוויז אויף חתונה צו האָבען. מאַכט זיך, אַז איך אַ שטעטעל נעבען סכיזש געהט דורך אַ מחנה חיל און איינער פון זיי, אַ יודישער זעלנער ווערט דורך אַנ׳אומגליקס־פאַל דער׳הרג׳עט. מען נעהמט מקבר זיין דעם זעלנער, זעהט מען, אַז דאָס איז דער עגונה׳ס מאַן. אַלע האָבען דענסט־מאָל פערשטאַנען, אַז דאָס שטיקעל אַרבייט האָט אָפּגעטון דער סכיזשער — ברענגען אַ מ״ה. דאָס איז שוין לאַנג טויט, אויף דער לעבעדיגער וועלט און ער זאָל באַכאַמאָל אומקומען, אַבי די עגונה זאָל אויפגעבונדען ווערען.

אויך פונ׳ם אַלטענס סכיזשערס זוהן ר׳ איציקל דערצעלט מען מופתים פון חחיה־מתים זיין און צוריק געזונד מאַכען קאַליקעס. איבערהויפּט פלעגט ער, העלפען עקרות (הגם ער אַליין איז בפטר געוואָרען אָהן קינדער).

דאָס ביילד פון אומשולד

פון מ. לע־דיק

פריי בעאַרבייט פון פּראָיצוויזישען

פון ש. רוסיאַנאָוו

געהייסען האָט זי ווירזשיני, אַ נאָמען וואָס בע־דייט „מיידעלשקייט״, די ריינע אומשולד, אין אמת׳ען איז זי געווען גאַנץ ווייט דערפון.

קיין טאַטען האָט ווירזשיני נישט געהאַט וועג־ניגסטענס האָט זי איהם קיין מאָל נישט געזעהען און נישט געוואוסט ווער ער איז. געווען, און דעריבער אפשר, איז נאָך דעם טויט פון איהר מוטער פאַר ווירזשיני נישט איבערגעבליבען קיין אַנדער ברירה ווי אַרויסגעהן אויף „אייגענער קעסט״ — ווערען אַ גאַסען־מיידעל.

דאָס איז אין פאַריז קיין נייעס נישט. אין דעם פאַל איז אָבער אינטערעסאַנט וואָס אָפּגעבענדיג זיך מיט דער פּראָפעסיע פינף יאָהר נאָכאַנאַנד איז איהר ענדליך געלונגען אַרויסצורייסען זיך פון גהי־נום און פערבלייבען אַ געטרייע פרוי צו דעם מאַן מיט וועמען זי האָט חתונה געהאַט.

ווען דער נס איז געשעהן איז ווירזשיני אלט געווען ביינצעהן יאָהר. די נאַטור איז געווען זעהר גוט צו איהר. זי האָט איהר געפענשט מיט דער טייערסטער מתנה פאַר אַ פרוי — שעהנקייט. אמת, מיר בעגעגענען אָפט שעהנקייט צווישען די גאַסען־מיידלעך, אַ סברא אַז גראָד דער שעהנער פנים׳על שטופּט אַמאָל דער פרוי אין אָפּגרונד אַריין, מיט ווירזשיני איז אָבער געשעהן נאָך עטוואָס: איהר איז געלונגען אָנצוהאַלטען איהר פרישקייט און שעהנקייט טראָץ איהר וואַלגערען זיך פינף יאָהר אין שמוץ. ווי אַזוי דיזער נס איז געשעהן, איז שווער צו פערשטעהן; אָבער די נאַטור האָט פער־פעהלט אר׳ויפצולייגען אויף ווירזשיניס פנים דעם שטעמפּעל פון איהר פּראָפעסיע.

דערזעהענדיג ווירזשיניין צום ערשטען מאָל, וואָלט אַ פרעמדער זיכער געשוואוירען אַז זי איז די ריינקייט און אומשולד אַליין; אַז אין איהרע טיפע בלויע אויגען שפּיגעלט זיך אָפּ איהר ריינע נשמה. די שטריכען אויף איהר געזיכט זענען פעיבליבען צאַרט און עדעל, די הויט קלאָר און פּורבזיכטיג, נישט פערשמירט מיט פאַרב און פּודער, ווי דאָס איז געוועהנליך דער פאַל מיט די שוועסטער אין איהר פאַך. עס קאָן זיין אַז ווירזשיני האָט זיך אַזוי גע־האַלטען כדי צוצויהען אַ געוויסען סאָרט מענער, וועמען געקאַלכטע פּנימער זענען דערווידער. יעדענ־פאַלס אַזוי צי אַזוי, ווירזשיני האָט זיך אין די קינסטליכע מיטלען נישט גענוגטיגט.

ווירזשיני האָט געהאַט העל־בלאָנדע האָר, דין וו זייד, וועלכע זענען זיך פונאַנדערגעפאַלען אין צופלאַטעטע לאָקען איבער דעם ווייסען שטערען און אַרום די שלייפען, און איהר צוגעגעבען אַנ׳אוג בעשרייבליכען חן. איהר פיגור שטייף און שלאַנק, האָט זיך בעוועגט מיט אַ ריסמישע גראַציע־ די קליי דער נישט קיין שרייענדיגע, זענען אויף איהר גע־לעגען בעטעמט, אַרום און אַרום האָט זיך דאָס אויג נישט געקאָנט אָנקוקען צו זאַט אויף איהר.

אַזאַ מיידעל, האָט מען ביי זיך געטראַכט, וועט געוויס אַרונטערלאָזען די אויגען ווען עס וועל־לען אויף איהר פאַלען די בליקען פון אַ יונגענמאַן, מען איז געווען זיכער, אַז קיינער האָט איהר לייב נישט בעריהרט, דאָס העכסטענס האָט אימיצער אַ קוש געטון איהר ווייס הענטעל ביים בעגריסען אָדער געוועגענען זיך. זי האָט געמאַכט דעם איינדרוק, דאָס זי איז נאָך קיינמאָל נישט בעהערשט געוואָ־רען פון די שטורמישע געפיהלען וואָס בעפאַלען מייד לעך אין איהר עלטער.

איהר רעדען, איהר האַלטען זיך, איז אויך גע־ווען קינדיש פּראָסט, איינפאַך, נישט ציהענדיג קיין אויפמערקזאַמקייט פון דער אַנדערער זייט ווידער, האָט זי דאָס נישט בעדאַרפט, ווייל איהר שעהנ־קייט גופא האָט שוין צוגעצויגען אַלעמענס אויפ־מערקזאַמקייט.

אין ווירזשיניס אויפפיהרען זיך און האַלטען זיך איז פאָרגעקומען אַנ׳ענדערונג צום ערגערען נאָר דאַן, ווען זי האָט גענומען אַנ׳איבעריג גלעזעל משקה. ווירזשיני האָט ליב געהאַט זיין. נו, וועלכע ריקאַנער נעמען, וואָס בעשטעהן מעהרסטענטייל פון צוויי זילבען.

— זיים איהר שוין לאַנג אין פּאַריז? — דאָס האָט ווירזשיני געפרעגט דעם סקאַנדינאַוויער, ווען זיי זענען געבליבען אַליין ביים טישעל, נאָך דעם ווי דער אַמעריקאַנער און דאָס פרייליין גריזעט זענען אַוועק שפּאַצירען.

די פראַגע האָט זי געוועהנליך, געשטעלט יעדען איינעם, אָן וועמעס אויסשפּראַך זי האָט דער קאָנט, אַז ער איז אַנ׳אויסלענדער.

— איך בין אין פּאַריז שוין עטליכע יאָהר. איך בין אַ מאַהלער.

— און וועלכע בילדער מאָהלט איהר גע־וועהנ־ליך? — שעהנע מיידלעך אָדער בוימער, בלומען און פעלדער און וועלדער?

— ווי אַמאָל, אָבער מעהרסטענטיילס מאָל איך דעם שניי.

— דעם שניי? פּראָסטען שניי? פע, כ׳האָב פיינד דעם שניי! וואָס נאָך פאַר אַ סאָרט בילדער מאָהלט איהר?

— דעם פראָסט.

ווירזשיני האָט געמאַכט אַ זויערע מינע, ווי זי וואָלט פערזוכט עטוואָס, וואָס האָט אַ ביטערען טעם.

— און אַז איהר [illegible] אַ געהויבענער שטימונג, וואָס מאָלט איהר דאַן? דעם אייד־בארג?

— איך מוז אייך זאָגען, מאַסיע בערנסטראַם, אַז מיר געפעלען שוין נישט אייערע בילדער, כאָטש איך האָב זיי נאָך נישט אָנגעקוקט.

ערי׳ בערנסטראַם האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט און אין זיינע אויגען האָט זיך בעוויזען אַ גוטמו־טיגער פייערעל.

— איך קאָן אייך זאָגען, מאַדעמואַזעל, אַז איהר זייט נישט די איינציגע וועמען מיינע בילדער גע־פעלען נישט. פונקט דיזעלבע מיינונג האָבען אויך די קריטיקער, זיי זאָגען, אַז מיינע בילדער וואַר־פען אויף זיי אַרויף אַ קעלט.

— די קריטיקער האָבען, גלויב איך, רעכט.

— פון דעסטוועגען, מאַדמואַזעל, וואָלט איך זעהר געוואָלט איהר זאָלט זעהן מיינע בילדער.

— וואו איז אייער סטודיום?

— דאָ ניט ווייט. קאָנט איך האָפען, אַז איהר וועט מיך בעעהרען מיט אַ וויזיט?

— יאָ, אָבער איך ווייס נישט ווען. אין אַ מאָנאַט, אין אַ וואָך; ווען עס וועט זיך מאַכען.

— וואָרום נישט די וואָך?

— נו, גוט. איך וועל צו אייך קומען מאָרגען פריה.

— ענטשולדיגט מיר טויזענד מאָל. אָבער מאָר־גען פריה קומט צו מיר מיין נייע מאָדעל מיידעל.

— איז וואָס? איך וועל איהר נישט אויפ־עסען.

— זי קאָן אָבער אַמאָל אייך אויפעסען — האָט ער געלאַכט.

— הייסט עס, אַז אייער מאָדעל־מיידעל ער־לויבט זיך צו זיין אייפערזיכטיג. וואָס פאַר אַ מיי־דעל איז זי?

— ווי אַלע מאָדעל־מיידלעך. נישט בעסער, נישט ערגער.

— אַ פּראָפעסיאָנעלע מאָדעל־מיידעל?

— יאָ.

— מען זאָגט, אַז פּראָפעסיאָנעלע מאָדעלי מיידלעך זענען נישט גענוג מאָראַליש. איז זי כאָטש אַ שעהנע?

— נישׁ׳קשה.

— איז די אַזוי יונג ווי איך?

— ניין.

— ניין. דאָס געוויס נישט. כאָטש זי איז אַ גאַנץ שעהנע.

— איז זי אַזוי שעהן ווי איך?

(סוף זונטאָג).

דאָס איז געווען זומער־צייט. ווירזשיני און איהר פריינדין גריזעט זענען געזעסען ביי אַ טי־שעל אויף דרויסען, נעבען אַ פאַריזער קאַפע, גע־טרונקען לעמאָנאַד און בעטראַכט די פערבייגעהענ־דע, ווי אויך די, וואָס זענען געזעסען אַרום די אַנדערע טישלעך, וואָס זענען געשטאַנען אויפ׳ן טראָטואַר. דאָרט האָבען זיך געפונען געשעפטס־לייט, העׄנדלער, קינסטלער. פיל פון זיי האָבען גע־טראָגען בערד, אַנדערע זענען געווען ריין ראַזירט און אויסגעקוקט ווי אַמעריקאַנער, וועלכע זענען געקומען קיין פראַנקרייך אויסברענגען זייערע פאָר דאָלאַר.

איינער פון די אַמעריקאַנער איז צוגעגאַנגען צו זייער טישעל, ער האָט זיך בעגריסט מיט ווירזשיניס פריינדין און דאַ זאָפאָרגעשטעלט זיין פריינד, אַ הויכען, דאַרען יונגענמאַן, אַ סקאַנדינאַווישען מאַהלער, וועלכער איז מיט איהם אַריין אין קאַפע.

— עריק בערנסטראַם? — האָט ווירזשיני אי־בערגעפרעגט דעם נאָמען — אַ שעהנער נאָמען. אָבער פאַרוואָס האָבען אַלע לאַנדסלייט אייערע אַ־זעלכע לאַנגע נעמען; שוין באַלד אַזוי לאַנג ווי די רוסישע.

— איהר האָט אַ טעות, מאַדמואַזעל — האָט דער אַמעריקאַנער געפרוּבט פערענטפערען — מיין פריינד האָט גראָד אַ קורצען נאָמען אין פערגלייך מיט די לאַנגע סערבישע, בולגאַרישע און איטאַל־יענישע, וואָס איך האָב שוין בעגעגענט. פערשטעהט זיך, אַז קיין נאָמען קומט נישט צו אַזעלכע אַמע־ריקאַנער נעמען, וואָס בעשטעהן מעהרסטענטייל פון צוויי זילבען.

— זיים איהר שוין לאַנג אין פּאַריז? — דאָס האָט ווירזשיני געפרעגט דעם סקאַנדינאַוויער, ווען זיי זענען געבליבען אַליין ביים טישעל, נאָך דעם ווי דער אַמעריקאַנער און דאָס פרייליין גריזעט זענען אַוועק שפּאַצירען.

די פראַגע האָט זי געוועהנליך, געשטעלט יעדען איינעם, אָן וועמעס אויסשפּראַך זי האָט דער קאָנט, אַז ער איז אַנ׳אויסלענדער.

— איך בין אין פּאַריז שוין עטליכע יאָהר. איך בין אַ מאַהלער.

— און וועלכע בילדער מאָהלט איהר גע־וועהנ־ליך? — שעהנע מיידלעך אָדער בוימער, בלומען און פעלדער און וועלדער?

— ווי אַמאָל, אָבער מעהרסטענטיילס מאָל איך דעם שניי.

— דעם שניי? פּראָסטען שניי? פע, כ׳האָב פיינד דעם שניי! וואָס נאָך פאַר אַ סאָרט בילדער מאָהלט איהר?

— דעם פראָסט.

ווירזשיני האָט געמאַכט אַ זויערע מינע, ווי זי וואָלט פערזוכט עטוואָס, וואָס האָט אַ ביטערען טעם.

— און אַז איהר [illegible] אַ געהויבענער שטימונג, וואָס מאָלט איהר דאַן? דעם אייד־בארג?

— איך מוז אייך זאָגען, מאַסיע בערנסטראַם, אַז מיר געפעלען שוין נישט אייערע בילדער, כאָטש איך האָב זיי נאָך נישט אָנגעקוקט.

ערי׳ בערנסטראַם האָט זיך פונאַנדערגעלאַכט און אין זיינע אויגען האָט זיך בעוויזען אַ גוטמו־טיגער פייערעל.

— איך קאָן אייך זאָגען, מאַדעמואַזעל, אַז איהר זייט נישט די איינציגע וועמען מיינע בילדער גע־פעלען נישט. פונקט דיזעלבע מיינונג האָבען אויך די קריטיקער, זיי זאָגען, אַז מיינע בילדער וואַר־פען אויף זיי אַרויף אַ קעלט.

— די קריטיקער האָבען, גלויב איך, רעכט.

— פון דעסטוועגען, מאַדמואַזעל, וואָלט איך זעהר געוואָלט איהר זאָלט זעהן מיינע בילדער.

— וואו איז אייער סטודיום?

— דאָ ניט ווייט. קאָנט איך האָפען, אַז איהר וועט מיך בעעהרען מיט אַ וויזיט?

— יאָ, אָבער איך ווייס נישט ווען. אין אַ מאָנאַט, אין אַ וואָך; ווען עס וועט זיך מאַכען.

— וואָרום נישט די וואָך?

— נו, גוט. איך וועל צו אייך קומען מאָרגען פריה.

— ענטשולדיגט מיר טויזענד מאָל. אָבער מאָר־גען פריה קומט צו מיר מיין נייע מאָדעל מיידעל.

— איז וואָס? איך וועל איהר נישט אויפ־עסען.

— זי קאָן אָבער אַמאָל אייך אויפעסען — האָט ער געלאַכט.

— הייסט עס, אַז אייער מאָדעל־מיידעל ער־לויבט זיך צו זיין אייפערזיכטיג. וואָס פאַר אַ מיי־דעל איז זי?

— ווי אַלע מאָדעל־מיידלעך. נישט בעסער, נישט ערגער.

— אַ פּראָפעסיאָנעלע מאָדעל־מיידעל?

— יאָ.

— מען זאָגט, אַז פּראָפעסיאָנעלע מאָדעלי מיידלעך זענען נישט גענוג מאָראַליש. איז זי כאָטש אַ שעהנע?

— נישׁ׳קשה.

— איז די אַזוי יונג ווי איך?

— ניין.

— ניין. דאָס געוויס נישט. כאָטש זי איז אַ גאַנץ שעהנע.

— איז זי אַזוי שעהן ווי איך?

(סוף זונטאָג).

הומאָר בלאַטקעס פאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט — דורך א. שאַרפציגעל

פּאָליטיק פון וואָך

שוין באַך גענוג, באַך דער פעלקער־ליגע־סעסיע און וואָס ווייטער? געה ווייס, וואָס ווייטער, אַז מען שטעהט שוי זווידער פאַר אַ קאַנפערענץ, דאָס מאָל פאַר אַנ׳ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ.

מיר קאָנען נישט פערשטעהען, צו וואָסערען צוועק די מענשען האָבען זיך אַריינגעשלאָגען אין די קעפּ אַריין דעם אָנשיקעניש מיט דער ענטוואָפנונג? צי וואָס טויג דאָס? וועמען אַרט עס, אַז מען איז יאָ בעוואָפענט?

בכלל איז דער טומעל אַרום דער ענטוואָפנונג צו שטאַרק אויפגעבלאָזען, שולדיג אין דעם איז אַהז ספק די פעלקער־ליגע. יאָ, די פעלקער־ליגע, ווייל זי הערט נישט אויף וועגען דעם צו רעדען, וואָלט די פעלקער־ליגע נישט גערעדט וועגען דעם, וואָלטען דאָך די פעלקער גאָר נישט געוויסט, אַז עמיץ בעוואָפענט זיך. ערשט דאָרט ביים טיש, דערוויסען זיך דאָך די פעלקער וועגען דער גרויסער בעוואָפנונגס־בעוועגונג, וואָס געהט אָן. פאָהרט יעדער צו זיך אַ היים און פערשטאַרקט באָך מעהר זיין בעוואָפנונג.

מיר ווענדען זיך דעריבער צו דער פעלקער־ליגע מיט דעם דרינגענדען פאַרשלאָג, אַראָפּצוגעהמען פון סאָג־אָרדנונג, אויף שטענדיג, די ענטוואָפנונגס־פראַגע, וועט שוין במילא קיין ענטוואָפנונגס־פראַגע נישט זיין.

אַ סוף, אַנ׳עק!

צוליב וואָס

דער פראַנצויזישער מיניסטער בריאַן וויל שאַטען אַ „פעראייניגטע שטאַטען פון אייראָפּאַ".

און איצט זענען זיי דען נישט פעראייניגט? זיי האַלטען זיך איינס דאָס אַנדערע פאַר די הענד — בדי איינער זאָל דעם אַנדערען נישט קענען אַריינקריכען אין די קעשענס.

די צייט איז נאָך נישט געקומען

קלמן: — ווען איך טו אַ קוק אויף מיין ווייב, ווערט מיר שלעכט אויפ׳ן האַרצען.

זלמן: — טאָ פאַרוואָס גט׳סטו זיך נישט?

קלמן: — איך סאָר דאָס נאָך נישט שטן, ווייל מיין שוועסטער איז מיר באָך שולדיג אַ טייל פונ׳ם געלד.

זי האַלט וואַרט

מאדאם (באָך אַ לאַנגער צייט רופענדיג דער דינסט): ביסט טויב? האָסט נישט געהערט וויי איך רוף דיך?

דינסט: איך האָב געהערט, אָבער איהר האָט מיר דאָך אָנגעזאָגט, אַז איך זאָל אייך נישט עגטפערען צוריק....

די אורזאַכע

ערשטער: וואָס מאַכט דיך אויסקוקען אַזוי מאָגער?

צווייטער: מיין ווייב איז אויף אַ דיעטע.

ער וועט בויען אַ שוהל

מוטער: ביין, מיין קינד, היינט איז שבת, מען טאָר נישט אַרבייטען היינט.

קליינער זוהנדעלע: אָבער מאַמע, איך וועל היינט נישט מאַכען קיין הויז, איך וועל היינט בויען אַ שוהל.

אַ גוטע פרוי

חייב (אין היטען־געשעפט): זעהסט מיין מאַן, דאָס איז דער הוט, וואָס מיר געפעהלט, אָבער אַזוי ווי דו זאָגסט, אַז דער צווייטער פאַסט מיר בעסער, וועל איך בעהמען ביידע און דיר אויך צופרידענשטעלען.

זי זאָל זעהן

חויז־פרוי (צו איהר איינגעלאַדענעם מחותן): זאָגט איהר תמיד אַזאַ גוטען אָפּעטיט, קיין עין הרע, מחותן?

מחותן: דאָס הייסט ביי אייך אָפּעטיט? איהר זאָלט מיך זעהן עסען, ווען מען דערלאַנגט מיר אַפּעס גוטס!

נאָך צו שוואַך

פּאַציענט: דאָקטאָר, וויפיל קום איך איך?

דאָקטאָר: רערט באָך נישט וועגען דעם, איהר טענט באָך נישט שטאַרק געגוג אויסצוהערען מיין גנמער.

זי וויל זיין

— ווילט איהר מיט מיר תתונה האָבען?

— ביין, אייער פרוי קען איך נישט זיין, איך וועלט אָבער געוואָלט זיין אייער אַלמנה....

גן־עדנ׳דיג

(וואָך־קלאַנגען)

קאַלט און פראַסטיק
איז אין דרויסען.
וואָס־זשע בין איך
דערמיט אויסען?
אָט, איך וויל עס
בלויז דערצעהלען,
אַז ס׳איז פרעהליך,
איצט אין פוילען:
קריזיס, סמיזיס —
נישט קיין זכר;
ס׳לעבט זיך וואויל
דעם קלענסטען סוחר...
וועלכער האַנטווערקער־
עקזאַמען?
אַלע פרעהען זיך
צוזאַמען;
יעדער אַרבייטער
אַנ׳עושר,
לעבט זיך גראַפּסקע
ווי אַ קייסער.
אַרבייטסלאָזע?
כאָטשבי אייגער —
ס׳איז אַ לעבען,
אַזאַ שייגער.
וואו פאַטענטען?
וועלכע שטייער?
יעדער בירגער
איז אַ פרייער...
וועלכע פאַניק?
וואו באַנקראָטען?
אַלע לאָבען זיך
מיט שפּראַטען.
אַלע עסען
מאַרצעפאַנעס,
וויינטרויבע
צי גאָר באַנאַנעס.
דו, איז
אַ פרעמדער וועטשעל,
רס מען הוליעט
מיט אַ קערטעל.
קורץ, וואָס דאַרף מען
צופיל רעדען
ס׳איז —
אַ גן־עדן...

שמערעלע.

דער ענטפער

דאָס איז די תשובה, וואָס דער פינאַנץ־מיניסטער האָט געגעבען אויף די בקשות צו פערקלענערען די שטייערען.

וואָס עס איז פאַרגעקומען אין בריסק

געגויע אויפקלערונג, ספּעציעל פאַר די לעזער פון „קונדס"

מיר זעמער אָפּגעזעסען אַ גאַנצע נאַכט מיט׳ן זאָגט צו דעם גבים, רויבער און אַנדערע פערבערעכער, ווען זיי וואָלטען געזעהען ווי מען בעהאַנדעלט דעפּוטאַטען בעסער פון זיי? מען קאָן דאָך נישט אייוויסען מיט די דאָזיגע אַלע פערבערעכער!

מען האָט דאָ דערצעהלט — האָט דער פרעמיער ווייטער געזאָגט, אַז מען האָט דאָרט די אַרעסטירטע געפייניגט א. ד. גל. דערויף קאָן איך עגטפערן, אַז דער מין פייניגען איז אַ פערוויקעלטער פראָבלעם, עס וועגדט זיך פון וועלכען שטאַנדפּונקט מען נעהמט דאָס. פערהאַנען מענשען, וועלכע רופען אָן „זיך פייניגען", דאָס, וואָס זיי האָבען נישט יעדען טאָג צו בענייען אַ מלבוש, און די אַרבייטסלאָזע שרייען, אַז זיי פייניגען זיך דערמיט, וואָס זיי האָבען נישט קיין אַרבייט. מען קאָן דאָך נישט אָנגעהמען יעדען קרעכץ פאַר אַ גוטע מטבע און זיך איבערגעהמען דערמיט. די גאַנצע וועלט וויים, אַז עס איז נישט קיין געשמאַקער ביסען צו זיצען אין אַ תפיסה. גו, געוויס, אין סיים איז בעסער צו זיצען אויף דערצו נאָך צו בעקומען דיעטע.

מ׳דאַרף זיך דעריבער נישט שטאַרק געמען צום האַרצען די מעשה. איבריגענס, בין איך מבטיח, אַז אַזעלכענע שרעקליכע זאַכען, ווי עס זענען פאַרגעקומען אין בריסק, וועלען זיך נישט מעהר ווידערהאָלען. דער עיקר, מען דאַרף זיין גוט און פרום און פאָלגען, וואָס דער „זיידע" הייסט.

—:o:—

פאַר וואָס

זי האָט נישט חתונה געהאַט

מערי קאַרעלי איז געווען אַנ׳ערפאָלגרייכע ענגלישע שרייבערין און זי האָט קיינמאָל נישט חתונה געהאַט.

זי איז געווען אַ בעגאַבטע פרוי און פול מיט לעבענס־לוסט, און ביי אַלעמען איז געווען אַ וואונדער, וואָס זי איז געבליבען אַ מויד. איינמאָל האָבען איהרע באַהענטע פריינד זיך צוגעזעצט צו איהר מיט פראַגען און סענות, למאַי זי האָט נישט חתונה, און זי האָט זיי געענטפערט פאָלגענדעס:

— צי וואָס זאָל איך חתונה האָבען? — האָט זי געזאָגט, — איך האָב אַ פאַפּוגאַי, אַ הונט און אַ קאַץ. דער הונט וואָרטשעט אַ גאַנצען פריהמאָרגען; דער פאַפּוגאַי שילט און שרייט אַ גאַנצען טאָג, און די קאַץ קומט אַהיים שפּעט אין דער נאַכט.

אָט אַזוי האָט זיך די שרייבערין פערענטפערט וואָס זי איז געבליבען אומפערהייראַט.

אַז מען וויל איז דאָס אַ וויץ, און אַ געלונגענער וויץ. די ענגלישע שרייבערין האָט פערשטאַנען, אַז אַ מאַן איז אַזאַ סאָרט פאַרשוין, וואָס וואָרטשעט, שילט און שרייט און קומט שפּעט ביינאַכט אַהיים; און די אַלע זאַכען האָט זי פון דער פאַפּוגאַי, פון דעם הונט און פון דער קאַץ.

אַז מען וויל אָבער קען מען עס אויסטייטשען אַלס אַ ביטערען ערנסט, ספּעציעל, ווען מען האָט אין זינען דעם מאַן פון אַ שרייבערין, פון אַנ׳אַקטריסע, אָדער בכלל די מענער פון פרויען, וואָס פערדינען געלד.

די מעהרסטע פרויען, וואָס אַרבייטען און פערדינען געלד, האָבען מענער, וואָס וואָרטשען, שילטען און קומען שפּעט אַהיים. צו דער פרוי, וואָס פערדינט געלד, מוזען זיך שוין קלעפּען אַזעלכע מענער, וואָס פוילען זיך צו אַרבייטען, וואָס זוכען אַ לייכטען לעבען.

דער מאַן, וואָס פוילט זיך צו אַרבייטען מוז זיין אַ שילטער, און מוז קומען אַלע נאַכט שפּעט אַהיים.

דער פוילער מוז ווערען אַ בלאָפּער; דעם בלאָפּער מוז מען כאַפּען ביי ליגענס. דעם, וואָס מען כאַפּט ביי ליגענס, מוז געוואַלדעוועט און שילטען, און דאָ וואו מען געוואַלדעוועט און מען שילט, מוז דער מאַן אָדער די פרוי אַוועקגעהן פיגצן פערברענגען ביז שפּעט אין דער נאַכט.

דאָרט, וואו דער מאַן איז פערהאָרעוועט מיט אַ לעבען צו מאַכען, געהט די פרוי אַוועק ביז שפּעט אין דער נאַכט, און דאָרט, וואו די פרוי מאַכט אַ לעבען, איז דער מאַן אַנ׳אויסגערוהסער.

אַ פרוי, וואָס פערדינט אַליין אַ סך געלד איז שטאָלץ ביי זיך, און זי זוכט אויסצוקלייבען פאַר זיך אַ מאַן, וואָס איז שעהן, וואָס געהט אָנגעשוין ריין און עלעגאַנט, און וואָס קען זעהר גוט אַלע בויטיגע ווערטעלעך, קאָמפּלימענטען און „אַוואַר ליערסקע בענעהמונגען. אזא מאַן איז אַנציהענד פאַר יעדער פרוי און אזא סאָרט מאַן איז שטענדיג אַ פוילער, אַ פוסטע כלי. אַזאַ סאָרט, מאַן זוכט טאַקע די פרוי, וואָס זאָל מאַכען אַ לעבען פאַר איהם.

מיט אַזעלכע מענער קומען נאָך דער חתונה די בעקאַנטע צרות פון קריגערייען, שילטענישען און נישט זעהן איהם אין דערהיים.

איז טאַקע גלייכער צו האָבען אין הויז אַ קאַץ, אַ הונט און אַ פאַפּוגאַי, איידער אַזאַ מאַן.

פענסיל.

ווי איז „ספירה"

— ווי געהען די געשעפטען? — פרעגט איינער אַ נאָהענטען בעקאַנטען ביים בעגעגענען זיך.

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען? — ענטפערט יענער. — די געשעפטען, גוטער ברודער, געהן ווי אין „ספירה".

— וואָס הייסט?

— דאָס הייסט, אַז וואָס מעהר מען צעהלט, ווערט אַלץ וועניגער און יענעם טאָר מען נישט אויסזאָגען, חאו מען האַלט אין דער „ספירה".

ער ווייס גאַרנישט!

לעהרער: וואו געפינט זיך דער טויטער ים?

שילער: איך ווייס נישט.

לעהרער: וואָס הייסט דו ווייסט נישט?

שילער: איך האָב אַפילו נישט געוואוסט, אַז אייגער פון די ימים איז געווען קראַנק און געשטאָרבען.....

אַ גוטע אורזאַך

שדכן (צום חתן מיטנעהמענדיג איהם צו זעהן אַ כלה): וואָרום נעהמט איהר מיט אייערע קאַלאָשען, ווען אין דרויסען איז אַזוי שעהן?

חתן: ווער ווייסט אין וואָס פאַר אַ בלאָטע מען קען נאָך אַריינפאַלען....

אַ זלאָטי איז גאַרנישט!

פרוי (צו איהר מאַן): משה־זמיים, אַ בראָך איז צו מיר! דאָס קינד האָט אַרונטערגעשלונגען אַ זלאָטי.

מאַן: מאַך נישט אַזאַ לייאַרם, קענסט פאַר אַ זלאָטי מיר־מיר־סי נאָך נישט קריגען.

זי צעהלט

מוטער: וואָס טוסטו דאָרט, זיסעלע?

זיסעלע: איך צעהל די פלוימען.

מוטער: גו, וויפיל פלוימען זענען דאָ?

זיסעלע: סאָ, וואָס מעהר איך צעהל, אַלץ וועניגער ווערען זיי....

איך זינדיג'ע וועגען

7) סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון לאזער לעבען

סיצור פון ביז איצטיגען אינהאלט פון ראמאי

אין דער „מלינה" פון „ווארשאווער יאט" איז איין דעם דאזיגען אווענד געווען לעבעדיגער און היימליכער ווי שטענדיג, די סיבה דערפון איז געווען, וואס דער „ווארשאווער יאט" האט מאדערניזירט זיין שענק און אנגאזשירט א פיאניסט. דאס איז געווען א קריפעל אהנע ביידע פיס, וועלכער איז געפיהרט געווארן דורך א שלאנקע דאמע אין שווארצע מלבושים אין א וועגעלע, וואו מען פיהרט קינדער שפאצירען. אין דער שענק זענען געזעסען צעהנדליגער פארלען, גנבים, אלפאנסען, פאסערס און גאסען-מיידלען. דער קריפעל האט געשפילט, דער עולם האט געטאנצט און מיטגעזונגען. ביי איינעם פון די טישלעך איז געזעסען איינער פון די בעריהמסטע גנבים מיט'ן נאמען „דער תליון" אין דער געזעלשאפט פון א בילד שעהן גאסען-מיידעל מאניע. אין א געוויסען מאמענט איז דער „תליון" אין כעס געווארען אויף מאניען און איהר דערלאנגט א שטארקען פאטש, דער גאנצער עולם האט אנגעהויבען צו ברומען, הגם יעדער האט מורא געהאט זיך אריינצומישען אין דעם ענין. דער „תליון" איז נאך מעהר אין כעס געווארען און אין די אויגען פון אלעמען ארויסגעכאפט א מעסער און געוואלט דערשטעכען מאניען.

אין דעם מאמענט איז אריינגעקומען אין שענק א שאפער, ווען ער האט דערזעהען די דאזיגע סצענע איז ער צוגעגאנגען צום תליון, מיט זיין שטארקער פויסט איהם אוועקגעלעגט מיט איין קלאפ, געכאפט מאניען און זי אוועקגעפיהרט מיט זיין אויטא. ווען דער תליון איז געקומען צו זיך האט ער זיך געכאפט, אז מאניע האט איהם בעגנבעט.

די גאסען-פרוי מאניע האט נישט געוואוסט פון וואנען זי שטאמט. זי איז קליינערהייט אוועקגעגנבעט געווארען דורך א ציגיינער-באנדע און שפעטער פערקויפט געווארען צו א באנדע שנארערס, ביי זיי אויסגעוואקסען און געווארען א גאסען-פרוי. איהר מוטער, אן אלמנה איז באלד, ווי זי איז פערפאלען געווארען — געשטארבען, איהר ברודער יעקעל איז אויפגעצויגען געווארען אין הויז פון גוטבעזיצער גוטמאן, וועלכער האט זיך שפעטער איבערגעצויגען אין שטאט און געגרינדעט א גרויסע פאבריק פון פארבען און כעמישע פראדוקטען, יאקוב איז ביי זיין בעל-הבית געווארען א שאפער.

יאקוב האט מאניען געבראכט צו זיך אהיים אין זיין צימער. מאניע האט דאס ערשטע מאל אין איהר לעבען זיך געפונען אין א רוהיגער שטילער און זיכערער אטמאספער, דער שטארקער, שעהנער, רייפער יאקוב האט דאס ערשטע מאל אין זיין לעבען געשטילט זיינע פראסטישע ליידענשאפטען אין דער שויס פון א יונגער פרוי.

יאקוב האט איבצווישען געפינען ביי מאניען א פערזיגעלטען קאנווערט. מאניע האט איהם דערצעהלט, אז אין דעם קאנווערט געפינען זיך געהיימע דאקומענטען וואס דער תליון האט ארויסגעגנבעט פון דער פירמע „כעמיקפאל", די דאקומענטען האט ער אין אויפטראג פון א עלעגאנטען הער ארויסגעגנבעט און געוואלט דערפאר בעקומען 10 טויזענד זלאטעס. אינ'ם קאנווערט געפינען זיך דאקומענטען פון א נייער כעמישער ערפינדונג, וואס קען ברענגען צו אנאיבערקעהרעניש אין דער כעמישער אינדוסטריע. אין דערזעלבער נאכט ווען די דאקומענטען זענען צוגעגנבעט געווארען איז אויך ערמארדעט געווארען דער ערפינדער אינזש. הענריק הערץ.

יאקוב האט צוגענומען די דאקומענטען און זיי אוועקגעגעבען זיין בעל-הבית גוטמאן, וועלכער האט בעשלאסען צו מאכען א שוויג און אויסנוצען די ערפינדונג צו דעם צוועק האט ער איבערגעגעבען די ערפינדונג אויסצוארבעטען זיין אייגענעם אינזשיניער ראבערט מערטענס א דייטש. דער דייטש האט די פראפאזיציע אנגענומען כלומרשט פאר בעלוינונג אין דער אמת'ן האט ער אין זינען געהאט גאר עפעס אנדערש.

גוטמאן האט געהאט אן איינציג קינד — א טאכטער ראמא, וועלכע איז ערצויגען געווארען צוזאמען מיט יאקוב'ן. אין יענער צייט איז זי געווען א סטודענטקע פון אוניווערזיטעט און געהערט צו דער קאמוניסטישער ארגאניזאציע. זי איז געווען שטערבליך פערליבט אין דעם ארימען שאפער יאקוב, וועלכער האט דערפון נישט געוואוסט און דאס נישט פערשטאנען, אין ראמאן זענען געווען פערליבט עטליכע יונגעלייט, ס'האט גערייצט איהר אויסערגעוועהנליכע שעהנקייט, איינפאכקייט און די גרויסע ירושה וואס האט זי ערווארט. צוליב איהר אפזאג האט זיך פערסמט איהרס א קאלעגע א סטודענט. די פאליציי איז אבער געווען איבערצייגט, אז דער סטודענט האט זיך נישט פערסמט, נאר איז דערמארדעט געווארען דורך קאמוניסטען, צוליב דעם ווייל דער דערמאנטער סטודענט האט געדינט אין דער פאליטישער פאליציי.

קאפיטעל 7

אין די הענד פון א שאנטאזשיסט

דער פאבריקאנט גוטמאן איז געזעסען טיף פערטראכט אין זיין קאבינעט. פלוצלונג האט אימיצער אנגעקלאפט אין דער טיר.

— אריין — האט גוטמאן אויסגערופען.

אין קאבינעט איז אריינגעקומען דער אינזשיניער ראבערט מערטענס. איינער פון די פעהיגסטע מיטארבייטער אין גוטמאנס כעמיקאל-פאבריק. מערטענס איז געווען א הויכער, דארער דייטש, ער איז נישט געווען עלעגאנט, אבער אונגעהויער זויבער געקליידעט, זיינע בעוועגונגען זענען געווען ווי אפגעמאסטען.

— איך האב געלאזען רופען צו מיר — האט גוטמאן געזאגט — אין א זעהר דרינגענדער אנגעלעגענהייט — דערביי האט גוטמאן מיט א האנד-בעוועגונג איינגעלאדענט מערטענסען צו זיצען. מערטענס האט זיך אוועקגעזעצט קעגענאיבער גוטמאנען, וועלכער האט מיט א דורכדרינגענדען בליק אריינגעקוקט דעם אינזשיניער אין די אויגען. מערטענס האט נישט אויסגעהאלטען דעם בליק און מ'האט בעמערקט, אז ער געפינט זיך אין א פערלעגענהייט. ער האט נישט געוואוסט וואס ער זאל אנהויבען צו טון, ווארטענדיג אויפ'ן געשפרעך מיט זיין שעף. ער האט ארויסגענומען א פאפיראס און פעררויכערט. גוטמאן האט זיך נישט געאיילט מיט'ן ווייטערדיגען געשפרעך און ערשט נאך א לענגערער ווייל האט ער אנגעהויבען:

— האט איהר א פאמיליע ה' אינזשיניער?

— ניין.

— גאר אזוי, ענטשולדיגט, וואס איך בין אזוי נישט דיסקרעט, אבער דאס איז שוין ביי מיר אזא געוואוינהייט. איך אינטערעסיר מיך מיט די פאמיליען-אנגעלעגענהייט פון מיינע מיטארבייטער.

— אבער, ס'מאכט נישט אויס — האט מערטענס געענטפערט.

— האט איהר דאך זיכער, עפעס א פריינדין, עפעס א ליבע, הא?

— נו, ווי זאל איך אייך זאגען — יא.

— דאס געהט מיך נישט אן — האט גוטמאן זיך ענטשולדיגט — איך האב נאר געוואלט פרעגען... צי קומט איהר אויס מיט אייער געהאלט...

אינזשיניער מערטענס איז שוין געווארען אונגעדולדיג. מאדנע איז פאר איהם אויסגעקומען די פראגע פון זיין שעף וועגען זיין געהאלט. די בעאמטע פון דעם רייכען גוטמאן האבען זיך בשום אופן נישט געקאנט ריהמען, אז זייער שעף אינטערעסירט זיך אזוי שטארק, צי זיי קומען אויס מיט זייער געהאלט, אדער נישט. מערטענס האט געענטפערט:

— איך האב 800 זל. אחודש און קום דערמיט זעהר גוט אויס. און באלד דערויף האט מערטענס געפרעגט:

— אפשר וואלט איך אייך, ה' שעף געקענט פרעגען, אין וואס פארא אנגעלעגענהייט איהר האט געוואלט מיט מיר רעדען?

גוטמאן האט נאך נישט געענטפערט, ער האט זיך אנגעלעהנט אויפ'ן ווענטעל פון זיין פאטעל, ס'האט שוין אנגעהויבען טונקעל צו ווערען און ביידע מענער האבען זיך דורכדרינגליך אריינגעקוקט אין די אויגען אריין.

גאנץ שטיל, פון א ווייטען מהלך, האט גוטמאן אנגעהויבען:

— איך זעה, אז איהר זענט א מענש, וואס האט ליב אן'אפענע און קלארע שפראך, איך וויל אייך, אלזא, עפעס בעטען, וואס פאדערט פערטרויען, זעלבסטפערשטענדליך וועלען אייערע בעמיהונגען אין דער היגזיכט גוט האנארירט ווערען, ס'האנדעלט זיך וועגען אויספרובען אן ערפינדונג.

אינזש. מערטענס האט געשמייכעלט:

— צו וואס איז אבער דאס אלץ אזוי געהיימניספול?

— איהר ווייסט נאך גארנישט. די דאזיגע ערפינדונג — ס'האנדעלט זיך וועגען כעמישע ארטיקלען — איז צופעליג אריינגעפאלען אין מיינע הענד, איך האלט אפילו אז... אז איך קום צוליב דעם אין קאנפליקט מיט דעם שטראף-קאדעקס.

מערטענס האט זיך ביי די דאזיגע ווערטער אויפגעשטעלט פון שטוהל, זיך צורעכט געמאכט זיין קראוואט און די קנייטשען פון די הויזען און אויסגעברומט:

— איך בין הער שעף, א דייטשער אקאדעמיקער.

גוטמאן האט זיך אויך אויפגעשטעלט, ער האט אנגעצונדען דאס עלעקטרישע ליכט. ער איז אריבערגעגאנגען אין א נעבען-צימער און נאך איין רגע איז ער אריינגעקומען מיט א לעדערנער טעקע, ער האט פון דארט ארויסגענומען א פעקעל באנקנאטען און זיי אנידערגעלעגט אויפ'ן טיש און געזאגט:

— איך האלט, אז דא וועט זיין 10 טויזענד.

מערטענס האט זיך אפילו נישט אומגעקוקט אויפ'ן געלד און געזאגט:

— איהר האט מיר נאך עפעס צו זאגען ה' שעף?

— יא, איך האב אייך נאך עפעס צו זאגען און בעמליך, אז די אויסרעכנונגען און טאבעלען פון דער נייער ערפינדונג וואס איך גיב אייך אויסצופארשען, שטאמען פון א גנבה. מערטענס האט געמאכט עטליכע טריט צוריק, אזוי ווי ער וואלט בעקומען עטליכע שטארקע קלעפ אין פנים אריין, זיינע ליפען האבען זיך געעפענט, זיך בעוואויגען, אבער ער האט נישט געקענט ארויסרעדען קיין ווארט.

— פון א גנבה? — האט ער ענדליך ארויסגעשטאמעלט.

גוטמאן איז איצט צוגעגאנגען צום טיש שטרענג אנגעקוקט דעם אינזש. מערטענס און בעזאגט:

— זעהט נאר דעם מאן... דעם העלד... ווי ער האט זיך דאס דערשראקען.

גוטמאן האט ארויפגעלעגט זיין האנד אויף מערטענס אקסעל און געוויזען אויפ'ן טיש, וואו די באנקנאטע זענען געלעגען.

— צעהן טויזענד זל. און מיין ערהרענווארט, אז איהר וועט פון דעם גאנצע ענין זיין אינגאנצען ריין.

מערטענס איז געקומען צו זיך און געענטפערט:

— דאס איז פאר מיר נישט גענוג, איך מוז אלץ וויסען!

— ניין, ניין איך קען נאך אייך אלץ נישט זאגען. דערווייל זאג איך אייך, אז איהר האט ביי מיר אין דער פאבריק א גוטען פאסטען, הער אינזשיניער, און אין די היינטיגע שווערע צייטען, איז נישט אזוי לייכט צו געפינען קיין נייעם פאסטען.

מערטענס האט זיך געדרעהט הין און צוריק איבער'ן צימער און געוואלט צוגעהען צו דער טיר. גוטמאן האט איהם איינגעהאלטען

באך איין אויגענבליק, איך בעט אייך, זעצט זיך צו און איך וועל אייך אלץ גענוי דערצעהלען.

גוטמאן האט שטיל אנגעהויבען צו דערצעהלען, ביי פערשידענע ערטער פון דער ערצעהלונג האט זיך מערטענס אנגעכאפט מיט ביידע הענד אן די אנלעהן פון פאטעל, אזוי ווי ער וואלט געוואלט אויפשפרינגען און ארויסלויפען פון שטוב. דאן האט ער זיך אבער מיטאמאל בערוהיגט, אזוי ווי ער וואלט זיך שוין געהאט אדורכגעטראכט דעם גאנצען ענין און געוואוסט ווי אזוי ווייטער צו האנדלען, און ווען גוטמאן האט פארענדיגט די ערצעהלונג און זיך אנגערויכערט א פרישען פאפיראס. האט זיך מערטענס אויפגעהויבען, זיך אויסגעצויגען אין דער גאנצער לענג, אריבערגעבויגען זיך איבער'ן טיש און האט מיט זיינע לאנגע דארע פינגער געכאפט די באנקנאטען וואס זענען געלעגען אויפ'ן טיש.

גוטמאן האט איהם דערלאנגט די האנד.

— אלזא געמאכט, איהר וועט מוזען עטליכע וואכען ארבייטען און דאן איבערגעבען די רעזולטאטען פון אייער ארבייט.

— מערטענס מויל האט זיך פערקרימט אין א סארקאסטישען שמייכעל און שוין זייענדיג אויף די טרעפען, האט ער ארויסגעמורמעלט.

— איצט וועל איך מיין ציל מוזען דערגרייכען, דו ווייסט גארנישט, ה' גוטמאן, וועמע דו האסט געגעבען אזא סוין אין דער האנד אריין.

מערטענס האט עטליכע טעג זיך נישט געקענט אויסניכטערען פון דער שיכרות, וואס איהם האט ארומגעכאפט נאך זיין געשפרעך מיט זיין שעף גוטמאן. ס'האט זיך איהם אויסגעוויזען אזוי ווי ער האט געחלומט. באלד אויפ'ן ארט האט ער שוין פערשטאנען וואס פארא ערפינדונג דא האנדעלט זיך. צופיל סענסאציאנעל איז געווען די געשיכטע מיט די ארויסגעגנבעטע דאקומענטען פון דער פירמע „כעמיקפאל" און מיט דער ערמארדונג פון יונגען אינזשיניער הענריק הערץ, אז מערטענס זאל נישט באלד פערשטעהן, אז די געגנבעטע דאקומענטען געפינען זיך אין די הענד פון גוטמאנען, ער וואלט קיינמאל אין לעבען זיך נישט אונטערגענומען אויסצופיהרען די שליחות וואס ער האט בעקומען פון זיין שעף, ווען נישט איין ציל, וועלכען ער האט פערפאלגט שוין אין פערלויף פון א לאנגער צייט און טראץ אלע זיינע בעמיהונגען האט ער זיך נישט דערנעהנטערט צו איהם אויף א האהר.

אינזש. מערטענס האט געטראכט גאר וועגען עפעס אנדערש, וועגען אנ'ענין, וואס איז געווען פאר איהם וויכטיגער.

(פארטזעצונג קומט).

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 12–2 און פון 5–7. נעמט אויך אן אין לעטשניצע ובערושעל 17 פון 10—11 און פון 2—5.

בעקאנטמאכונג.
נאר אין מיין פראצאווניע בארג איך אויס פערשידענע עלעגאנטע
באלאווע מיי אייך הופה-קליידער
און וועלאנען מיט 50% ביליגער!
קומט און איבערצייגט אייך!
בינטשע מינץ, זגערזשער 28
רעכטע אפיצינע, 1-טער שטאק.

קארעפעטיציעס
פאר שילער פון גימנאזיעס
פרייז פאר יעדען צוגענגליך.
צו ערפאהרען ביי ה' ל. שאקין, פאלודניאווא 20 פראנט, 3-טען שטאק פון 5 ביז 7 נאכמיטאג.

Dr. MED. J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערווען און אינערל. קראנק.
ספעצ. פון פסיכא-נערוועו.
נעהמט אן פון 5½–7 אוו.

Dr. med. W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 72–134
נעמט אן פון 2–3 נאכמ.
און פון 7½–9 אוועגד.

טעבע
די מאדערנסטע
אויפ'ן יאהר 1931
לערן איך אויס יעדען איינציגען, נישט אכטענד אויף די פעהיגקייטען.
איינשרייבען קען מען זיך טעגליך אין מיין פריוואט-וואוינונג
64 ציגעל-גאס 64
מיט אכטונג טאנץ-לעהרער
ל. זאלצמאן

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
przeprowadził się na ul.
Piotrkowskiej 70
róg Traugutta).
Przyjmuje od 8³⁰ do 10³⁰ rano, od 1-ej do 2³⁰ pp. od 6 do 8³⁰ wiecz.
w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט-וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פרית און פון 4—8 אוונט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. N. KALTRECHT
ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנק.
נעמט אן פון 8 ביז 9 פריה פון 2 — 3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אוונט.
זונטאג פון 9 ביז 1 בטאג.
פיעטריקאווער 10
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med. N. ROZEN
סטאמאטאלאג
קראנקהייטען פון דיאגנאסעס, גימען, ציינער א.א.וו.
ציינער-רענטגענירונג, רענטגען-דיאגנאסטיק.
אנדזשעיא 7, טעל. 57-216.
עמפפאנגס-שעהן' פון 3–7 נאכמ.

Dr. med. M. JAKOBSON
כירורג
22 נאווא-טארגאווא 22
עמפפאנגס-שעה'ן פון 6 ביז 8 אין אוונט
צוריקגעקעהרט.

Dr. med. M. LERNER
ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען
זאכאדניא 64, טעל. 113-09
נעהמט אן פון 3 ביז 5 נאכמיטאג.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג-ארטאפעד
Gdańska 28, tel. 183-17
צוריקגעקעהרט.
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
איינענע פראצאווניע פון ארטאפעדישע, טרטשען, אוי: קלעדעקס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע, עמעטען א. ז. ב. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכמ'

DR. MED. L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12–1 און פון 7– 4 אוונד.

DR. MED. H. LUBICZ
ספ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנק.
אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 32-141
עמפפאנגס-שעה'ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאג און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. med. J. IMICH
צוריקגעקעהרט
ספעציאל-ארצט פאר
נאז, אוירען, האלז- און קעהל-קאפף - קראנקהייטען
MONIUSZKI 1, tel. 209-97.
נעמט אן פון 5—7 אוו., זונטאג און חגאות פון 1—2 נ"מ

Lekarz-dentysta Stanisław Gelberg
זאוואדזקא 14, טעל. 108-33
נעמט אן פון 10–2 נאכמ. און פון 4–7 אוונד

נייעד פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייעד פאלקסבלאט

פרייטאג 30 יב שבט תרצ"א

יאנואר
זון-אויפגאנג 7.24
זון-אונטערגאנג 4.14
ליכט-צינדען: 3.59

פון פראלאנגאציעס צו אויסגלייכס-אפמאכען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

אין יוני איז ערקלערט געוואָרען פאַר באַנק־ראָט די פירמע „שאול כימאָוויטש" מאַנופאַקטור געשעפט (פעטריקאָווער 41) מיט׳ן טערמין פון 11. מאַי 1930.

פון די קרעדיטאָרען האָט קיינער נישט אַרויס־געוויזן די פראַגע וועגן בייזוויליגקייט. דעם 3. יאַנואַר איז סאָרגעקומען אַ פע־זאַמלונג פון די קרעדיטאָרען און ס׳איז אָנגענומען געוואָרען דער פאָרשלאָג פון באַנקראָטיר־טען צו בעצאָהלען 15 פּראָצ. פון די חובות אין 3 האַלב יאָהריגע ראַטעס דאָס געריכט האָט דעם אָפּמאַך בעשטעטיגט.

• • •

פירמע בר. פיטאָווסקי (פעטריקאָווער 47) האָט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען אַ פראַלאַנגאַציע פון די צאָהלונגען, אין פעברואַר 1930 האָט דאָס געריכט די ווענדונג אָפּגעוואָרפען. דאָס אַפּעלאַציע געריכט אין וואַרשא האָט די פראַלאַנגאַציע ערטיילט אויף 3 חדשים.

אין יאַנואַר 1931 איז פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון די קרעדיטאָרען די פירמע האָט פאָרגעשלאָגען צו רעגולירען איהרע חובות אויף 40 פּראָצ. צאָהלבאַר צו 10 פּראָצ. אין 4 האַלב יאָהריגע ראַטעס. די שותפים גאַראַנטירען פאַר די חובות מיט זייער גאַנץ פערזענליך פערמעגען.

נעכטען האָט דאָס געריכט דעם אָפּמאַך בעשטעטיגט.

לאנג געזוכטער רויבער שפרינגט אראפ פון 2 שטאק

מ׳האט איהם אבער געכאפט און אפגעפירט אין טיורמע

(2) אין נאָוועמבער איז אַ באַנדיט בעפאַלען די וואוינונג פון אל. שימאַנסקי אויף זשגאָווסקאַ גאַס און טעראָריזירענדיג די היימישע צוגעריבט פע־שידענע זאַכען אויף טויזענד זל. לויט די סמנים האָט די פאָליציי פעסטגעשטעלט אַז דער אָנפאַלער איז געווען אַנדושעי מאַרקעוויטש וועלכער ווערט שוין זייט דריי יאָהר געזוכט פאַר פערשידענע גנבות און רויב־אַנפאַלען. מ׳האָט איהם אָבער נישט געקענט כאַפּען, נעכטען האָט זיך די פאָליציי דער־וואוסט אַז ער געפינט זיך ביי זיין שווער אויף וואָיטאָווסקאַ 20, פאָליציי האָט אַרומגעגיגעלט סדאָס הויז. אָבער ווען מאַרקעוויטש האָט בעמערקט אַז מ׳זוכט איהם, איז ער אַרויסגעשפּרונגען דורכ׳ן פענסטער פון 2־טען שטאָק, ער איז אַרויסגעשפּרונ־גען אויפ׳ן שניי, געבליבען גאַנץ, און זיך געלאָזט לויפען, אָבער ווען ער האָט געוואָלט זיך אַריבער־כאַפּען איבער אַ פּלויט, האָט מען איהם פערהאַלטען און נישט דע־לאזט זיך בענוצען מיט׳ן רעוואָלווער, וועלכען ער האָט אַרויסגעכאַפּט.

מאַרקעוויטש איז אָפּגעפיהרט געוואָרען אין טוירמע אויף קאַפּעריק־גאַס.

12 יאהר טיורמע פאר פערסמ׳ן די געליבטע

(2) אין יוני האָט די פאָליציי בעקומען אַ ידיעה אַז אויף ריבנאַ 5 איז פּלוצלונג געשטאָרבען יול־יאַנאַ בלעך, וועלכע האָט געוואוינט צוזאַמען מיט איהר 7־יאָהריג קינד מיט וולאָדיסלאַוו באַזשעאַבלאָ. ווי זפאָליציי איז געקומען אויפ׳ן אָרט האָט זי באַ־זשעאַבלען נישט געזאָראָפען. נאָכ׳ן פּלמט׳ען דעם קעלפער פון דער פערשטאָרבענער, איז פעסטגע־שטעלט געוואָרען אַז בלעך איז פערסמט געוואָרען מיט ציאָן־קאַלי.

באַזשעאַבלען האָט מען געכאַפּט אין אַ צייט אַ־רום און דאַן איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אַז ער כע־שפּרייט אויף פאַלשע מטבעות. די ווייטערדיגע אויספאָרשונג האָט כעסטגעשטעלט אַז בלעך האָט זיך נישט כע־סמט נאָר זי איז פערסמט געוואָרען דורך באַזשעאַבלאָ.

דאָס 7־יאָהריגע קינד האָט דערצעהלט אַז באַזשעאַבלאָ האָט געצוואונגען זיין מוטער אויס־טרונקען עפּעס פון אַ גלאָז. דער אַנאַליז פון די רעשטלעך אין גלאָז האָט פעסטגעשטעלט, אַז דאָרט איז געווען ציאָן־קאַלי.

מיט אַ חודש צוריק איז באַזשעאַבלאָ פאַר כע־שפּרייטען פאַלשע מטבעות פערמשפט געוואָרען אויף דריי יאָהר טוירמע. נעכטען איז ער געמשפט געוואָרען פאַר פערסמען זיין געליבטער בלעך, באַ־זשעאַבלאָ האָט זיך נישט מודה געווען.

דאָס געריכט האָט איהם פערמשפט אויף 12 יאָהר שווערע תפיסה און צו פערלירען די רעכט.

„ווער וועט אויסלייזען, ווער"?

אויף וואָלבאָרסקאַ 31 האָט געוואוינט די אַלמנה חנה ווייגמאַן, איהר מאַן איז געשטאָרבען צוריק מיט 5 יאָהר און דאָס איינציגע קינד פון אַ יאָהר 8 געזינט זיך אין אַ היגען יתומים הויז. לעצטענס איז חנה קראַנק געוואָרען און האָט באַטרליך נישט געהאַט צו צאָהלען קיין דירה געלד, האָט דער ווירט אויף איהר אַרויסבעקומען אַנעקסמיסיע, אָ־בער עקסמיטירען זי איז שוין נישט אויסגעקומען — זי איז קראַנק געוואָרען און מ׳האָט זי אָפּגע־פיהרט אין ראַדאַגאַשטשע שפּיטאָל פון וואַנען זי איז שוין אַהיים נישט געקומען.

געשטאָרבען איז די פרוי זונטאָג, די שכנים האָבען זיך דערוואוסט וועגען דעם ערשט מאָנטאָג. איז מען אַוועקגעלאָפען אין קהלה אַז מ׳זאָל זיך פערנעהמען מיט דער עלענדער פרוי און ברענגען זי צו קבורה. אָבער דאָ האָט זיך אַרויסגעשטעלט אַז אין שפּיטאָל איז די פרוי געקומען געוואָרען אויפ׳ן נאָמען פון איהר מאַן ווייגמאַן, נאָר אַזוי ווי זי האָט מיט איהם קיין חתונה אָנגענומען נישט געמאַכט האָט זי אין איהרע פּאַפּירען פיגורירט אַלס חנה ראָזענשטיין פון וואָלבראָם 44 יאָהר אַלט.

איז מען אַוועק אין „חסד של אמת" אָבער דאָרט האָט מען פערלאַנגט פּאַפּירען פון דער קהלה און די ווייבער פון הויז־באַויף וואָלבאָרסקאַ 31 זענען געוואָרען מיד און מאַט געהענדיג פון דאָ אַהין און צוריק. קיין תכריכים האָט אויך די קהלה נישט געוואָלט אַרויסגעבען אומזיסט, אָבער די פרויען האָבען דאָרט געזאָגט אַזאַ שבת אין דער וואָכען, אַז מ׳איז געווען רייך פון זיי פטור צו ווערען. דאָס געזען אַהער און אַהין האָט געדויערט ביז... נעכטען דאָנערשטאָג נאָכמיטאָג, ווען ס׳איז ענדליך פאָרגעקומען די לויה און אין אוועגט ווען ס׳איז שוין געווען שטאַרק פינסטער איז אַ דעלעגאַ־ציע פון די יהדענעס, די לאָקאַטאָרקעס פון וואָל־באָרסקאַ 31, געקומען אין רעהזקייט זיך בעטלאָ־גען אויף דעם יושר פון דער קהלה, די פעראיינען א. אז. וו.

פון זונטאָג ביז דאָנערשטאָג איז אַ קערפּער פון אַ טויטער פרוי געלעגען און נישט געבראַכט געוואָרען צו קבר ישראל... און ס׳איז נישט גע־ווען קיין אָפיציעלע אינסטאַנץ, וואָס זאָל זיך מיט דעם ענין פערנעהמען!

דאָס פּאַסירט אין לאָדז, אין דער צווייטער גרעסטער קהלה פון פּוילען!

נאטשאלניקעס פון שטייער-אמטען

וועלען אפהאלטען א צוזאמענפאהר

(ד) דעם 14, 15, און 16־טען פעברואַר וועט פאָרקומען אַ צוזאַמענפאָהר פון די נאַטשעלניקעס אין די שטייער־אַמטען פון דער לאָדזער פיבאַנץ־קאַמער. אויפ׳ן צוזאַמענפאָהר וועלען אַרומגערעדט ווערען די שטייער־סיטואַציע און די מעטאָדען וואָס דאַרפען אָנגעווענדעט ווערען ביים אויסמעסטען און איינקאַסירען די שטייערען.

דער צוזאַמענפאָהר וועט זיך פערנעהמען מיט׳ן רעאָרגאַניזירען די בעשלוסען פונ׳ם צוזאַמענפאָהר וועל כען ס׳האָט אָנגענומען דער צוזאַמענפאָהר פון די פרעוועסען און די פיבאַנץ־קאַמערען פון גאַנץ פּוי־שינקע, וואָס איז נישט געווען פערזיכערט בעת דער ביסטעריום.

די איינצעלנע שטייער־אַמטען גרייטען צו בע־ריכטע וועגען דער עקאָנאָמישער סיטואַציע פון די שטייער־אַמטען. לויט זייער מאַטעריאַלען איז דער אומזאַץ לעצטענס געפאַלען אויף עטליכע צעהנד־ליג פּראָצענט.

אויב די דאָזיגע מאַטעריאַלען וועלען בעשטע־טיגט ווערען דורכ׳ן גאַנצען צוזאַמענפאָהר וועלען די אויסמעסטונגען פון די שטייער־אַמטען זיכער ענטשפּרעכען דער איצטיגער סיטואַציע.

אפגעברענט די אפרעטור

פון גראסבארט און הימאן איז האנסטאנטין

(2) נעכטען פאַרטאָג אַרום 3 אַ זייגער איז אין דער פאַבריק פון היימאַן און גראָסבאַרט אין קאָנסטאַנטין אויסגעברוקען אַ שרפה.

דאָס פייער האָט זיך פערשפּרייט מיט אַ בליץ־שנעלקייט און ווען די פייער־לעשער זענען אָנגעקומען איז שוין די גאַנצע געביידע געשטאַנען אין פלאַמען. די אַקציע פון די פייער־לעשער איז דער־בעי אָנגעווענדעט אויף צו פערהיטען די אַרומיגע געביידעס. די גאַנצע פאַבריק מיט 800 שטיק סחורה איז פערברענט געוואָרען. דער היזק בעטרעפט אַר־בער צוויי הונדערט טויזענד זלאָטעס.

די פאָליציאישע אויספאָרשונג האָט פעסטגע־שטעלט אַז דער שלאָסער סטאַניסלאַוו וואָזשניאַק האָט געאַרבייט ביי דער מאַשין מיט אַ נאַסט־מאַ שניקע, וואָס איז נישט געווען פערזיכערט. בעת דער שלאָסער האָט פערריכט די מאַשין האָט זיך פון דער מאַשינקע אָנגעצונדען די סחורה און ס׳איז ענטשטאַנען די שרפה. ביים לעשע זדי שרפה איז אַ חוץ די קאָנסטאַנטינער פייערלעשער אויך בע־שעטיגט געווען די ב־טע אָפּטיילונג פון די לאָדזער פייערלעשער.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען פאָלגענדע אַפּ־טייקען: קאַספּערקעוויטש, זגערזשער 54; שיטקע־וויטש, קאָבע־ניק 26; זונדעלעוויטש, פּיעטריקאָ־ווע 25; סאָקאָלעוויטש און שאַט, פּושעיאַד 19; ליפּיעץ, פּיעטריקאָווער 193; ריכטער און לאָבאָדאַ 11 ליסטאָפּאַד 86.

קרובים פון ליבוש שמוציג

דארפען זיך ווענדען אין חסד של אמת

מיט פיר טעג צוריק האָט די פאַנאַטאָוויע אָפּ־געזיהרט אין שטעטישען זאַמעלפּונקט אַ יוד פון זיבעציג יאָהר. מ׳האָט ביי איהם געפונען פאָטירען אויפ׳ן נאָמען פון ליבוש שמוציג פון בזשעזשין.

נעכטען איז ער געשטאָרבען.

חסד של אמת בעט אַז די פאַמיליע־אָנגעהעריגע פונ׳ם פערשטאָר־בענעם זאָלען זיך ווענדען אין קאָנצעלאַריע, כדי צו קענען עלדיגען די נויטיגע פאָרמאַליטעטען.

מענשען וואס ליידען פון שווערען שווהלאָנג

אין דערבע פון סאַפּערא ב-ש נם הויפּ-קראַנקהייטען חערע געקומען חיזקט אַנזיכערסטען יעדען פרומאָרגען א פיר־מעל גלאָז נאַטירליך ב מער-האַסער

FRANCISZKA JÓZEFA

צו בעקומען אין אַלע ש מיקען און סקלאַר אַפּטעקען

1-טער קלאַנג-קינאָ - טעאַטער אין לאָדז

„SPLENDID"

די לעצטע טעג! די לעצטע מעריצין אויפ׳ן גופען הומאָר!

25 פּראָצ. הימאָר
25 פּראָצ. וואהזין
25 פּראָצ. מוזיק און טענץ
25 פּראָצ. ליבע

צוזאַמען 100 פּראָצ. פערגעניגען =

אין דער אָפּערעטע LILJANA HARVEY, HENRY GARAT

דער וועג צום גן-עדן

אָנהויב פון די טעגנסען 4, 6, 8 און 10 אָוו. שבת אין זונטאָג-אָנהויב 12 בייטאָג

ביז 4 נאכמ. 1, 1.50 זל. נאָך 4 אַ זייגער 1, 2, 3 זל.

דעקלאראציעס וועגען הכנסה שטייער

(2) נעכטען האָט די לאָדזער פינאַנץ־קאָמער פערעפע׳טליכט אַ בעקאַנטמאַכונג וועגען הכנסה־שטייער. פיזישע פערזאָנען דאַרפען די דעקלאַראַ־ציעס וועגען זייער הכנסה אָפּגעבען ביזן 1־טען מערץ, יורידישע פערזאָנען ביזן 1 מאַי.

סעזאָן-אַרבייטער וועלן געניסען פון דרינגענדע שטיצע

(2) חי מיר האָבען שוין מיטגעטיילט האָט דער מאַגיסטראַט בשעזו אַרויסגעשיקט אַ מעמאָריאַל צום אַרבייטס־מיניסטעריום וועגען שטיצע פאַר די סעזאָן־אַרבייטער. אין דער דאָזיגער פראַגע האָט אויך אינטערווענירט וויצע־פּרעזידענט ראָזענבלוט.

איצט האָט דער מאַגיסטראַט דערהאַלטען אַ בריף פון אַרבייטס־מיניסטעריום אין וועלכען עס ווערט מיטגעטיילט, אַז דער „טויטער סעזאָן" וועט נישט אָפּגעשאַפט ווערען, אָבער די סעזאָן־אַרבייטער וועלען געניסען פון די דרינגענדע אינטערעסי־צונגען. אין יאַנואַר וועלען פון די אינטערעסטיצונגען געניסען זעקס טויזענד אַרבייטער, אַזוי אַרום וועל־לען פון 44 טויזענד אַרבייטער אין יאַנואַר בעקומען שטיצע צוזאַמען — 22 טויזענד אַרבייטער.

דירעקטע דעפעשען קיין פּאַלעסטינאַ

(ב) פון מאָרגען אָן ווערט איינגעזיהרט „ראַ־דיאָס"־דעפעשען אויסטויש מיט פּאַלעסטינאַ אויפ׳ן עניפּטען איבער וואַרשאַ. דער קלענסטער אָפּצאָהל איז פאַר 25 וועטער 52 שווייץ. סאַנטים, וויא „ראַ־דיאָ־וואַרשאַ און 57 שווייץ. סאַנטים — דורך אַנד. וועגען.

דער פּרייז פון דעפעשען קיין עגיפּטען וועט זיין פון 49.5 ביז 69,5 סאַנטים.

נישט געלינגענע אפערע

(א) צו גיטעל ליגדער (וואולטשאַנסקאַ 15), איז אַריינגעקומען אַ יונגערמאַן און זיך פאָרגע־שטעלט אַז ער איז אַ קאַלע׳ע פון איהר זוהן סאַלאָ־מאָן וועלכען ס׳האָט אויף דער דייטש־בעלגישער גרענעץ פאַסירט אַנ׳אומגליק. ער האָט דע׳ערצעהלט, אַז סאַלאָמאָן איז ביים אַריבע׳געהן די גרע׳ניץ אַ־רונטע׳געפאַלען אונטער׳ן צוג און מ׳האָט איהם אָפּ־געשניטען ביידע פיס. ער דער פריינד האָט זיך מיט איהם בעשעפטיגט און האָט אויסגענעבען אויף צו היילען איהם פינף הונדערט זל.

די מוטער האָט זיך געווענדעט אין פּוילישען קאָנסולאַט און האָט זיך דערוואוסט אַז סאַלאָמאָן איז געווענד און געפינט זיך אין בעלגיען. אויף אַרבייט.

מיט דעם אפעריסט וועלכער האָט נאָך נישט בעוויזען איינצוקאַסירען זיין „חוב" האָט זיך פער־אינטע׳עסירט די פאָליציי.

היינט און פאָלגענדע טעג!

אונגעוועהנליכע סוקצעס פון די בע־דייטענדסטע פילם-שטערנס אין גרויסען קלאַנג מייסטערווערק א. נ:

פאראדע פון פאראמאנט

גלענצענדע רעזשי, אונגעוועהנליך שעהנע אויסשטאַטונג, עפּעקטאַולע רעווי-פּראָגראַמען.

אמת׳ע פערל פון דער פילם-פּראַד.

אויף פּוילישע

וועלען פיהרען די יאָנ-ראַנסיערקע

Mary Zimińske i Marjusz Maszyński

אין די הויפּט-ראָלען: דער גאַנצער קינסטלער-אוסאַמבל פון פּאַראַמאָונט „Paramount" עס בעטייליגען זיך: Maurice Chevalier, Denis King, G. Bancroft, Gary Cooper, E. Brent, Clara Bow, N. Carrol, Mary Brian, Lilian Roth פון „ליבעס-פאַראַדע"

אָנהויב אין געוועהנליכע פּרייז 4.30 אָכמיטאָג שבת, זונטאָג און יום-טוב 1 ש זמגער מיטאָג

פאַפּולערע פּרייזען.

געכאפט א דעפראודאנט

2 יאר נאכדעם, ווי ער איז שוין נישט מאגיסטראט-סעקוועסטראטאר

(א) יעזשי וויקטאר טעלקע אַ זוהן פון אַ די־רעקטאר אין דער „ווידזעוער מאַנופאַקטור" איז געווען בעשעפטיגט אי זמאַגיסטראַט אַלס סעקווע־סטראַטאר. ער האָט זיך אָבער געפונען אַ בעסער בעצאָהלטען פּאָסטען און האָט דעם אַמט פערלאָזט זיינע אָפּרעכנונגען האָט מען נאָכקאָנטראָלירט און געפונען אין אָרדנונג.

ערשט איצט נאָך צוויי יאָהר האָט מען פעסט־געשטעלט אַז אין די ביכער זענען נישט אַריינגע־שראָגען פיל פּאָזיציעס פון געלדער וואָס זענען איינגעזאַמלט פון די שטייער־צאָהלער. ווי ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט זענען די אונטערשריפטען אויף די קוויטונגען געווען געפעלשט.

בעת דער אויספאָרשונג האָט זיך טעלקע מודה געווען אַז ער האָט געפעלשט פּאָזיציעס אויף 980 זל. און האָט דאָס געלד איינגעצאָהלט.

אָבער דער אויספאָרשונגס־אַמט האָט איהם אַר־רעסטירט און געגען איהם ווערט פערפיהרט אַ פּראָצעס.

ס'איז נישט געווען קיין רויב-אנפאל

נאר שכורים האבען זיך געלאזט וואוילגעהן

(—) ווי מיר האָבען בעכטען מיטגעטיילט איז אויף דוואַרסקא גאַס געסטען אויסגעזיהרט געוואָרען אַנ'אַנפאַל אויפ'ן אינקאַסענט משה שוואַרצמאַן. ווי די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט איז קיין רויב־אַנפאַל בכלל נישט פאָרגעקומען. שוואַרצמאַן איז געגאַנגען דורך דוואַרסקא און האָט געשראָגען אַ וואַליזע אין וועלכער ס'זענען געווען עטליכע זעקלעך, צווישען זיי אַ פעקעל געלד, וועלכען ער האָט געזאָלט אָפּשיקען דורך פּאָסט. אויף דער צווייטער זייט גאַס זענען געגאַנגען עטליכע שכורים, איינער פון זיי האָט אין שוואַרצמאַנען געוואָרפען אַ שטיין און האָט איהם פע־וואונדעט לייכט אין קאָפּ. שוואַרצמאַן האָט אָנגעהויבען שרייען, די שכורים האָבען זיך איבערגעשראָקען און אַנטלאָפען.

שוואַרצמאַן איז דאַן ווייטער געגאַנגען אויף פּאָסט (אויף דער דוואַרסקא) האָט אָפּגעשיקט דאָס געלד און איז ערשט דאַן אַוועק אין 3. פּאָליציי־קאָמיסאַריאַט און געמאָלדען וועגען אַנפאַל.

צום 100-טען געבורטס-יובילי פון י. ל. גאָרדאָן

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פייערונג פון 100 יאָהריגע יובילעאום פון גרויסען העברעאישען שריפטשטעלער יהודה לייב גאָרדאָן (יל"ג) אַר־דענט איין דער פאָלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציו־ניסטישער אָרגאַניזאַציע אין אייגענעם לאָקאַל (צע־געלניאַנאַ 4) מאָרגען שבת האַלב 7 אוו. אַ פאָר־לעזונג געווידמעט דעם שאַפען און ווירקען פון פער שטאָרבענעם שריפטשטעלער.

רעפערירען וועט ד"ר ירמיהו פרענקעל. דער איינגאַנג צו דער פאָרלעזונג איז פריי.

2-טע לאָנדעס-קאָנפערענץ פון „פועלי אגודת ישראל"

דעם שבת־צונאַכטס 8 אָוועגד אָרדענט איין די היגע „פועלי אגודת ישראל" אין אייגענעם לאָקאַל וויסאָדניא 66, אַ פאָרוואַהל־פערזאַמלונג אויף וועל־כער עס וועלען אַרומגערעדט ווערען די הויפּט־אויפ־גאַבען וואָס די לאָנדעס־קאָנפערענץ דאַרף בע־טראַכטען.

פערזאַמלונג פון פרוכטען-הענדלער

די סעק איז פאָרגעקומען אַ געמיינזאַמע קאָנפע רענץ פון אַלע פרוכטען־הענדלער אויף וועלכע עס איז אָנגענומען געוואָרען אַ בעשלוס מעהר צעפעל מיט קויבערס נישט קויפען. די גאַנצע צייט האָבען די הענדלער געמוזט קויפען עפעל אין קויבערס, דער קויבער מיט עפעל וועגט 50—60 קילאָ, דער קויבער אַליין וועגט 12—16 קילאָ און די הענד־לער האָבען געמוזט בעצאָהלען פאַר די קויבערס אַזוי גוט ווי פאַר די עפעל, דאָס הייסט פאַר 60 קילאָ עפעל, נישט אַראָפּרעכענענדיג דעם קויבער, מעהרסטען סייל האָבען געליטען די קליינע סוחרים, גאַסען־הענדלער, בודקעס, סטראַנאַנעס, אָרגאַניזירט אין סעקציעס ביים קליינהענדלער־פעראיין, פּאָ־מאָרסקאַ 15.

היינט — פערזאַמלונג

פון דער יודישער סעקציע ביים זשור־נאַליסטען-סינדיקאַט

זונטאָג — פון אַלגעמיינעם סינדיקאַט

היינט האַלב 3 אַ זייגער נאָכמיטאָג צום ער־שטען טערמין און האַלב 4 צום צווייטען טערמין ביי יעדער צאָהל אָנוועזענדע מיטגלידער וועט פאָר־קומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאַליסטען־סינדיקאַט. אויף דער טאָג־אָרדנונג בע"יכט, סטאַטוט, וואַהלען פון אַ פער וואַלטונג, פערשידענעס.

זונטאָג 3 אַ זייגער בייטאָג וועט אין גאָלדענעם זאַל פון „גראַנד־האָטעל" פאָרקומען אַנ'אויסער־געוועהנליכע פערזאַמלונג פון אַלגעמיינעם זשורנאַ־ליסטען־סינדיקאַט. טאָג־אָרדנונג: 1) בעריכט פון צוזאַמענפאָהר פון סינדיקאַטען־פעראַנד, 2) סטאַ־טוס, 3) פרעסע־רעדוטע.

זאַל פון פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20

מאָנטאָג, דעם 2 פעברואַר, 9 אָוועגד

4-טער און לעצטער קאָנצערט

— פון —

חיה'לע גראַבער

געווען שושיפּ־לערין פון „הבימה"

אין אַבעניטען פּראָגראַם

צוויי איינע־טערס פון י. ל. פּרץ

„מוסר" און „נאַך קבורה"

נייע קינדער־לידער, נייע פאָלקס־בילדער, נייע חסידישע נגונים — בילעטען פון 1.50 ביז 7.50 זל. אין פילהארמ.

25-יעהריגער יובילי

פון רעד. לאַזאַר קאַהאַן

מאָרגען ווערט געפייערט ביי אונז אין שטאָט דער 25־יעהריגער יובילי פון רעד. לאַזאַר קאַהאַן.

מיט צוויי וואָכען צוריק, איז אויך, ווי בעוואוסט אין וואַרשאָ אויף אַ געהעריגען אופן, געפייערט גע־וואָרען דער יובילי פון דעם פערדינסטפולען זשור־נאַליסט.

אין לאָקאַל אויף זשעלאַנא 10 קומט מאָרגען פאַר אַנ'אַקאַדעמיע געווידמעט רעד. קאַהאַנס רייכע זשורנאַליסטישע טעטיגקייט.

ד' פייערונג איז אויך דפערבונדען מיט אַ באַנקעט.

גראַנדיעזע תורה מאַניפעסטאַציע

אין דער „פילהארמאָניע"

דעם קומענדיגען מאָנטאָג, חמשה־עשר בשבט אין טאָג פון סיום־הש"ס העולמי פון דף־היומי, אַר־דענט איין די היגע „אַגודת ישראל" אַ סיום־הש"ס פייערונג אין פילהאַרמאָניע־זאַל נאַרוטאָוויטש 20.

א ראוט

לטובת די באראכאוו-שולען

דער ראַוט וועלכע די „פרייענד פון די באַראָ־כאָוו־שולען" אָרדענען איין מאָרגען שבת אין „ענג־לישע זאַל (געוו. אַרט אל. 1 מאי 2) לטובת דער־שורעק־קינדער־היים. וועט זיכער זיין איינער פון די שעהנסטע ראוטען אין דעם סעזאָן. דער זאַל איז ספּעציעל דעקאָרירט און ס'איז צוגעגרייט געוואָרען אַ בעזונדערס רייך פּראָגראַם. דער רעווי־טייל א.ב. „וואָס טויג מיר צו זאָרגע ן"וועט אויסגעפיהרט ווערען דורך בעקאַנטע אַרטיסטען פון די היגע רעווי־טעאַטערען מיט ש. דזשיגאַן פון „אַרט", בראַש. אַ חוץ דעם זעהס פאַר דאָס פּראָגראַם אַ סך פרייליכע אַטראַקציעס. ווי די יאַרמאַרק־בודע מיט דער פרייליכער קאָרטען־לייגערין, אַ קאָנצערט פון קאַטאַרינקעס א. אַ. צו די טענץ וועלען צושפּילצי צוויי אָרקעסטערס.

ס'איז דעריבער צו פערהאָפען אַז דאָס פרייליי־כע פּראָגראַם ווי אויך דער סימפּאַטישע צוועק לטו־בת וועלכען ס'איז בעשטימט די הכנסה פון ראַוט וועט מאָרגען צונויפזאַמלען אין ענגלישען זאַל אַלע פריינד פון די יודישע וועלטליכע שולען.

ציו דער עפענטליכקייט

א אפענער בריף צום בעקער-מייסטער משה פאזנאנסקי

אויף די שפּאַלטען פון דער לאָדזער יודישער פרעסע פיהרט זיך אַ פּאָלעמיק דורך דער פערוואַלטונג פון יודישען בעקער־צעך אין לאָדז מיט דעם בע־וואוסטע והערן משה פּאָזנאַנסקי ווי עס ווערט אויפ־געדעקט זיינע שעדליכע מעשים אויף דעם געביט פון מסירות וועלכעס ער איז אַ קינסטלער אין דעם פאַך.

עס איז נישט קיין וואונדער, וואָס ער וויל זיך רעהאַביליטירען, עס איז אויך נישט קיין וואונדער וואָס ער שאַפט זיך זיינע יוצר משרתים, וועלכע בעהמען איהם אונטער זייער שוץ, ווי מאיר גאָלד־בערג א. אַז. וו. „ווייל דאָס עפּעלע פאַלט נישט ווייט פון בוים", אָבער אַז די וועלט זאָגט שיכור, מוז מען זיך ליגען שלאָפען...

מיר ווילען אָנווייזען אויף נאָך אַ פאַקט, וועל־כען מיר גיבען דאָ ווייטער איבער, מיר ווילען ווי־סען וואָס וועט משה פּאָזנאַנסקי וואָס האָט נאָך די זכיה געהאַט צו זיין אַ מאָל סטאַרשי פון בעקער־צעך ענטכע־ען מילא, יאָ געמסרט קליינהענדלער און בעקער, נישט געמסרט, דאָס איז אַ פרעגע פאַר דער עפע:טליכקייט, זי וועט שוין וויסען אַז אזא מע:ש זאָל שוין מעהר נישט האָבען קיין צוטריט בקהל ד".

הער פּאָזנאַנסקי! מיר בעזיצען דאָך אַנ'אַפּ־שריפט פון אַ דאָקומענט, וואָס איז אַנ'אָפענע מסירה מיט אייער אייגענער האַנד־אונטערשריפט צו דער איזבאַ־סקאַרבאָוואַ אָרויסגעשיקט אויף אַ בלאַנקעט פון בעקער־צעך דמיט איהרס א חותם דאַטירט פון 30־[[[־21 געבוכט אין טאָג־בוך פון צעך אונטער דער נימער L 291/30 וואו עס איז געזאָגט צוו־שען אַנדערעס, אַז עס דרעהען זיך אַרום מאַכערס אין שטאָט, וועלכע גראַסירען אין די קאָמונאַלע אינ־סטיטוציעס און ברענגען שאָדען די מלוכה־קאַסעס מיט זייער נישט־לאָיאַלער האַנדלונג. און איהר ווייזט אין דער זעלבער מסירה אַן אויף אַ אָקולניק וועלכער איז שוין לאַנג געלעגען אין אַרכיוו, אַז אַ־זעלכע זאַכען איז נישט דערלאָזבאַר, און איהר בעט אַז די איזבאַ סקאַרבאָוואַ זאָל אָננעהמען די שטרענג־סטע מיטלען צו שטעהען ד ימאַכערס צו האָבען אַ צוטריט צו אַלע מלוכה־אינסטיטוציעס.

סטאַרשי־צעך סעקרעטאַר

(—) משה פּאָזנאַנסקי. (—) שטשופּאַק.

דאָס איז דאָכט זיך אַ דאָקומענט, וועלכען איהר קענט נישט אָפּלייקענען.

וואָס האָט איהר געמיינט ה' פּאָזנאַנסקי „אַז אַלע מאַכערס וועלען אָפּגעשאַפט ווערען און איהר וועט בלייבען דער איינציגער מאַכער אויף לעז־ז?!

איהר אַליין פע־נעהמט זיך דאָך מיט מאַכערי!

אַזוי ווי מיר האָבען געלעזען אין די אַנאָנסען פון בעקער־צעך אַז איהר זאָלט צוריקגעבען די 100־טער זלאָטעס און מיר קענען אייך אויף פאַר אַ מאַכער, איינער פון אונזער משפחה, און ווי קומט צו אייך צו שרייבען אַזעלכע מסירות ווע זאיהר אַ־ליין פע־דינט ביי מאַכעריי אין מאַגיסטראַט ווי אויף אין די אורזשענדעס, דאָס פע־ענטפערס שוין די פרעזענזיע וואָס מאיר גאָלדבערג האָט צו די פער־וואַלטונג פון בעקער־צעך, אַז עס איז א שגעון אַז משה פּאָזנאַנסקי זאָל זיך מסר:ען דעמאָלס, ווען ער אַליין לעבט דער־פון.

אַ פאַקט איז עס דאָך. ער זאָגט: „מיר אין אויג, אַ צווייטען צוויי אויגען".

הער פּאָזנאַנסקי! אַז מען זאָגט שיכור לעגט אייך אַנידער, דעריבער בעטען מיר א עפענטליכען ע:טפער פון אייך אין דער פראַגע, ווי אויך פון צווייטען אונטערשרייבער פון דעם זעל־בען דאָקומענט הער שטשופּאַק, פון זגערזש דער געוועזענער סעקרעטאַר אין בעקער־צעך. פער־לאַנגען מיר אַנ'ענטפע־ווען וואָס האָט אייך געצוואונגען אונטע־צושרייבען די אויבע:דערמ:ענטע מסירה?

גלייכצייטיג פאָדע־ען מיר אויף די געוועזענע פע־וואַלטונגס־מיטגלידער פון בעקער־צעך צו געבען אַ עפענטליכע ערקלערונג, אויב דאָס איז געווען מיט זייע־ר הסכמה, אָדער הער פּאָזנאַנסקי האָט דאָס גע־מאַכט אויף אייגע:ער אחריות, ווייל אין זיינע אַנאַנ־סען שרייבט ער, אַז אין אַזעלכע פאַלען האָט ער געשריבען מיט אייע־ר הסכמה.

עס פאָלגען אונטע־רשריפטען

„איז פאליש אויף דער קייט"

היינט פרייטאָג, מאָרגען שבת 9 אָוועגד ווערט געשפּילט צום 16 און 17 מאָל י. ל. פּרץ'ס אויס־געגומענע פיעסע, אין פאָליש אויף דער קייט.

פייערליכע אש-אקאדעמיע איז „הזמיר"

מאָרגען שבת, 10.30 פריה, אָרדענט איין די „יודישע טעאַטער־סטודיע" אין „הזמיר" אַ פייערלי־כע אַש־אַקאַדעמיע געווידמעט דעם 50־יעהריגען יו־בילעאום פון דיכטער שלום אש. מיט אַ רעזעראַט וועט אַרויסטרעטען רעד. לאַזאַר פּוקס, אויסערדעם וועט געגעבען ווערען אַ ריי־ך ליסעראַריש־מוזיקאַ־ליש־פּראָגראַם.

די אַקאַדעמיע האָט אַרויסגערופען אַ פער שטע:דליכען אינטע:רעס. די פּרייזען זענען פאָפּולע־רע פון 50 גר. אָן.

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 30 יאַנואַר

11,58 צייט־סיגנאַל, 12.05 גראַמאָפאָן־פּלי־טען, 13.15 מאָ: פּראָגראַם, קונא און טעאַטער־רעפע־טואַר, 15,50 לעקציע פראַנצ'יזיש, 16,15 קאָמוניקאַט פון פוילישער פערבאַנד פון קירך־סאַליער, 16,25 גראַמאָפאָן־פּליטען, 17,15 ניו־יאָרקער וואָלקען־קראַצער און וואַשינגטאָנער גערט־נער, 17,45 פאָולזיגער קאָנצערט, 18.45 פער־ש דענעס, 19,10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער, פראָגראַם אויף מאָרגען, 19,25 גראַמאָפאָן־פּליטען, 19,40 ראַדיאָ־זשורנאַל, 20.00 מוזיקאַלישער שמיעס, 20.15 סימפאָניש־ער קאָנ־צערט פון וואַרשאָווער פילהאַרמאָניע, קאָמוניקאַ־טען, רעטראָספּעקטיוו פון אויסלענדישע סטאַציעס.

שבת, ד. 31 יאַנואַר

11,58 צייט־סיגנאַל. 1205 גראַמאָפאָן־פּליטן 13.15 טאָ: פּראָגראַם קונא און טעאַטער רעפּער־טואַר 15,50 פאָסט קעסטעל. 15,50 פאָסט קעסטעל 16,10 ידיעות פון קאָמערציעס־פערבאַנד אין וואַרשאָ. 16,20 אַרטיסטיש ווינקעל. 16,35 גראַ־מאָפאָן פּליטען. 16,44 ווינקעלע פאַר יונגע מוזי־קאַל־שע טאַלאַנטען. 17,15 ווי זיהט מען ווען מ'האָט 50 טויזענד אויגען. 17,15 אויריציע פאַר קינדער פון קראַקע, 18 15 קינדער־קאָנצערט פון וואַרשאָ. 18,45 פערשידענעס. 1910 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען. 19,25 גראַמאָפאָן־פּליטען. 19 40 ראַדיאָ־זשורנאַל. 20,00 פעליעטאָן. 20,15 פאָולעווונג וועגען נאָווומבער - אויסשטאַנד. 20,30 לייכטע מוזיק פון וואַרשאָ. 22,00 פעליעטאָן, 12,15 שאָ־פענס ווערק. 22,35 קאָמוניקאַטען, טאַנץ־מוזיק.

מעלדונגען

פון „החלוץ־המרכזי" (צענעלניאַנאַ 4)

שבת דעם 31 יאַנואַר ד.י. 7.30 אָוועגד קומט פאָר אַ שיחת חברים א.ד.ס. „די פאָרגעשיכטע פון ציוניזם". רעפ. ח' חיים מרגליות. אַלע חברים־לה ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען פינקטליך.

971 דער נעד.

אַכטונג, שע־ער אַרבייטער!

זונטאָג דעם 1 פעברואַר ד.י. פינקטליך 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין פעראיינס־לאָקאַל פאָמאָרסקאַ 3, אַ שע־ער־פע־זאַמלונג צו בעהאַנד־לען זעהר וויכטיגע פראַגען. אַלע מיטגלידער ווע־רען דעריבער אויפגעפאָדערט פינקטליך צו קומען.

היינט — ספּאָרט-פעסט

פון „מאָרגענשטערן"

היינט אָוועגד קומט פאָר אין פילהאַרמאָניע־זאַל דער טורן־און ספּאָרט־פעסט פון „מאָרגע:שטערן". דער דאָזיגער פעסט איז אַ רעזולטאַט פון חדשים־צוגרייטונג־אַרבייט און אונע־מידליכע מע:זיגקייט פון ד יאינסטרוקטאָרען צוזאַמען מיט די ספּאָרט־גרופּען.

„מאָרגענשטערן" איז די יונגסטע ספּאָרט־אינ־סטיטוציע ביי אונז אין שטאָט. אָבער איהר אַרבייט אויפ'ן געביט פון פיזישער ע־ציהונג איז אַלעמען גוט בעקאַנט, די אַרבייט געהט הויפּטזע:ליך אויפ'ן וועג פון מאַסען־ספּאָרט, פון אַריינציהען די ברייט־סטע שיכטען פון דער אַרבייטער־יוגענד און אויס־בילדען זיי אַלס געזונדע, מענשען, וועלכע זאָלען זיין פיזיש בכוח אַריבערצוטראָגען די שווע־רע לאַסט פון לעבען.

דער היינטיגער אָוועגד וועט זיין די דעמאָנ־סטראַציע פון דער דאָזיגער פיזישער אויסביל־דונג. הונדע־טער יונגע בחורים און מיידלעך וועלען בעוויזען אויף דער סצענע זייערע אויפטוען אויפ'ן געביט פון פיזישער ערציהונג.

בילדער - אויסשטעלונג

פון מ. גאטליב

מאָרגען, שבת 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג ווערט אין לאָקאַל פון „טאָז" אָנדושע:אַ 1 געעפענט די קונסט בילדער־אויסשטעלונג פון יונגען און בעגאַבטען מאָלער מ. גאָטליב.

ה' גאָטליב האָט זיך שוין בעטייליגט אין אויס־שטעלונגען מיט אָנדע:ע לאָדזער קינסטלע־ער און זיינע בילדער האָבען אַרויסגע־רופען גרויס אָנ־זעהן ביי אַלע קונסט־קענער און קונסט־ליב:הע:בער.

גרויסע ערפאלגען פון „סרעדעל דרעהט זיך"

אין „אַרט"

דאָס איצטיגע פּראָגראַם פון „אַרט" אונטערן נאָמען „ס'רעדעל דרעהט זיך". האָט אַ גאָר בעזונ־דערען ערפאָלג.

די נומע:ען וואָס בעשטעהען פון די טעקס־טען פון משה בראָדערזאָן טונקע:לער, אַווערטשענ־קאָ א.אַ. און מוזיק פון הע:ץ רובין, זענען דאָס מאָל אויף אַ זעלטען גוטען אופן רעזשיסירט גע־וואָרען פון די טאַלאַנטפולע אַרטיסטען דזשיגאַן, און שומאַכער.

יצחק ברוינערס דעקאָראַציעס צייכענען זיך דאָס מאָל זעהר שטאַרק אויס מיט זייער איינע־אַרטיגקייט.

דער עולם נעהמט אויף יעדען נומער מיט גרויס בייפאַל. עס איז זיכער, אַז דאָס איצטיגע פּראָ־גראַם וועט צוציהען מאַסען בעזוכער.

פאַר די ליבהאָבע" פון „אַרט" איז דאָס פּראָ־גראַם „ס'רעדעל דרעהט זיך" א גרויסע איבעראַש־שונג און מיט רעכט.

אינסטרוקטאָרען - קורס פאר גימנאסטיק און באקס

עפענט מארגען דער לאדזער קרייז-פערבאַנד „מכבי"

מאָרגען, שבת אין אָוועגד ווע־רען געעפענט די קורסען פאַר אינסטרוקטאָרען פון גימנאַסטיק אויף באָקס, וואָס ווערט אָרגאַניזירט דורך דעם לאָדזער קרייז פון אַלוועלטליכען פערבאַנד „מכבי".

קלאַנג־פילם־טעאַטער „CASINO"

קלאַנג־פילם־טעאַטער „CASINO"

היינט און פאלגענדע טעג!

„געלהויטיגער קאפיטאן"

רעוועלאַציע פילם מיט אַ פּסיכאָלאָגישען אינטערעסאַנט.

INKISZYNOW

אויסער דעם פּראָגראַם: קאָנצערט־צונאַבע און לאַנג־אַקטואַליטעטען.

אָנהויב 4.30 נאָכם., שבת, זונטאָג און יום־טוב־פריהמאָרגען־פאָרשטעלונגען פון 12 אַ זייגער

צו די נידריגסטע פּרייזען 75 גר. און 1 זל.

קיי״א־טעאטער

ZACHĘTA

26 זגערזשער 26

הייבט אוז פאלגענדע טעג!

מאָנומענטאל פילם־קונסטווערק, דאָס גרעסטע מיסטערוועדק פון דער קינעמאטאגראפיע פון די לעצטע יאָהרען, די מעכטיגע דראמע

פירשטין טאראקאנאווא

ליבע און ענטזיאזם, פאטאליזם, וועלכער הערשט מיט׳ן גורל פון מענשען, אוראנטזרגיסטישע עפאָפּאָי, וואָס האָט בעת דער הערשאפט פון יעקאָטזרינא׳ן צושמעטערט דעם צערישען טראָהן.

אין די הויפּט־ראָלען:

OLAF FJORD, RUDOLF KLEIN-ROGGE i EDITA JEHANNE

די אויפנאהמען זענען געמאכט געווארען אויף דער יבשה, אויפ׳ן ים און אויף ספעציעל צו דעם דאזיגען פילם אויסגעבויטע שיפען

עס נעהמט אנטייל א רוסישער כאר.

וועקליב׳נער אָרקעסטער־אינטער דער לייטונג פון ה׳ סטעפאנסק, אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאָכם. שבת, זונטאָג און יום טוב — 12 א זייגער בייטאָג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

נעכסטער פראָגראם: „דער זיסער נצחון״

קלאנג־פילם־טעאטער

„MIMOZA״

ul. Kilińskiego 178.

פון דינסטאג, דעם 27 יאנ. ביז מאנטאג דעם 2 פעברואר הערליכער פראגראם א. נ:

געפעהרליכער ראמאנס

אין די הויפּט־ראָלען:

BOGUSŁAW SAMBORSKI i BETTY AMANN

אויסערן פראָגראם: א מלאנג־צוגאבע

אָוהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ״מ

פראקטישע צושניידער־שולע

פאר הערן און דאמען־בעסלייד־נונג פאר לאדז און אומגענעם

פון א. אורמאז זשעלאנא 10a

איך מאך בעקאנט, אז צוליב דעם גרויסען קיזיס, וואס הערשט צווישען בעלי־מלאכות האב איך דעם הנחה־פריים פון די צושניידער־קורסען פערלענגערט ביז׳ן 1־טען פעברואר. ווער פון די שניידער־מייסטער און געזעלען ווילען געניסען פון דעם הנחה־פריים, זאָלען קומען וואָס שנעלער זיך איינשרייבען אויף די פראקטישע צושניידער־קורסען, וואָס ווילען זיי געבען די מעגליכקייט עקזאמינירט צו ווערען אין דער האנדווערקער־קאמער. דער דורכשניטל כער קורס וועט דויערען 6 וואָכען. פאר צוגערייסטע שילער פון דער אומגעגענד איז איינגעפיהרט א שנעל קורס, וועלכער וועט נאָר דויערען 3 וואָכען. פאר עלטערע שניידער־מייסטער, וועלכע וו לעו לערנען צושניידען האב איך איינגעאָרדענט א ספעציעלען סאלאן נישט זשעלאנא 10, וואו ס׳וועט דיסקרעט אויסגעלערנט צושניידען, פערשלאפט נישט די צייט, ווייל ביז דער סעזאָן וועט זיך אָנהויבען, קענט איהר דורכמאכען דעם קורס מיט אנעקזאמען, דיסקרעטע לעקציעס פון 9—11 אָוונד. איינשרייבען קען מען זיך יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 9 א זייגער אָוונד אין לאָקאל פון דער ווישער האנדווערקער־צענטראלע זשעלאנא 10a.

MIESZANKI ZIÓŁ LECZNICZYCH

według przepisu prof Jana Muszyńskiego
polecają w swej aptece Dr. fil. Mag. farm.

A. RYCHTER i B. ŁOBODA

Łódź, ul. 11 Listopada 86, tel. 191-36.

„NIREX״ נייעס!

מאכט דויערהאפטיג די קאנטען פון מענער הויזען.
ערשפארט די נויטווענדיגקייט פון שטענדיגען פרעסען.
איז אינבעדיגט נויטיג פאר יעדען מאן.
פריים פון א שאכטעל „NIREX״ 1 זל. צו בעקומען איבעראל.
גענעראל־פערטרעטער: י. יאנאווסקי, שקאלנא 33.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז צוליב דער בעקוועמליכקייט פון דער געגענטער קישענטעלע אין בירגער, האבען מיר ערעפענט אויף

Plac Dąbrowskiego 2

טעל. 156-70 פראָנט, פערטער, אין דער נאָהענט פון סאנד אקרענגאווי און גראדסקי

א ביוראָ

א.ב. „Maszynopis״

וואו עס ווערען ע״לעדיגט זעמליכע געריכטליכע אינגעלעגענהייטען ווי אויך ס׳ באנעט אין קאמפלעט אכטונג! פאזענער און פאטערנער הויזיער!

ספעציעלע אָפּטיילונג פאר אייערע פרעטעטע וועקסלען. מיט אכטונג

יאקוב זאמעס און מ. זינגער,

שייטלעז

אין גרעסטען אוסוואהל ביליג איז צו בעקומען ביי דער בעי אויסטער פריזירקע ר. דזאמבור־גער, קאמע:נא 20

קוואליפיצירטע

בינדע־נייערינס קענען זיך מעלדען תוך זאָפּאָרט ביי

ראפאלאוויטש

נאָוואָם עסקע 6 פראָנט 4־טער שטאָק

צו פערקויפען

א מאטאר

פון האלב־טערד־קראפט, פירמע Bergman אין גוטען צושטאנד, פעמט ווי ניי. — צו ערפאהרען ביי בערקאָז, קילינסקיגע 21 רעכטע אָפּ צינע, 2־טען שטאָק.

קורסען פון בוכפיהרונג, האנדעלכרעכנונג רייטשע און ענגלישע שפראכען

פרייז פאר יעדען צוגענגליך.

צו ערפאהרען ביי ה׳ ל. שאקין, פאלודניאווא 20 פראָנט, 3־טען שטאָק, פון 5 ביז 7 נאכם.

פוילישע שפראך

921

אין וואָרט אין שריפט, ליטעראטור,

קארעספאנדענץ

לערנט אויס גרינדליך א ערפאהרענער לעהרער מיט הזכערער בילדונג.

אנדזשעיא 7, וו. 8 פון 2–3 אין פון 7–9 אוו

44 ווינטיג פאר מחותנים! 44

קויפט נישט קיין

מעבעל

בעסער איהר איבערצייגט אייך נישט אין מ״ן מעבעל נעשעפט

Ch. ŁAZNIK

44 גדאנסקא (רלונא) 44

טעל. 162-56

אר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג

בעזם: כמוים אוך ניוועס מעבעל, דיוואנעס, פעזלעז א. א. ו. קומט אזן אנבעראצענט אייך:

44 44

לעהרערין

נוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואַק־סענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען

לאסמאן בזשעזע נער 15

צו מאכען רענדער

צו קינדער־שקאַרפּעטלעך אויף 13־ער אין 14 ער מאש׳נען מיט בילינע פריי זען ווערט אָנגעבען מען ביי

מראיעווסקי

פאד־זשעטשנא 29 (יוד־גאס)

בוכהאלטערין

אייפנאכע און דאָפּ־לטע

איטאליענישע

און אמעריקאנישע

מיט אויך מאשין־שרייבען און רעכענען הערן. איך אויס גרינדליך פאר 30 זל. ביוו מאשין־שרייבען 10 זל. קילינ־סקיגע 50 קופ. אפיצע ערשטער שטאָק (זריהער צע־נעלניאנא 55) בעמערקונג: מיר ערמעגלען אויך ראָעס־אָנגעבען השדעלס־אויסטע־מיק און סטענאגראפיע

געלעגענהייטליך

צו פערקויפען א וועש־לעכער־מאשין זינגערס קאָפּע 84-1 אין גוטען צושטאנד, אוך א מענסקע לעכער־מאשין זינגערס

פ. בענסער

דרעווגאווסקא 9

כ׳זוך א שותף

מיט 1000 דאָלער צו א גוט איינגעפיהרטע שטרימף־פאבריק מיט א גרעסערער קונדשאפט. קאפיטאל מיט פערדינסט געוויכערט. אזערטען אוי־טער „B. D.״ אין אד־מינ. מין דער צייטונג.

א לערן־יונגעל

ווערט פון זאָפּאָרט גע־ברויכט אין דער קאנדי־טאָריי פון ה׳ קאטאק קאנסטאנטינער 9

א לעהרער

מיט דענירונגס־רעכט 16 יאָהר פראקטיקירט, ערטמלס לעקציעס פאר שולער און דערוואַכסענע: פוילישע, דייטש ראנגזויש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.

שיף, שוו. יאקובא 12

רעכטע אָפּיצינע 1 שטאָ 2 ו 9

א שטיפור־מייסטער

נעמט אָן זעמליכע אר־בייטן מיט יענעמס סחורה צו קאנקורענץ־פרייזע. שענסטע פאסאָנען מיט גוטע אויפפערטיגונג ה. שפיריטום דרעווגאווסקע 16 רעכטע אָפּיצינע

Destylat z rzadkich ziół i roślin —

— kompozycja z szlachetnych olejów kwiatowych, jakich zazwyczaj używa się tylko do wyrobu drogich mydeł toaletowych — oto perfumy słynnego z dobroci mydła „Kołłontay" znak ochronny „pralka". Doświadczone gospodynie domu unikają nieprzyjemnych oparów, powstających przy praniu bielizny z tanich i podrzędnych gatunków mydła w ten sposób, że używają wyłącznie mydła „Kołłontay". Silny aromatyczny zapach tego szlachetnego mydła przesiąka w chroniąco wyprana śnieżnobiałą bieliznę. Tysiąckroć dowiedzionem jest, że kto raz wypróbuje aromatyczne mydło „Kołłontay", ten staje się stałym jego odbiorcą, bo ono jest rzeczywiście lepsze i korzystniejsze.

Mydło Kołłontay

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

HELENOW

לאדז, פ. לנאצנא 36

שבת ד. 31. יאנואר. ד. 1. און 2. פעברואר 1931

אלגעמיינע אויסשטעלונג

געפלינג, טויבן, הינד, קיוליקעס

איינגעאָרדענט דורך דער לאדזער גיזנלשאפט צו האדעווען געפליגל. די אויסשטעלונג וועט טעטיג זיין פון 9 א זייגער פריה ביז 9 א זייגער אוו. איינטריט 1. זל. שולער אין מיליטער־לייט 50 גר. קינדער־גרופּעס נאר אין טאָג פון דער ערעפנונג 20 גר. פון א פערזאן. דער קאמיטעט.

די ביוראָ געפינט זיך פייפריק־וועג 243 און אין טעטיג מעגליך פון 5 ביז 9 אָוונד, ע מעלם זעמטליכע אינפ׳ רמאַרסאַציעס איז נעהמט אָן אנטעלדיגען.

„MITOL״

צוליב עס אין וואסער, בערשט אויס דעם שמוציגען אנצוג און דו וועסט האבען

אנייטס אנצוג „MITOL״

איז א כשיף־מאכער דאס איז

אכעמישע וועשעריי

ביי זיך אין דערהיים!

פריז פון 1 שאכטעל 1.50 זל. צו בעקומען איבעראל, גענעראל־פערטרעטער י. יאנאווסקי, שקאלנא 33.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווי בער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס אין פיס פערלאזט אייך נישט, ווייל דער הייקעל־בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען־קאָפּ, אָדער אזוי ווי א וואסער־קאָפּ און עס פאלט שווער אין דעם בוס און דער קראנקער אזו אזוי א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שווערליך. ספעציעל נעמענט ה״ל־באנדאזשען אויסגעזעכענט גוט דורך גרויסע פראָזעס ען פיס מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראָפעסאָר־דאָקטאָר בראכי רעהוינג בעזוטיגען ווי׳כער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען דוך. אויך פאר הויקערס לייטענען מיט הייל־נאָרעטען און שפּאַרטען פאר פערקרומטע פוס און פלאט־פוס ספעציעלע אפּנלאגען אין די שיך. מינסטליכע נומענע פוס און הענד, נומענע זאָקען פאר די נרעסטע קראנקע אדערן.

סטאזענגס פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונד.

ארטאָפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס ערזעניכע ערשטען פון די קראנקע אין אנגעפרינג נויטיגט דיפלאָמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אונגיווערזיטעטס־פראָפעסאָרען: פראָפ. ד״ר בארגאנמש, פראָפ. ד״ר י. מאריישלער, פראָפ. ד״ר ב״. קיעלאנ וונסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אָן סערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע

דאנקזאגונג.

דעם נעעהרטען סאָציאל. ה׳ י. ראפאפארט, דיר. פון ארטאָפעדישען אנשטאלט אין לאדז, מאגלטשאנסקע 29, פראָנט 2 שטאָק, דריק איך אויס אָפּטיליך מיין הערצ־דאנקבארקייט פאר זיין אָנלעגען מיר דעם ספעציע אָן אָרטאָפעדישען הייל־נאָרעטע פון זיין טעפּאָך, וועלכע האט מיך אויסגעהאלט געגעליך. ס׳האט מיר געדראהט צו פלאצען דער רוקען צוליב׳ן הויקער און יעצט בין איך געזונד און בין פעטיג צו דער ארבעט.

Dr. M. Morgenroth, sędzia apelacyjny.

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער
GRAND-KINO

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער קלאנג-ארציפילם פון קעניג פון די רעזשיסערען E. A. DUPONT א. נ.:

צוויי פרעמדע וועלטן

מרים עליאש

עס נעהמען אנטייל די בעריהמטע זינגערין פון „הבימה"

וועלכע פיהרט אויס עטליכע הארציגע יודישע פאלקס-לידער, ווי אויך
מארי גלארי, מאקסודיאז, הענרי גאראט

מאסען-סצענעס! שוידערליכע פאנראמען. יודישע תפלות און געזאנגען.

וואונדער פון רעזשי, אויסשטאטונג און שפ׳לען. לויט דער מיינונג פון דער וועלט פרעסע איז דאס דאזיגע ווערק אנ׳אמת׳ע רעוועלאציע פון דער קלאנג-קינא-קונסט.

אויסערן פראגראם: מוזיקאליש-טאנץ-זינגענדיגע פארשמע וגנעז פון וואונדער-כינדער פון האליוואוד. ∴ אנהייב פון די סעאנסן 4 נאכם. לעצטער 10.15 אוועגד.
פאספארטוס אין חנחה-בילעטען, א חוץ אמטליכע, זעגען אין משך פון 7 טעג גישט גילטיג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויף די פריהמארגען-סארשטעלונגען פערקלענערטע פרייזען

LUNA

אנהויב פון די סעאנסן 3.30 נאכם. שבת זונטאג און יום-טוב 12 ביימאג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויפ׳ן ערשטען סעאנס פין 1 זל.
פאספארטוס, הנחה בילעטן אונבעדינג אויגיליג

היינט די לאנג ערוואַרטעטע פרעמיערע!
פילם בעשאנסען מיט אַ גאלדענעם מעדאל. מייסטערווערק פון דער העכסטער טעכנישער דערגרייכונג

„אטלאנטיק"

איבערנעהמענדע דראמע פון מענשען, וואס זענען געוואָרען געוואָרען אויפ׳ן ים.
רעזשי פון געוויאלען E. A. DUOPONT פראדוקציע BRITISH INTERNATIONAL PICTURES, LONDON
דער דאזיגער פילם איז אַ רעוועלאציע אויפ׳ן קלאנג-געביט צום 1-טען מאל ווערט פאר עשטעלט אין פילם די גרויל פון דער סטיכיע, שרעק פארן טויט, אָפּקלאנגען פון זאָרגלאָזן לעבן פון נגידים אויף דער לוקסוס שיף. אלס ווערט איבערגעגעבן מיט אַנ׳אונגעוו. מייסטערשאפט אין פערנעהם

ODEON

„שטערן פון אלהאמבראַ"

היינט און פאלגענדע — טעג! —

אויסער׳ן פראגראם: —א פארס—

Katarzyna Nagy, Kurt Vesperman i J. Kowal - Samborski

פילם פון געגענווערטיגען לעבען. אין די הויפטראלן:

WODEWIL

קינא-טעאטער **BAJKA**

רוג בושעזשינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 אין 14.

אנהויב פעגליך 5.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 4 ש וועגער ביימאג. פערשטארקטער אָרקעסטער
אונטער דער לייטונג פון ה׳ ש. ביינעלמאן
-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

היינט און פאלג. טעג

„כחוס תבר"

וואונדער פון דער טעכניק! גרעסטער דראמע פון דער וועלט
אויסגעסיהרט פון
MICHAŁ KERTESZ
■ די מוזיק אין ספעציעל צוגעפאסט צום בילד ■
רעוואלאציע-דראמע פון געגענווערטיגע ליבע און לעגענדארער. אין 2 דאפעלטע קרעאציעס פון דער געגענווארט און ביבלישער.

קינא **ERA** פריהער פלארא

זאוויישא 22 (באלוט)

פערשטאר-טער סימפ. ארטעסטער.
דער זאל איז גוט בעהייצט.
אליב׳ן גרויסן קריזיס זענען די פרייזן רעדוצירט

היינט און ווייטערע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) „פאר דער חתונה = עביר ה"

LAURA LA PLANTE i JOHN BOLES
גרויסער שפאנע רזר פילם. וועמענס שקיצ עס שפילם זיך אָפּ אין דער ניו-יארקער שריסטאָ ראציע — אין דן הויפט-אָלען:

2) די געשיכטע פון איין נאכט

אין די הויפט-: IZA NORKA EUGENJUSZ BODO

קינא-טעאטער **„RAJ"**

5 BAŁUCKI RYNEK 5

פערשטארקטער סימפ. אר-עסטער
דער זאל איז גוט בעהייצט.

גרויסער רעקארד-פראגראם! הומאר, געלעכטער, פערווייל׳נג!

1) „סאנכא דאס גארדענע הענטל"

אין דער הויפטראלע: VILMA BANKY מיטן אנטייל פון א גרויסען כאר פון 12 פערזאן.

2) Charlie Chaplin הי׳ אויך Jackie Coogan „כונדס" (Brzdąc)

KINO-Teatr MIRAZ

לימאנאווסקיעגא 37
פריהער „סירענא") טעלעפאן 149 48

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

1) די נקמה פון גראף מאנטע כריסטא
(2-טע און לעצטע סעריע ענדע)

2) דאס מעדל פון ארלעאן (JOANNA D'ARC)

KINO-Teatr OAZA

10 כראבערגא 10
זגערזשער (85 טעלעפאן 40 216

גרויסער סענסאַצ. דאפעלטער פראגראם!

1) דאס מעדל פון ארלעאן
(JOANNA D'ARC)
אין גרויסען סענסאציאנעלען פילם אונטער׳ן נאמען:
ELMO LINCOLN

2) „קעניגין פון די דזשונגליס"

— זאל —
„WESOŁY KĄCIK"

17 זגערזשער 17

אנהויב פון די פארשטעלונגען:
5.30, 7.30 און 9.30 אַ זייגער אָוועגד
קאָנטערענסיער: J. Warhaftig

היינט גרויסע פרעמיערע! היינט גרויסע פרעמיערע!

„די שענסטע פיסלעך"

(„Najpiękniejsze nóżki")

אי 2 מיילען 16 ב׳לדער. עס נעהמען אנטייל דער גאנצער אנסאמבל מיט דעם בעקאנטן באלעטמייסטער TH. ASTROFF איז דער שפ׳ץ.

עס טרעטען אויך אויף: דער בעקאנטער הימאָריסט Oleś Olesławski די בעראנטע וואָרעוויל-סטקע Hera Wieczorkówna א. א.

אייגענער ארקעסטער/ באלעט/ אינסצעניזאציעס / סקעטשן / טענץ / הומאר / געלעכטער / סאטירע / אייגענע דעקאראציעס
Th. Astroff: באלעט-מייסטער St. Osmolski: מוזיק. לייטער Bum-Warski: ליטעראר. לייטער Białecki: דעקאָראציעס

אָבאָנאמענטס-פריין: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט אָפּטראָגען אַ היים; אויף דער פראָווינץ 6—7 זל. אַ חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר׳ן אינהאלט און טערמינען די אָבאָנאנטן איז דער פערלאג נישט פערענטוואָרטלעך
די אדמיניסטראציע איז אָפען ביימאג און ביינאכט.

אָבאָנאנטן-פריין: פאר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „ 60— „ „ „ „ „ 4 „
נאכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ „ 18— „ „ „ „ „ 8 „
אויסער דער שטאָט 50 פראָצ. טייערער. אויסל. 100 פראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.